

PROGRAM
HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO
ROZVOJA OBCE
TEKOVSKÉ LUŽANY
NA ROKY 2021 – 2027

Názov	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tekovské Lužany na roky 2021 - 2027
Územné vymedzenie	Obec Tekovské Lužany, okres Levice, Nitriansky kraj
ÚPN-O schválený	áno
Dátum schválenia	30.6.2021
PHSR	
Dátum platnosti	do 31.12. 2027
Verzia	1.0
Publikovaný verejne	www.tekovskelukazany.sk
Forma spracovania	s pomocou externých expertov
Riadenie procesu spracovania	v pracovnej skupine
Obdobie spracovania	Október 2020 – Apríl 2021
Financovanie	z vlastných zdrojov obce

Schválený uznesením Obecného zastupiteľstva v Tekovských Lužanoch č. 358/2021

zo dňa 30.6.2021

Autorka: Ing. Margaréta Szabóová

ÚVOD

Úlohy a kompetencie obcí pri uskutočňovaní podpory regionálneho rozvoja vyplývajú obciam zo Zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky a zo Zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja, v znení zákona č. 309/2014 Z.z.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (ďalej len „program rozvoja“ alebo PHSR) má charakter strategického, t. j. strednodobého až dlhodobého rozvojového dokumentu. Plánovací horizont strategickej časti programu rozvoja obce Tekovské Lužany sa ťažiskovo týka programovacieho obdobia 2014-2020, s výhľadovým horizontom do roku 2025.

Program rozvoja je nositeľom rozvojovej politiky obce, predstáva jej vedenia a obyvateľov o smerovaní rozvoja obce. Obec Tekovské Lužany vypracovaním programu rozvoja dáva najavo záujem o svoju budúcnosť, ako aj budúcnosť svojich obyvateľov a súčasne tým preberá na seba zodpovednosť za ďalší rozvoj obce. V podobe tohto dokumentu získava nástroj na aktívne riadenie rozvoja, založené na iniciovaní potrebných a žiadúcich zmien. Jasné stanovenie rozvojových priorít umožní obci realizovať dlhodobý rozvoj založený na cielenej stratégii a nie na náhlych, nekoordinovaných rozhodnutiach.

Program rozvoja je komplexným dokumentom, integrujúcim otázky rozvoja fyzických štruktúr so sociálnymi, ekonomickými a ďalšími aspektmi. Preto jeho úlohou je zastrešovať ostatné plánovacie dokumenty a odvetvové koncepcie spracované na miestnej úrovni. Na rozdiel od územného plánu, ktorý rieši najmä otázky fyzického rozvoja územia (lokalizáciu zástavby a priestorové regulatívy pre stavebný rozvoj, funkčné využitie rozvojových plôch), program rozvoja sa podrobnejšie zaoberá otázkami ekonomického a sociálneho rozvoja, čím vo vzťahu k územnému plánu plní komplementárnu funkciu.

Aj keď ide o komplexný dokument, jeho cieľom nie je vyčerpávajúco obsiahnuť všetky problémy a nájsť na ne riešenie. Podstatou je z množstva problémov a problémových okruhov identifikovať tie, ktoré sú v danom prostredí kritické. Za účelom dosiahnutia čo najvyššej efektivity a reálnosti cieľov sústreďuje zdroje na niekoľko prioritných cieľov, resp. prioritných oblastí rozvoja.

Dlhší plánovací horizont znamená veľkú mieru neistoty a rizika, ktoré nemožno vopred predvídať s dostatočnou presnosťou. Preto má program rozvoja charakter otvorenej, flexibilnej koncepcie, schopnej reagovať na aktuálne zmeny východiskových podmienok. Aby bol program rozvoja skutočne živým dokumentom, musí byť permanentne aktualizovaný.

Z právneho hľadiska je dokumentom koordinačným, ktorý nemá charakter všeobecne záväzného predpisu. Zámery obsiahnuté v tomto dokumente sú záväzné len pre obstarávateľa v rovine morálneho a politického záväzku, daného schválením dokumentu v obecnom zastupiteľstve. Ostatné fyzické a právnické osoby sú programom viazané len do tej miery, s ktorou sami vyslovili súhlas.

Výlučné kompetencie pri obstarávaní programu má obec a jej výkonné orgány. Na základe Zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky, získali obce na úseku regionálneho rozvoja právomoc vypracúvať program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (čl. I., § 2). Obecné zastupiteľstvo program rozvoja schvaľuje, rovnako ako aj aktualizácie tohto dokumentu.

Obsah programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja je legislatívne vymedzený Zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov v §8 nasledovne:

(1) Program rozvoja obce vytvorený v partnerstve

- a) analytickej časti, ktorá obsahuje komplexné hodnotenie a analýzu východiskovej situácie obce, odhad jej budúceho vývoja, možné riziká a ohrozenia vo väzbe na existujúce stratégie a koncepcie a využívanie vnútorného potenciálu územia, jeho limitov a rozvoja, definovanie podmienok udržateľného rozvoja obce,
- b) strategickej časti, ktorá obsahuje stratégiu rozvoja obce pri zohľadnení jej vnútorných špecifik a určí hlavné smery, priority a ciele rozvoja obce rešpektovaním princípov regionálnej politiky s cieľom dosiahnutia vyváženého udržateľného rozvoja územia,
- c) programovej časti, ktorá obsahuje najmä zoznam opatrení a aktivít na zabezpečenie realizácie programu rozvoja obce,

- d) realizačnej časti, ktorá je zameraná na popis postupov inštitucionálneho zabezpečenia formou partnerstva a organizačné zabezpečenie realizácie programu rozvoja obce, systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu rozvoja obce s ustanovením merateľných ukazovateľov, vecný a časový harmonogram realizácie programu rozvoja obce formou akčných plánov, a
- e) finančnej časti, ktorá obsahuje finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie programu rozvoja obce.

Vypracovaním tohto dokumentu obec naplňa jeden zo základných princípov regionálnej politiky Európskej únie – princíp programovania. Súčasne tak zvýši svoje šance získať finančnú podporu na realizáciu projektov zo štrukturálnych fondov, keďže obec musí preukázať súlad zamýšľaného projektu s regionálnymi stratégiami i miestnou stratégiou, ktorú reprezentuje program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce.

Pri spracovaní Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Tekovské Lužany sa prihliadalo na to, aby ciele a opatrenia stanovené v tomto dokumente boli v súlade s nadradenými programovými dokumentmi regionálneho rozvoja – predovšetkým s Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Sústava základných programových dokumentov na podporu regionálneho rozvoja v SR

Zdroj: vlastné spracovanie

Z podstaty strategického plánovania vyplýva viacúrovňová štruktúra programového dokumentu, ktorá smeruje od všeobecného ku konkrétnemu, resp. od celkového k špecifickému. Hierarchia začína globálnym cieľom strategickej vízie, pokračuje strategickými cieľmi rozdelenými podľa priorit a uzatvára ju sústava opatrení, projektov a aktivít.

ANALYTICKÁ ČASŤ

1.1 ANALÝZA VNÚTORNÉHO PROSTREDIA

1.1.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

Obec Tekovské Lužany sa nachádza vo východnej časti Podunajskej nížiny, v širokej doline dolného Hrona. Zo severu na juh preteká katastrom obce potok Lužianka a cca 1 km východne vedie železničná trať Štúrovo – Levice.

Kataster obce Tekovské Lužany má 4 393,6 ha. Svojou rozlohou 43,94 km² predstavuje približne 2,8 % územia okresu Levice.

Územie obce tvoria tri katastre: Tekovské Lužany (3 216 ha), Tekovské Lužianky (394 ha), Hulvinky (786 ha). Kedysi samostatné obce boli zjednotené v r.1965 názvom najväčšej obce.

Obec má 21 ulíc premenovaných z pôvodných názvov v r.1972.

Chotár Tekovských Lužian susedí s katastrami obcí Farná, Jur nad Hronom, Málaš, Ondrejovce, Plavé Vozokany, Šarovce, Turá a Želiezovce. Priemerná nadmorská výška územia obce je 155 m n. m., pričom kolíše od 145 do 162 m n. m.

Tab.č.1 – Porovnanie rozlohy obce (k 31.12.2020)

Rozloha	Km ²	Počet obyvateľov	Hustota obyv. / km ²
Obec Tekovské Lužany	43,94	2 794	63,59
Okres Levice	1 551,14	110 523	71,25
Nitriansky kraj	6 343,40	674 306	106,30
Slovensko	49 036,00	5 450 421	111,15

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

Ku koncu roka 2020 mala obec 2 794 obyvateľov, ktoré sú zmiešanej národnosti s prevažujúcou väčšinou slovenskej. Hustota obyvateľstva je 63,59 obyv./km².

Tab. č. 2- Porovnanie podielu žien a mužov z celkového počtu obyvateľstva (údaje k 31.12.2020)

Územie	Muži	Ženy	Spolu	Podiel žien v %
Tekovské Lužany	1 385	1 409	2 794	50,43
Okres Levice	53 507	57 016	110 523	51,59
Nitriansky kraj	328 385	345 921	674 306	51,30
Slovenská republika	2 661 077	2 789 344	5 450 421	51,18

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

1.1.2 Širšie územné vzťahy

Obec Tekovské Lužany ležia v strednej časti okresu Levice. Od okresného mesta Levice sú vzdialené cca 22 km Levice, 50 km od sídla kraja mesta Nitra a od hlavného mesta SR 144 km.

Obec leží na komunikačnej osi č.75 – Nové Zámky – Šahy a v blízkosti komunikácie prvej triedy č.76. Obe cesty sú významnou kamiónovou tranzitnou cestou.

Tekovské Lužany ležia zároveň v blízkosti Pohronskej rozvojovej osi (rozvojová os 2. stupňa podľa KÚRS 2001): Tlmače – Levice – Želiezovce - Štúrovo.

Administratívne zaradenie obce:

Okres: Levice

Kraj: Nitriansky

RŠÚJ: Západné Slovensko

Štatistická oblasť: NUTS 5

ŠÚJ: 502821

Región: Tekov (Dolné Pohronie)

Časová zóna: +1

Súradnice: 48°05'55" severnej zemepisnej šírky a 18°32'25" východnej zemepisnej dĺžky.

Najbližším hraničným priechodom do susednej Maďarskej republiky sú Šahy- Parassapuszta (36 km) a Štúrovo – Esztergom (44 km). Ďalší priechod Komárno – Komárom je vzdialený 55 km.

Bezprostrednými susednými obcami sú: Málaš, Plavé Vozokany, Čaka, Šarovce, Ondrejovce, Júr nad Hronom. Najbližšie mestá sú Levica (22 km) a Želiezovce (13 km). Najbližšie medzinárodné letisko je v Budapešti (95 km).

Dostupnosť okolitých obcí a miest je možné nielen prímestskými linkami autobusových dopravných spoločností, ale aj regionálnymi a železničnou dopravou.

1.1.3 História obce

Tekovské Lužany (v minulosti *Vel'ké-/Tekovské Šarluhy*, po maďarsky *Nagysalló*, v minulosti *Nagysarló*) – prvá písomná zmienka je z r.1156.

Archeologické nálezy z okolia obce dokladajú osídlenie už v mladšej dobe kamennej, dôkazy však zanechali aj ľudia, žijúci tu v dobe bronzovej, halštatskej, laténskej i rímskej. Najstarší písomne doložený záznam o existencii osady „Surlou“ s farou pochádza z roku 1156, v roku 1293 je už tunajšia farnosť v súpise majetku ostrihomského arcibiskupstva. V roku 1311 veľkú časť arcibiskupských panstiev vyplienil Matúš Čák Trenčiansky. Začiatkom 16. storočia boli Tekovské Lužany zemepánskym mestečkom (oppidum), no ich rozmach spomalili nájazdy tureckých vojsk. Mestečko aj s okolím bolo vyplienené v roku 1561, no už v rokoch 1571 – 1573 tu bolo 196 poddanských usadlostí. V roku 1601 tu fungovala škola, jarmoky sú doložené od roku 1662. Charakter Lužian bol poľnohospodársky a pre 80 daňovníkov s rodinami tu už v roku 1720 fungovala mäsiareň i krčma. O štvrtstoročie neskôr tu bolo 15 remeselníkov, 6 obchodníkov so soľou a štyria s iným tovarom, v roku 1839 bolo v miestnom zjednotenom cechu už 26 remeselníkov. V druhej polovici 18. storočia tu bolo ročne až osem jarmokov, z toho až 7 bolo spoločných a ponúkalo tak tovar i dobytok, vrátane koní.

Súpisov obyvateľov z roku 1770 uvádza, že mestečko Tekovské Lužany obýva 1017 obyvateľov, v roku 1786 to bolo už 1241 obyvateľov, žijúcich v 252 rodinách v 232 domoch. Takmer presná polovica z nich boli muži (621) a štatistiky uvádzajú aj 2 kňazov, 7 šľachticov, 13 mešťanov, 147 sedliakov, 120 želiarov, či 180 detí. Trhové právo na poľnohospodárske plodiny získalo mestečko až 10. apríla 1845 od cisára Ferdinanda I. Už o 4 roky neskôr, 19. apríla 1849 sa v blízkosti dnešných Lužian odohralo krvavé bojové stretnutie maďarských a cisárskych vojakov, v ktorom cisárski vojaci utrpeli porážku a v ktorom padlo a bolo zranených 1400 vojakov. Na oslavu víťazstva a úcty k padlým bol v obci v roku 1876 postavený pamätník, ktorý je dnes chránenou kultúrnou pamiatkou. Význam mestečka v tomto období dokazuje fakt, že bolo medzi rokmi 1849 – 1884 sídlom okresu. Strategický význam mala aj v roku 1887 ukončená výstavba trate z Levíc do Štúrova, ktorá napojila Lužany na celouhorskú železničnú sieť.

Tekovské Lužany so širokým okolím sa po skončení prvej svetovej vojny stalo súčasťou Československej republiky, no už v júni 1919 sa sem dostala armáda Maďarskej republiky rád. V apríli 1921, počas vlny štrajkov poľnohospodárskych robotníkov, bolo v Tekovských Lužanoch 314 štrajkujúcich, ktorí napadli četnícku stanicu. V roku 1929 bola realizovaná elektrifikácia obce, ktorá vtedy využívala ešte naftový generátor. Po pripojení regiónu k horthyovskému Maďarsku v roku 1938 bolo deportované židovské obyvateľstvo. K oslobodeniu obce došlo 25. marca 1945, v roku 1948 bol dokončený nový obecný úrad a začalo sa postupné zoštatňovanie veľkostatkov, vrátane mliekárne a mlyna. Priebežne začalo vysťahovanie maďarského obyvateľstva, kedy od roku 1947 obec opustilo až 315 rodín, ktoré nahradilo

130 rodín z Kondroša, Sarvaša, Békešskej Čaby a z Čabačúdu. Ďalších 141 rodín bolo presídlených do Čiech a na Moravu. V rokoch 1949 až 1961 bola obec súčasťou železovského okresu.

Ďalšie zásadné zmeny do života obce a jej obyvateľov priniesla kolektivizácia. Táto sa začala v roku 1949 založením Jednotného roľníckeho družstva v Tekovských Lužanoch a pokračovala v roku 1950 založením ďalších družstiev vo vtedajších Hulvinkách a Tekovských Lužiankach.

K Tekovským Lužanom administratívne patrí i osada Zálagoš, kde dlhé roky úspešne hospodáril Štátny majetok Železovce.

Od roku 1952 sú správy vyhlasované miestnym rozhlasom, skončilo sa ich „vybubnováva-nie“. V roku 1958 sa začalo s postupným asfaltovaním miestnych ulíc, ktorých dĺžka dosahuje 22 km. V rokoch 1957 až 1958 bola bývalá cirkevná škola bola prerobená na poľnohospodárske odborné učilište s internátom, ktoré v obci pôsobilo od 1. septembra 1961 do konca roku 1966. V rokoch 1961 až 1964 sa v obci betonovali chodníky, ich dĺžka presiahla 36 km. 6. júla 1964 sa započalo s rekonštrukciou budovy pošty na ulici Poštovej. Medzi rokmi 1960 a 1970, ako súčasť meliorizácia potoka Lužianka sa za obcou vybudovala vodná nádrž s celkovou rozlohou 18 ha. 1. januára 1969 je v obci zriadený Obvodný úrad pre 6 obcí s celkovým počtom obyvateľov 8463. V rokoch 1969 až 1970 bol rekultivovaný Malý a Veľký Prekár a započalo sa s výstavbou rodinných domov na ulici Osloboditeľov.

Povojnové roky boli rokmi všeobecného rozvoja obce, na ktorom sa jednotne podieľali občania oboch tu žijúcich národností národností. Bol vybudovaný kultúrny dom, moderná základná škola, materské školy, detské jasle, zdravotné stredisko, pekáreň, kúpalisko so saunou, benzínové čerpadlo, športový štadión, dom smútku, zrekonštruované kino, vyrástli nové ulice s modernými domami. V predchádzajúcich rokoch bola ukončená plynofikácia obce, vybudovaný celoobecný vodovod, postavené multifunkčné ihrisko, čistiareň odpadových vôd, pomníky padlým v prvej a druhej svetovej vojne, zrekonštruovaných mnoho verejných budov (základné školy, materská škola, obecný úrad, požiarna zbrojnica, budova pošty, zdravotné stredisko atď.), vybudovaná kanalizácia, vytvorený ľudový dom.

Vypracované strategické zámery a rozvojové dokumenty sú zárukou ďalšieho rozvoja obce, ako ďalšej významnej kapitoly v jej bohatej histórii.

Tekovské Lužianky

Miestna časť Tekovské Lužianky (pôvodne *Malé Šarluhy*, po maďarsky Kissalló) sú písomne doložené v roku 1339. Ako poddanská obec bola majetkom železovských zemanov a v roku 1601 mali 45 domov. Počas sčítania v roku 1786 tu stálo už 60 domov, v ktorých bývalo 306 obyvateľov, v roku 1826 obývalo 371 ľudí 56 domov. Populačné maximum Lužianky dosiahli okolo roku 1890, keď tu žilo 705 obyvateľov, odvtedy ich počet postupne klesal až na 513 osôb v roku 1961. Obec patrila pod notársky úrad v Tekovských Lužanoch, kde bola aj príslušná základná škola. Nachádzala sa tu synagóga pre okolité židovské obce a v medzivojnovom období tu boli 4 obchody so zmiešaným tovarom, 2 krčmy, holič a tiež mlyn. Od roku 1965 sú Tekovské Lužianky administratívnu súčasťou obce Tekovské Lužany.

Hulvinky

Miestna časť Hulvinky (po maď. Hölvény) sú ako osada *Heulen* prvýkrát písomne doložené v roku 1354. Patrili ostrihomskému arcibiskupstvu a podľa evidencie mali v roku 1601 36 domov, v roku 1786 31 domov a 181 obyvateľov, no v roku 1961 už 411 obyvateľov. V 18. storočí (zmienka z r. 1715) tu fungoval vodný mlyn, ktorý však často trpel nedostatkom vody. Nachádzala sa tu reformovaná základná škola s učiteľským bytom, v roku 1920 bol založený „Hulvinský reformovaný spevokol“ a v roku 1930 pribudla zvonica. V minulosti tu bola silná tradícia pestovania viniča hroznorodého, ktorá je doložená už v roku 1600. K Lužanom bola obec pričlenená v roku 1965.

Premeny názvu obce:

Tekovské Lužany:

1156 – SURLOU 1276 – SORLOU 1297 – SARLOU 1305- SORLOUD 1339 - SARO ET ALTERA SARO
16.st. – NAD' SARLÓ 1773 - WELKE SARLUKY 1808 - WELKÉ SSARLUHY 1927 - TEKOVSKÉ ŠARLUHY
1948 - TEKOVSKÉ LUŽANY /maď. NAGYSALLÓ/

Tekovské Lužianky:

1339 - SARO ET ALTERA SARO 1347 - KYUSSARLOU, KYSSARLOW 1424 - KYSSARO
16.st. - KIS SARLÓ 1773 - MALE SARLUKY 1808 - MALÉ SSARLUHY 1927 - TEKOVSKÉ ŠARLUŽKY
1948 - TEKOVSKÉ LUŽIANKY /maď. MEZŐKISSALÓ, KISSALÓ/

Hulvinky:

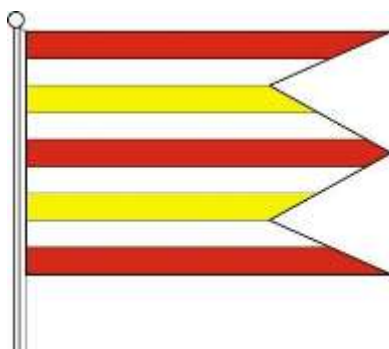
1354 - HELUEN 16.st. - HÓVÍN 1773 - HULWINKY 1920 - HULVIENKY 1927 - HULVÍNKY /maď.
HÖLVÉNY/

Symbols obce

Erb obce Tekovské Lužany

Pečať obce Tekovské Lužany

Vlajka obce Tekovské Lužany

Opis obecných pečatidiel:

Tekovské Lužany

- biskup
- 2 pečatidlá z r. 1856 sú v ŠA Bratislava, pobočka Nitra
- opis s letopočtom 1852 je OL III. oszt. Altenburger pecsétgyűjteménye, fasc. 7, Bars vm.

Tekovské Lužianky

- lemeš a čerieslo
- opis poľa pečatidla z r. 1702 a 1715 je v OL III. oszt. Altenburger pecsétgyűjteménye, fasc. 7, Bars vm.

Hulvinky

- biskup
- opis poľa typária z 19. storočia kruhopisom: „Hölvény helység pecsétje“ je v OL III. oszt. Altenburger pecsétgyűjteménye, fasc. 7, Bars vm.

Významní rodáci obce

Milan Lалуha (1930, Tekovské Lužany – 2013, Bratislava) – akademický maliar a grafik

Jozef Piňo (1800, Tekovské Lužany – 1886, Liptovský Mikuláš) – slovenský primáš, huslita rómskeho pôvodu

Endre Dudich (1895, Tekovské Lužany – 1971, Budapešť) – medzinárodne uznaný maďarský zoológ, speleológ, pedagóg (profesor systematickej zoológie a zoogeografie na univerzitách v Segedíne a Budapešti), akademik Maďarskej akadémie vied a entomológ, nositeľ ocenenia Kossuth.

Dr. Sándor Czeglédy (1909, Tekovské Lužany – 1998, Debrecín) – reformovaný farár, významný predstaviteľ maďarskej teológie 20. st., redaktor a publicista

József Bajzáth (1720, Tekovské Lužianky – 1802, Veszprém) – bratislavský a ostrihomský opát, biskup vo Veszpréme, kancelár

Herczegh János (1869, Tekovské Lužany – 1942, Vérteskozma) – pedagóg, ochranca prírody, významný predstaviteľ turistiky

Dr. Károly Losteiner (1831, Tekovské Lužany - ?) – významný vedec, balneológ, lekár v termálnych kúpeľoch Parád.

1.1.4 Stav územnoplánovacej a programovej dokumentácie

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tekovské Lužany bola vypracovaná v roku 2004, aktualizovaná v r.2007 (s platnosťou do r.2013). Nový PHSR bol vypracovaný v roku 2015 s platnosťou do roku 2020.

Obec ma vypracovanú **územnoplánovaciú dokumentáciu**, ktorá bola schválená v roku 2007 (vypracovali Ing. arch. Rehák a Ing. arch. Hrušovský). K tejto UPD boli už vypracovane aj zmeny a doplnky č.1 v roku 2009.

Súčasťou ÚPN je **návrh opatrení miestneho územného systému ekologickej stability**.

Obec Tekovské Lužany majú vypracovaný **Krajinnoekologický plán**.

Tekovské Lužany majú pripravený aj **Komunitný plán sociálnych služieb na roky 2018 – 2023**.

V novembri 2020 boli Okresným úradom Levice, pozemkový a lesný odbor, pozemkové oddelenie nariadené **pozemkové úpravy** v k.ú. Tekovské Lužianky z dôvodu uvedeného v zmysle §2 ods. 1 písm. a) „zákona o PÚ“, t.j. z dôvodu usporiadania vlastníckych a užívacích pomerov a odstránenie prekážok ich výkonu vyvolaných historickým vývojom pred účinnosťou tohto zákona.

1.1.5 PRÍRODNÉ DANOSTI, OCHRANA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

1.1.5.1 PRÍRODNÉ DANOSTI

Geomorfologické členenie

Podľa geomorfologického členenia SR (Atlas krajiny SR, 2002) patrí riešené územie do sústavy Alpsko-himalájskej, podsústavy Panónska panva, provincie Západopanónska panva, subprovincie Malá dunajská kotlina, oblasti Podunajská nížina, celku Podunajská pahorkatina, podcelkov Hronská niva a Hronská tabuľa.

Reliéf riešeného územia patrí k dvom základným typom. Západná a centrálna časť patrí do Hronskej tabule, tvorená je mierne zvlnenou rovinou na sprašových pokryvoch ležiacich na riečnych terasách Hrona. Východná časť katastrálneho územia patrí do regiónu Hronskej nivy. Stred obce je v nadmorskej výške 156 m, rozpätie nadmorskej výšky v katastri sa pohybuje v rozmedzí od 143 m do 230 m.

Územie obce predstavujú ploché tvary reliéfu so sklonom 3° zvažujúce sa k prítokom Hrona Vrbovec, Malianka, Nýrica a Lužianka.

Horniny, ktoré tvoria geologickú štruktúru územia sú spraše a sprašové hliny, piesčité a štrkovité, stredne uľahnuté až uľahnuté a slabo uľahnuté horniny. Ložiská nerastných surovín sa na k.ú. obce nenachádzajú.

Prevažujúcim pôdnym typom na území obce sú černozeme typické a černozeme degradované, na západe územia prechádzajú do hnedozeme typickej a fluvizeme. Sú tu produkčné pôdy s vysokou bonitou, s obsahom humusu v ornici 1,6-3,0 %, ktoré sú chránené zákonom č.220/2004 Z.z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Klimatické podmienky

Územie Tekovských Lužian patrí do mierneho podnebného pásma, do teplej klimatickej oblasti, okrsku teplého, suchého s miernou zimou, dlhším slnečným svitom. Priemerná januárová teplota bola v rokoch 2011 – 2021 2,8 °C, priemerná júlová teplota je 28,4 °C. Priemerná ročná teplota bola v tomto regióne v uplynulých 10 rokoch 16,1°C.

Podľa priemernej teploty je najteplejším mesiacom júl. Podľa priemernej teploty vzduchu býva spravidla najchladnejším mesiacom január.

Atmosférické zrážky majú veľký význam ako ukazovateľ podnebia. Priemerný úhrn zrážok na okolí obce je 500 mm. Najviac zrážok podľa dlhodobého merania pripadá na júl a september. Ide prevažne o zrážky z búrkovej činnosti a sú len menej vhodné pre zaistenie zásoby vody v pôde.

Prúdenie, smer a rýchlosť vetra ovplyvňujú orografické pomery, expozícia terénu, jeho oslnenie. Z hľadiska smeru prúdenia prevláda juhovýchodný smer. Najveternejší je mesiac marec s dlhoročným priemerom rýchlosti vetra 15,6 km/h.

Hydrologické pomery, voda

Na hydrológiu územia obce vplýva rieka Hron so svojimi pravostrannými prítokmi a to Vrbovec, Lužianka, Malianka a Nýrica priamou infiltráciou cez nesúdržné štrkovo-piesčité a štrkové vrstvy. Hron je od hranice katastrálneho územia vzdialený 2 km. Pre Hron a miestne vodné toky je charakteristický dažďovo-snehový typ režimu odtoku s vysokou vodnosťou vo februári až apríli a s minimálnymi vodnými stavmi v septembri.

Podzemné vody v tejto oblasti sú na viac ako 70 % naplňané riekou, v menšej časti zo zrážok a z podzemných vôd susedných území. Ich množstvo je ovplyvnené nielen výdatnosťou zrážok, ale aj geológiou. Podľa údajov SHMÚ sa v uplynulých rokoch podzemné vody v aluviálnych náplavách Hrona vyznačovali prekročovaním limitných niektorých ukazovateľov: Mn, As, NH₄⁺, dusíkaté zlúčeniny a sírany.

Na juhovýchodnej časti územia katastra, mimo zastavané územie sa nachádza z Lužianky napájaná vodná nádrž Tekovské Lužany (Pahorky). Je to vodná nádrž, ktorá bola vybudovaná v rokoch 1965 – 1969 na ploche 16 ha za účelom zavlažovania a chovu rýb. V súčasnej dobe je zavlažovanie zrušené a vodná nádrž sa využíva len na chov rýb. Je to územie s najvyššou biodiverzitou z hľadiska vtáctva v predmetnom území a tvorí aj významnú mokraď.

V strede zastavaného územia obce je ešte malá vodná nádrž *Prekár* - štrkovisko. Tu je možno sledovať prirodzenú hladinu spodnej vody v obci. Pramene sa v obci ani v katastri nenachádzajú .

Hladina podzemnej vody sa pohybuje v závislosti od stavu v tokoch a od intenzity vodných zrážok.

Vodnatosť týchto tokov je relatívne nízka. Prívalové dažde spôsobujú občasnú vylietanie týchto tokov z koryta. Všetky toky potrebujú revitalizáciu, hlavne obnovu a doplnenie pobrežnej vegetácie.

Na kvalitu podzemných výrazne vplýva aj poľnohospodárstvo, resp. únik odpadových vôd v intraviláne obce do zeme.

Termálne a minerálne vody

Z geologického hľadiska je táto oblasť nazývaná Levická kryha a je jednou z perspektívnych hydrogeotermálnych štruktúr na Slovensku. Nachádza sa v severovýchodnej časti podunajskej panvy. Hodnoty geotermických parametrov ukazujú, že geotermická aktivita v levickej kryhe je vyššia ako vo väčšine štruktúr alebo oblastí Slovenska perspektívnych na získanie geotermálnej energie. V levickej kryhe sú akumulované statické zásoby geotermálnych vôd.

Santovka sa nachádza v 20 km vzdialenosti od Tekovských Lužian. Oficiálne sa pramene stali známymi približne pred 500 rokmi, najmä prostredníctvom prvých vedeckých prác o minerálnych prameňoch v Uhorsku, no oficiálne sa začali využívať na liečenie v druhej polovici 19. st.

Prameň Slatina sa nachádza v 32 km vzdialenosti od Tekovských Lužian Táto minerálna voda patrí k najstarším na Slovensku. Je stredne mineralizovaná, hydrogénuhličitanovo-chloridová, sodno-vápenatá, slabokyslá, studená, hypotonická, so zvýšeným obsahom fluoridov.

Dudince sa nachádzajú v 34 km vzdialenosti od Tekovských Lužian – prírodná liečivá minerálna voda v Dudinciach je známa svojim unikátnym zložením v strednej Európe. **Kombinácia oxidu uhličitého a sírovodíka a jej vysoká mineralizácia ju predurčujú na liečbu i prevenciu širokého spektra ochorení.**

Kalinčiakovo - ďalší blízky zdroj minerálnych vôd je vzdialený od Tekovských Lužian 23 km.

Podhájska – sa nachádza vo vzdialenosti 22 km od Tekovských Lužian.

V susednej obci Plavé Vozokany (7 km od Tekovských Lužian) je zaznamenaný výskyt minerálnych vôd, na využitie ktorých je vypracovaný kompletný projekt nového rekreačného areálu vrátane ubytovacích objektov, rekreačných zariadení a aquaparku.

Zdroje pitnej vody

Na zásobovanie obyvateľov okresu Levice sa využívajú výlučne zdroje podzemných vôd, najväčšie z nich sú však mimo hranice okresu. Sú to hlavne zdroje v oblasti Gabčíkova. Pripadne lokálne vodné zdroje v okrese Levice sa využívajú pre Šahy (VZ Plášťovce), obce Tupá a Tekovské Lužany, ktoré majú vlastný vodný zdroj. Zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou je vyriešené cez verejnú vodovodnú sieť, ale využívajú sa aj vlastné studne obyvateľov.

Kvalita vôd

K najvýznamnejším znečisťovateľom v povodí Hrona patria komunálne odpadové vody, poľnohospodárska výroba a miestny priemysel. Odpadové vody z EMO Mochovce ústia do toku Hron a oblasť Levíc s prítomným priemyslom a službami zachytávajú prítoky Podlužianka, Sikenica a Perc. V dotknutom území sa k celkovému znečisteniu Hrona prechádzajúceho zo stredného úseku toku pripája hlavne odpadová voda z mestskej ČOV Levice, kde sú okrem splaškových vôd prečisťované aj priemyselne odpadové vody.

Podzemné vody aluviálnych náplav Hrona po Želiezovce majú nepriaznivé fyzikálnochemické vlastnosti.

Pôdna charakteristika

Prevažujúcim pôdnym typom na území obce sú černoze typické a černoze degradované, na západe územia prechádzajú do hnedozeme typickej a fluvizeme. Sú tu produkčné pôdy s vysokou bonitou, s obsahom humusu v ornici 1,6-3,0 %, ktoré sú chránené zákonom *Zákon č. 220/2004 Z.z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy*.

Kvalita pôdy je ohrozovaná veternou a vodnou eróziou. Veterná erózia pôdy patrí medzi erózne – akumulčné javy. Ďalšie problémy sú: rádioaktivita, a to radónové riziko z geologického podložia; šírenie agresívnych druhov rastlín (samovoľne); kontaminácia pôdy na PPF agrochemikáliami (rizikovými prvkami Cd, Ni, Pb a As).

Pôvodom negatívnych javov sú: zimná chemická údržba komunikácií, nadmerné odlesnenie extravilánu obce, málo vysokej zelene a nízka kvalita nelesnej drevinovej vegetácie na poľnohospodárskom pôdnom fonde (ďalej len PPF) a okolí ciest, kontaminácia pôdy na PPF agrochemikáliami (rizikovými prvkami Pb, Cd, As a Ni, z ktorých najmä Pb a Cd prekračujú platný hygienický limit), nelegálne skládky odpadu na viacerých miestach v chotári. Sceaľovanie pozemkov sprevádzala likvidácia z hľadiska poľnohospodárstva trvale neproduktívnych geobiocenóz, čo viedlo následne k degradácii vlastného pôdneho fondu a znížilo ekologickú stabilitu krajiny.

Flóra

Rastlinstvo obce Tekovské Lužany tvorí sídelná vegetácia, pobrežná vegetácia potokov, jazier a rybníkov, líniová vegetácia popri poľných cestách a lesov v k.ú. obce. Sídelnú vegetáciu tvorí zeleň popri cestách, pri rodinných domoch, v parku a na cintorínoch.

Podľa fyto geografického členenia patrí riešené územie do oblasti panónskej flóry. Prírodnú potenciálnu vegetáciu na tomto území predstavovali najmä lužné lesy nízinné, ktoré sledujú nivu Hrona.

Potenciálnu prírodnú vegetáciu, ktorá by sa v riešenom území vyvinula bez antropogénneho vplyvu, reprezentujú nasledovné základné jednotky potenciálnej prírodzenej vegetácie:

1. Lužné lesy vrbovo-topoľové sú spoločenstvá mäkkých lužných lesov teplej panónskej oblasti, patriace do zväzov *Salicion albae* (vysokokmenné vrbovo-topoľové lesy) a *Salicion triandrae* (krovinné vrbiny). Boli vyvinuté na agradačných valoch tokov a primárnych aluviálnych naplaveninách, hlavne v okolí toku Hrona.

2. Lužné lesy nízinné zahrňujú vlhkomilné a mezohygrofilné lesy, rastúce na aluviálnych naplaveninách pozdĺž vodných tokov: Ide prevažne o jaseňobrestové a dubovo-brestové lesy. Na ich vývoj a štruktúru má rozhodujúci vplyv vodný režim, v spojení s pôdnymi vlastnosťami.

3. Dubovo-hrabové lesy panónske sa vyvíjajú na sprašových pahorkatinách v teplejších oblastiach. Podmieňujú ich predovšetkým piesočnaté a štrkovité trefohorné a štvrtohorné terasy pokryté sprašovými hlinami alebo náplavové kužele. Dubovo-hrabové lesy panónske sa rozprestierali na luvizemiach lokalizovaných na úpätiach miernejších svahov.

Reálna vegetácia, nachádzajúca sa v danom území, je však podstatne odlišná od prírodzenej vegetácie. Lesné plochy boli takmer úplne nahradené ornou pôdou, na ktorej sa vyskytuje hlavne vegetácia poľnohospodárskych monokultúr. Územie je celé odlesnené; jediná plocha lesa je zvyšok Hulvinského lesa so zachovanými pôvodnými druhmi drevín (duby, javor poľný, jaseň štíhly, hrab obyčajný). Ďalej Les Čurgov, fragmenty dubovo – brestovo – jasenových lesov v okolí osady Zálagoš.

Fauna

Živočíšstvo obce Tekovské Lužany charakterizujú druhy typické pre teplé nížiny a kotliny strednej Európy. Medzi typické a vzácne bezstavovce charakteristických biotopov nížinnej krajiny (teplé, suché lúky,

staré ovocné sady, dubové lesy a vetrolamy) patrí chránená modlivka zelená, vidlochvost ovocný, fúzač koreňový a roháč obyčajný. Najviac hniezdiacich druhov vtákov zo všetkých existujúcich biotopov sa vyskytuje v rozptýlených lesíkoch. Charakteristickými reprezentantmi živočíšnej ríše obce Tekovské Lužany sú: zajac poľný, srnec hôrny, bažant poľný.

Krajinná štruktúra

Súčasná krajinná štruktúra (SKŠ) v území je odrazom pôsobenia ľudskej činnosti na biotické a abiotické zložky krajiny a zároveň odzrkadľuje stupeň antropogénnej premeny krajiny. SKŠ odráža vzájomnú kombináciu súboru prvkov prírodného, poloprírodného (človekom pozmenené prvky krajinej štruktúry) i umelého charakteru (človekom vytvorené prvky krajinej štruktúry). Na základe zastúpenia a plošinej rozlohy jednotlivých prvkov SKŠ môžeme hodnotiť súčasný stav antropizácie územia, či ide o územie prirodzené s vysokou krajinoekologickou hodnotou, alebo naopak o územie antropicky silne pozmenené s nízkou krajinoekologickou hodnotou.

Štruktúra jednotlivých prvkov SKŠ v katastrálnom území obce Tekovské Lužany je nasledovná:

Tab. č.3 – Súčasná krajinná štruktúra obce Tekovské Lužany

poľnohospodárska pôda	orná pôda	chmeľnice	vinica	záhrada	ovocný sad	TTP	Spolu v ha
	3 765,25	0	14,82	63,03	0,02	104,06	3 947,18
nepoľnohospodárska pôda	lesy	zastavané plochy a nádvorcia	vodné plochy	ostatné plochy	Spolu v ha		
	79,38	284,74	40,97	41,26	446,35		
Celková výmera územia obce v ha							4 393,53

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

Podľa uvedenej štruktúry spolu najväčšie zastúpenie v území má orná pôda ďalej zastavané plochy, ktoré predstavujú najnižšiu krajinoekologickú stabilitu.

Územie je pomerne silne pretvorené a pozmenené ľudskou činnosťou, a to hlavne poľnohospodárskou, ktorá intenzívne využíva odlesnenú pôdu pre pestovanie hlavne obilnín.

Hluk a vibrácie

Na území obce Tekovské Lužany sa zdroje hluku vytvárajú z hluku motorových vozidiel a poľnohospodárskych strojov. Výrazným zdrojom hluku a vibrácií je intenzívna automobilová a nákladná doprava predovšetkým na štátnej ceste č. I/75, ktorá je citeľná hlavne v letných mesiacoch na a hlavnej ulici obce (cesta č.1575).

Seizmicita

Podľa STN 730036 - Seizmické zaťaženie stavebných konštrukcií, ležia okresy Levice a Veľký Krtíš a ich širšie okolie v seizmicky aktívnej oblasti s potenciálnym výskytom zemetrasení 5 - 6°makro seizmickej stupnice MSK-64. V rámci územia Slovenska ide o stredne hodnoty seizmického ohrozenia.

Radónové riziko

Žiarenie z prírodných zdrojov, uvádzané ako radónové riziko, patrí k stresovým faktorom, ktoré negatívne pôsobia na zdravotný stav obyvateľov regiónu.

K najvýznamnejším zdrojom prírodného žiarenia patrí radón, ktorý je prítomný v stopových množstvách v horninách (horninové podložie budov, stavebný materiál) a je zdrojom radiácie predovšetkým v budovách a vo vode.

Zájmová oblasť v okrese Levice vykazuje nízke až stredne radónové riziko. V súvislosti s prevádzkou jadrovej elektrárne v Mochovciach vzniká možnosť jej vplyvu na rádioaktivitu v životnom prostredí a na ožiarenie obyvateľov.

1.1.5.2 OCHRANA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

Chránené územia, chránené prvky životného prostredia

V katastrálnych územiach obce sa nenachádzajú v zmysle zákona NR SR č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, chránené územia ochrany prírody, ani ochranné pásma, ani chránené vtáčie územia, ani územia európskeho významu, ani nezasahujú do nej žiadne tzv. Ramsarské lokality a zatiaľ tu nie sú ani navrhované chránené územia prírody. Nie je tu vymedzené ani územie NATURA 2000.

Medzi legislatívne chránené prvky patria chránené rastliny, živočíchy, nerasty, skameneliny a stromy. Ich ochrana je definovaná zákonom NR SR č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

Chránenými prvkami životného prostredia na území obce sú niektoré chránené rastliny, živočíchy a jeden strom. Spomedzi rastlín, nachádzajúcich sa v okolí vodnej nádrže Pahorky a na nej je 8 druhov zapísaných do červeného zoznamu. Z 96 druhov pozorovaných vtákov sa v červenom zozname nachádza 35 druhov.

Na hranici k.ú. obcí Tekovské Lužany a Plavé Vozokany (pri Medveckom) sa nachádza chránený strom - dub letný (jeho obvod je nad 540 cm a výška okolo 30 m, priemet koruny 20 m). Stojí v otvorenej poľnohospodárskej krajine. Ochranné pásmo stromu predstavuje okrúhla plocha okolo stromu s polomerom 10 metrov.

Pôda s vysokou bonitou (s najlepšou produkčnou schopnosťou v príslušnom katastrálnom území) je chránená podľa zákona NR SR č. 220/2004 Z.z.

V záujme ochrany ŽP je potrebné zaviesť isté opatrenia a to opatrenia proti erózii pôdy na PPF, opatrenia proti šíreniu burinových druhov rastlín, opatrenia proti znečisťovaniu vody; je potrebné zaviesť neagresívne metódy poľnohospodárskej výroby s realizáciou biocentier a biokoridorov. Navráti sa tak rovnováha prírody, zabezpečí sa trvalo dobrý stav životného prostredia a aj kvalita samotnej poľnohospodárskej výroby. Súčasný zvýšený ekonomický tlak na redukciu používania agrochemikálií zvýši biodiverzitu stepných spoločenstiev, čistotu povrchových vôd a tým aj zvýšenie biodiverzity a produktivity mokraďových spoločenstiev.

Územný systém ekologickej stability (ÚSES)

Ekostabilizačné opatrenia predstavujú také opatrenia a také návrhy spôsobu využitia pôdy, ktoré priaznivo ovplyvňujú svoje bezprostredné okolie alebo zabraňujú potencionálnemu ohrozeniu krajinných prvkov. Prevládajúcim spôsobom využitia pôdy v riešenom území je intenzívne poľnohospodárstvo, preto aj najviac ekostabilizačných opatrení súvisí s poľnohospodárskym spôsobom využitia územia. Návrh opatrení Miestneho územného systému ekologickej stability (M-ÚSES) podrobne opisuje ÚPN obce Tekovské Lužany.

Potok Lužianka tvorí základný os kostry ekologickej stability územia.

Na území obce Tekovské Lužany boli v ÚPN vymedzené nasledovné biocentrá:

Biocentrá miestneho významu: Vodná nádrž Tekovské Lužany, úsek Malianky, Hulvinské vinice, les pri potoku Vrbovec, úsek Nýrice, Göbšov les, Malý les.

Biocentrá regionálneho významu: Hulvinský les.

Biocentrá miestneho významu potencionálne: úsek Lužianky, skládka odpadu, farský majer, hulvinská lúka, Tanya, park Topoľoš.

Biokoridory regionálneho významu: Lužianka, Nýrica.

Biokoridory miestneho významu: Vrbovec, Malianka, Pialský pás, vetrolam pod vinicami, priama cesta, vetrolam medzi Nýricou a Lužiankou, záлагоšský vetrolam.

Biokoridory miestneho významu potencionalne: hulvinský vetrolam, pokračovanie hulvinského vetrolamu.

Ochrana ovzdušia

V zmysle zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov sú prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania ovzdušia povinní dodržiavať určité emisné limity znečisťujúcich látok.

VZN č. 6/2019 o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia malými zdrojmi znečisťovania ovzdušia na území obce Tekovské Lužany stanovuje práva a povinnosti orgánov obce Tekovské Lužany, povinnosti právnických a fyzických osôb oprávnených na podnikanie, ktoré prevádzkujú malé zdroje znečisťovania ovzdušia, pri ochrane vonkajšieho ovzdušia pred znečisťujúcimi látkami, na území a určuje výšku a spôsob platenia poplatku za znečisťovanie ovzdušia malými zdrojmi znečisťovania.

Na území obce Tekovské Lužany sa významný zdroj znečistenia ovzdušia nenachádza. Územie obce možno charakterizovať ako oblasť s relatívne málo znečisteným ovzduším. Za zdroj znečistenia sa považujú hlavne výfukové plyny motorových vozidiel v blízkosti dopravných komunikácií, pričom výrazným faktorom je nielen počet, ale aj technický stav dopravných prostriedkov.

Súčasný trend v znečisťovaní ovzdušia je klesajúci a je spôsobený plynofikáciou obce a znížením spotreby palív. Plynofikáciou obce sa výrazne znížila zaťaženosť ovzdušia tuhými emisiami.

Čiastočným znečisťovateľom ovzdušia na území obce je poľnohospodárska výroba (zvýšenie podielu tuhých častíc vo vzduchu vo forme prachu, úletov a aplikácia umelých pesticídov), ďalej veterná erózia, preprava nekrytých prašných a sypkých materiálov, lokálne vykurovanie domácností (kúrenie tuhým palivom, príp. nevhodnými materiálmi) a kotolne blízko ležiacich priemyselných podnikov (Levice, Géňa).

Environmentálna regionalizácia

Environmentálna regionalizácia Slovenska predstavuje prierezový zdroj informácií o stave životného prostredia a odráža jeho diferencovaný stav v jednotlivých častiach Slovenska. Jednotlivé regióny vykazujú rôzny stav zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia a v rôznej miere sa v nich uplatňujú rizikové faktory. Z hľadiska kvality životného prostredia patrí územie obce Tekovské Lužany do okrsku s mierne narušeným prostredím. Pod Levicami sa tiahne ale Dolnohronský región, ktorý je tiež okrskom so značne narušeným prostredím podľa výskumov a kategorizácie Slovenskej agentúry životného prostredia z r.2013.

Nástroje EÚ na ochranu životného prostredia

Agenda 2030

Obec Tekovské Lužany sa v rámci ochrany prírody a životného prostredia riadi aj princípmi **Agendy 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj**, ku ktorých implementácii sa prihlásila aj Slovenská republika v dokumente „*Východiská implementácie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj*“ schválenom uznesením vlády č. 95/2016. Transformačnú silu Agendy 2030 predstavuje **17 cieľov udržateľného rozvoja (SDGs - Sustainable Development Goals)** rozpracovaných do 169 súvisiacich čiastkových cieľov. Integračný prvok sa v Agende prejavuje ako **prepojenie všetkých troch dimenzií udržateľného rozvoja: ekonomickej, sociálnej a environmentálnej**. Agenda 2030 nie je právne záväzná. Vyjadruje zámer krajín viesť ich rozvoj smerom k udržateľnosti a nastaviť ich národné politiky, stratégie a plánovanie tak, aby prispievali k dosiahnutiu globálnych cieľov

V domácich podmienkach rezort životného prostredia sústreďuje svoju pozornosť v dlhodobom horizonte na oblasti: **zmena klímy, voda, ochrana biodiverzity, ochrana a trvalo udržateľné využívanie prírodných**

zdrojov a nakladanie s odpadmi, trvalo udržateľná spotreba a výroba a to najmä s presahom na politiku obehového hospodárstva a zelený rast.

Podobne sa obec pri svojej práci v ochrane životného prostredia vedie Schémou pre environmentálne manažérstvo a audit (EMAS), ktorý je dobrovoľným nástrojom Európskej únie vytvoreným pre organizácie, ktorý pomáha hodnotiť, riadiť a zlepšovať ich environmentálne správanie. Schéma EMAS ponúka systémový prístup k riešeniu problémov životného prostredia.

Európska zelená dohoda

Európska zelená dohoda predstavuje plán Európskej komisie na ekologickú transformáciu hospodárstva Európskej únie v záujme udržateľnej budúcnosti.

Zmena podnebia a zhoršovanie životného prostredia sú existenčnou hrozbou pre Európu a svet. Európska zelená dohoda poskytuje akčný plán pre

- podporu efektívneho využívania zdrojov prechodom na čisté obehové hospodárstvo
- obnovu biodiverzity a zníženie znečistenia

Nová strategická agenda 2019 – 2024

Európska rada sa na svojom zasadnutí v Bruseli 20. júna 2019 dohodla na programe EÚ na nasledujúcich päť rokov . „Nová strategická agenda 2019 - 2024“ stanovuje prioritné oblasti, ktoré budú riadiť prácu Európskej rady a poskytujú usmernenie pre pracovné programy ostatných inštitúcií EÚ.

Strategická agenda sa zameriava na štyri hlavné priority:

- ochrana občanov a slobôd
- rozvoj silnej a živej hospodárskej základne
- *budovanie klimaticky neutrálnej, zelenej, spravodlivej a sociálnej Európy*
- podpora európskych záujmov a hodnôt na globálnej scéne.

1.1.6 DEMOGRAFICKÁ SITUÁCIA

Trvale bývajúce obyvateľstvo

Trvale bývajúce obyvateľstvo tvoria osoby, ktoré mali v okamihu rozhodujúceho sčítania trvalý pobyt na území SR, resp. v Tekovských Lužanoch. Počet trvalo bývajúcich obyvateľov obce bol pri poslednom celosvetovom sčítaní obyvateľov (v roku 2011) 2913.

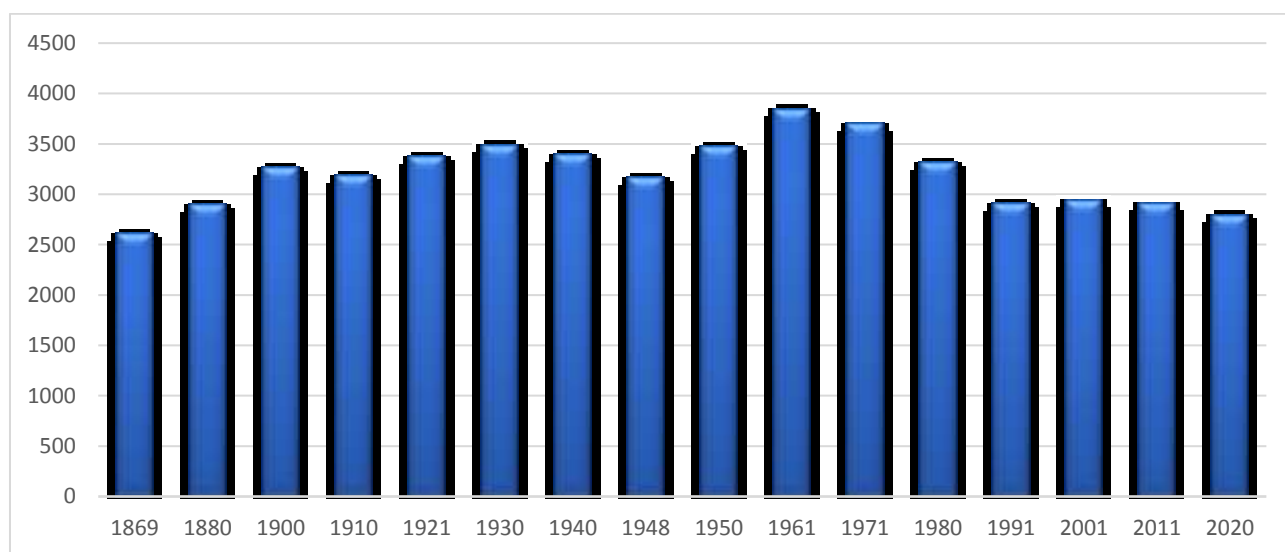
V Tekovských Lužanoch podľa údajov k 31.10.2020 bývalo 2 794 obyvateľov, čo tvorilo 0,05% obyvateľov Slovenska. Podiel žien je o 0,4 % vyšší ako podiel mužov z celkového počtu občanov obce. Index maskulinity je v obci 98,3% (podiel mužov na 100 žien), index feminity: 101,73 % (podiel žien na počet mužov), tzn., že v Tekovských Lužanoch žije takmer toľko žien ako mužov.

Historický vývoj obyvateľstva obce Tekovské Lužany

Štatistické údaje o vývoji počtu obyvateľov obce sú dostupné od roku 1869. Údaje z predchádzajúcich rokov sú známe z rôznych súpisov obyvateľov, daňovníkov a iných listín.

Obdobie nárastu obyvateľov obce trvalo do roku 1961 s miernym poklesom v r.1948, kedy mala obec najväčší počet občanov v skúmanom 150 ročnom období. Po tomto roku nasleduje najskôr razantný, ustálenie od r. 1991.

Graf č.1 – Historický vývoj počtu obyvateľov obce Tekovské Lužany

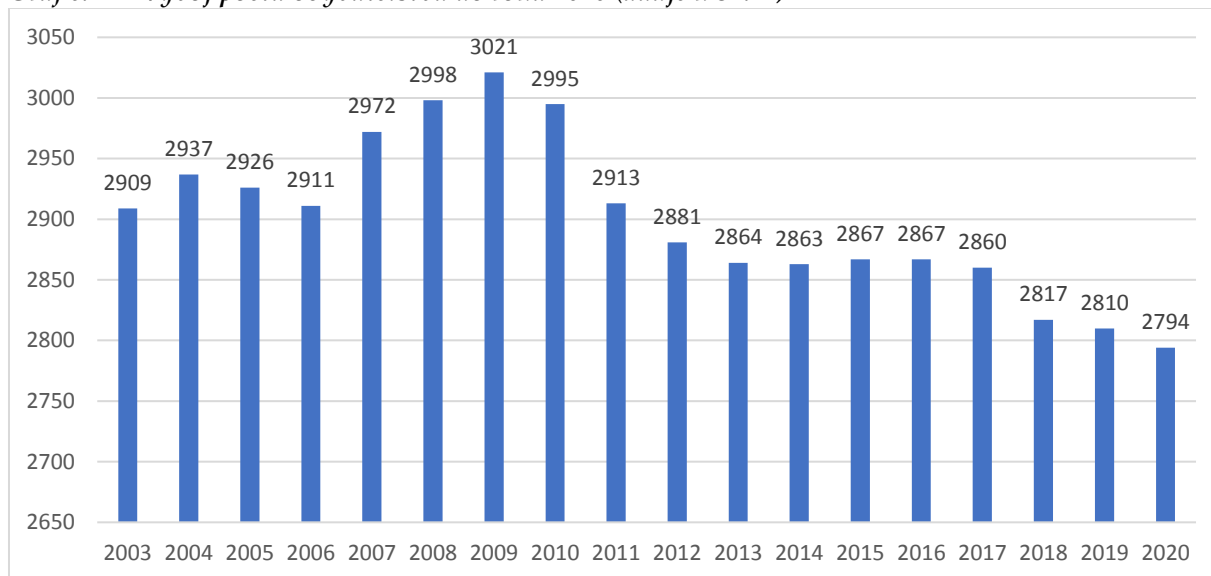
Zdroj: Štatistický úrad SR, internet, OcÚ, 2021

Podrobný vývoj počtu obyvateľov obce v rokoch 2003 – 2020 znázorňuje graf č.2.

V poslednom desaťročí sa počet obyvateľov pohyboval medzi 3 000 a 2700, ktoré nikdy nedosiahlo. Najviac občanov žilo v obci v r. 2009, najmenej v r.2020.

Na základe vývoja počtu obyvateľov v posledných rokoch sa pre najbližšie roky predpokladá pokračovanie mierneho poklesu počtu občanov (jednak mechanickým spôsobom – migráciou, na druhej strane z dôvodu prirodzeného úbytku obyvateľov).

Graf č.2 – Vývoj počtu obyvateľstva do roku 2020 (údaje k 31.12)

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2021

Pohyby obyvateľstva v rokoch 2010 - 2020

Z hľadiska prognózy ďalšieho vývoja počtu obyvateľov obce je nevyhnutné poznať jeho doterajší vývin, ktorý determinuje mechanický a prirodzený pohyb občanov obce.

Tab. č. 4 - Prirodzený pohyb obyvateľov v období rokov 2010 – 2020

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Počet narodených	34	31	36	29	35	32	31	30	29	24	27
Počet zomrelých	40	31	48	27	33	35	35	32	40	19	35
Prirodzený prírastok	-6	0	-12	2	2	-3	-4	-2	-11	5	-8

Tab. č.4 dokumentuje prirodzený pohyb občanov počas predchádzajúcich 10 rokov vyjadrený rozdielom medzi počtom narodení a úmrtí. Tento ukazovateľ vykazuje v Tekovských Lužanoch nerovnomerný vývoj.

Tab. č. 5 - Migračné saldo a celkový prírastok obyvateľstva

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Počet prihlásených	46	60	42	30	35	50	37	52	35	34	29
Počet odhlásených	66	41	62	49	41	40	33	57	67	46	37
Migračné saldo	-20	19	-20	-19	-6	10	4	-5	-32	-12	-8
Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkový prírastok	-26	19	-32	-17	-4	7	0	-7	-43	-7	-16

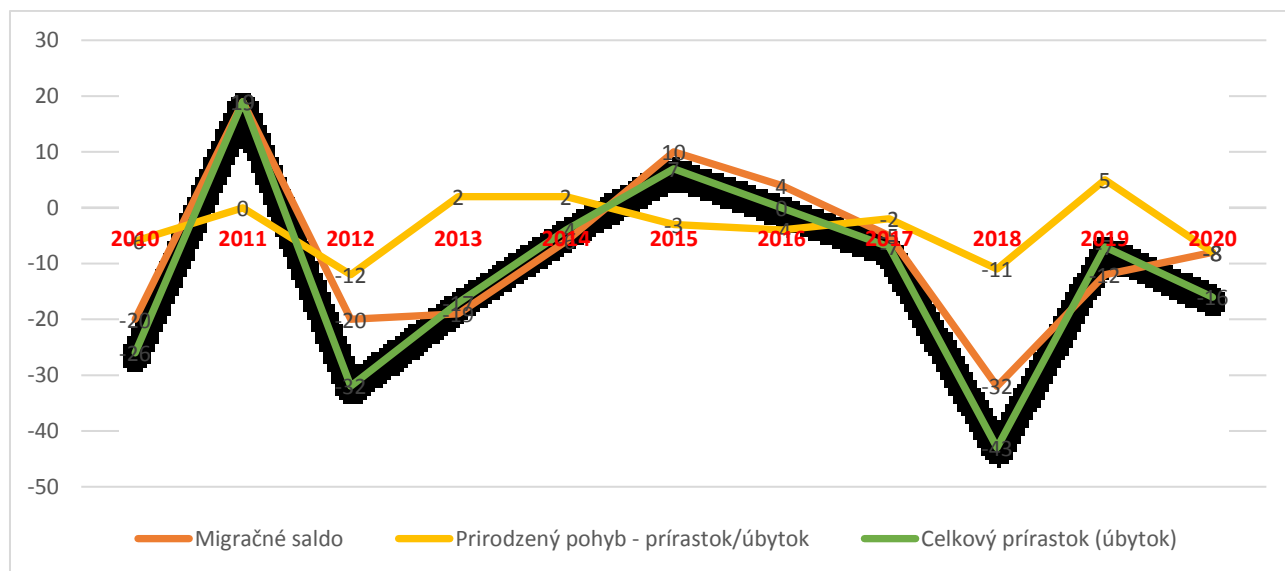
Vlastné výpočty

Migračné saldo (bilancia mechanického pohybu obyvateľstva) sa v posledných 10 rokoch vyvíjalo nerovnomerne, prevládala však záporná hodnota salda (počet prisťahovaných len v troch rokoch prevyšoval nad počtom vysťahovaných, kedy malo migračné saldo kladnú hodnotu).

Hodnota celkového prírastku (úbytku) obyvateľov obce ku koncu jednotlivých rokov závisí od vývoja prirodzeného prírastku a migračného salda.

Ako to dokumentuje tab. č.5 a graf č.3, v obci Tekovské Lužany boli iba dve roky, kedy sa mohlo hovoriť o celkovom prírastku obyvateľov (r.2011, 2015, resp. 2016 – v tom roku bola ale hodnota nulová). V ostatných rokoch sa prejavoval prirodzený úbytok obyvateľstva obce.

Graf č.3 – Celkový prírastok (úbytok) obyvateľstva (2010 - 2020)

Sobáše a rozvody

V súčasnosti prevláda na Slovensku (ale aj v Európe) trend mierneho zvyšovania počtu sobášov.

Počet sobášov v obci Tekovské Lužany je - vzhľadom na počet obyvateľov - nízky; údaje o rozvodoch svedčia o nízkej rozvodovosti (tab.č.6). V skúmanom šesťnásťročnom intervale pripadali v priemere na každý rok osem svadiieb.

Zvýšila sa aj dolná hranica veku, v ktorom sa prvé manželstvo uzatvára. Mladí ľudia dlhšie študujú, cestujú a budujú si kariéru, sporia na kúpu bytu; svadba, ktorá je pre mnohých úzko spojená s rodičovstvom, sa odkladá na neskôr a manželstvo sa uzatvára často len v prípade narodenia dieťaťa.

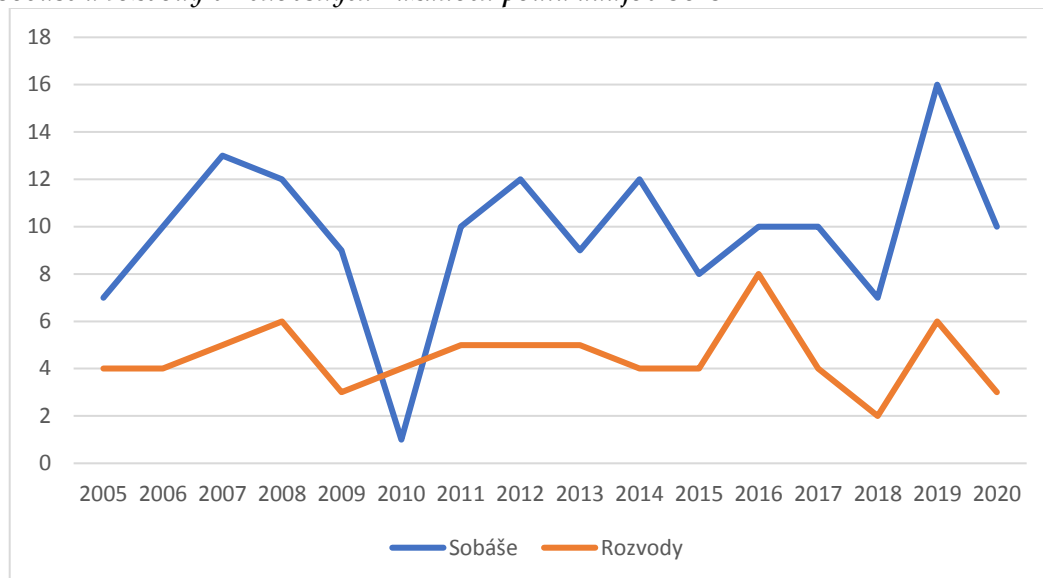
Ďalším dôvodom pre nízky počet sobášov (ale aj nízkeho počtu rozvodov) je nezáväzný spoluzitíe v nemanželskom zväzku (ako druh a družka), ktoré sa v poslednej dobe stáva čím ďalej tým viac obľúbeným medzi pármami.

Tab. č.6 - Vývoj počtu sobášov a rozvodov v posledných 16 rokoch

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sobáše	7	10	13	12	9	1	10	12	9	12	8	10	10	7	16	10
Rozvody	4	4	5	6	3	4	5	5	5	4	4	8	4	2	6	3

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

Graf č. – Sobáše a rozvody v Tekovských Lužanoch podľa údajov ŠÚ SR

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

Veková štruktúra obyvateľstva

Pohlavná a veková štruktúra patrí k základným demografickým charakteristikám obyvateľstva.

Vzájomné vzťahy medzi vekovými kategóriami majú vplyv na reprodukciu pracovnej sily. Menej ľudí v predproduktívnom veku spomalí reprodukciu pracovnej sily (stagnácia alebo úbytok), väčší podiel produktívnej a poproduktívnej populácie nasvedčuje starnutiu populácie.

Podiel obyvateľov obce Tekovské Lužany v pred-, produktívnom a poproduktívnom veku z celkového počtu trvale bývajúceho obyvateľstva k 31.10.2020 znázorňuje tabuľka č.7.

Najväčšie zastúpenie majú občania v produktívnom veku, najmenšie obyvatelia v predproduktívnom veku.

Tab. č.7 – Bývajúce obyvateľstvo v pred-, produktívnom a poproduktívnom veku (rok 2020)

Rok	Predproduktívny vek v %	Produktívny vek v %	Poproduktívny vek v %
2020	15,68	67,82	16,50

Graf č.4 - Veková štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia vyjadrená vekovou pyramídou (2020)

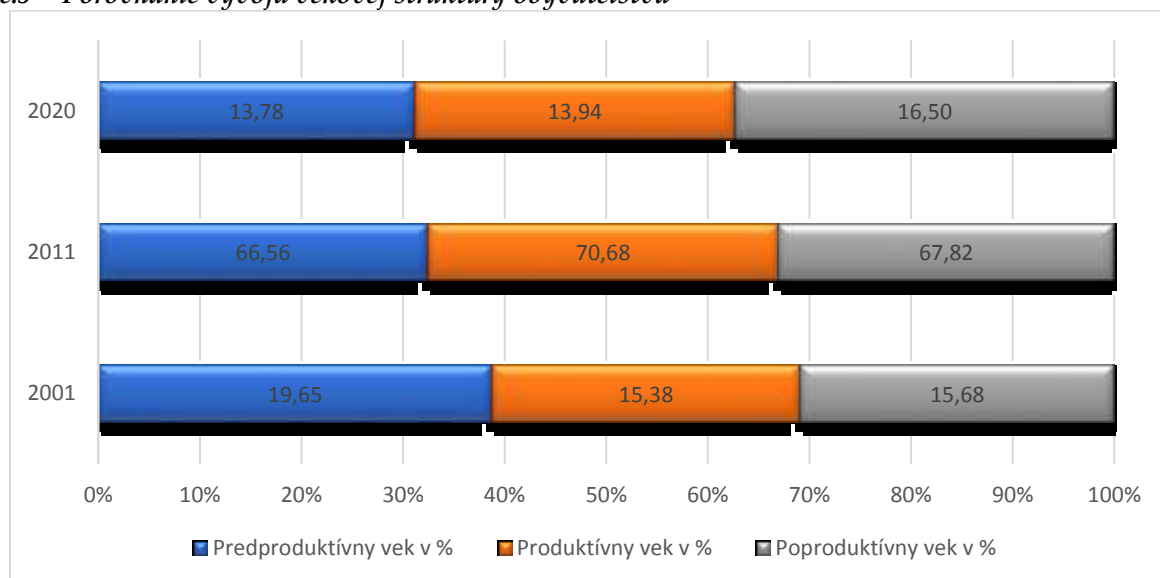

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

Veková pyramída obyvateľstva obce Tekovské Lužany má mierne zúženú základňu, je to regresívny typ vekovej štruktúry, ktorý poukazuje na nízky počet narodených a tým znižujúci sa podiel detí na celkovej populácii. Charakteristická je prevaha starých rodičov nad deťmi.

Najmenšie zastúpenie má skupina mužov vo veku 80-94 rokov. Pozoruhodný je počet obyvateľov vo veku od 30 do 49 rokov v obci – žien a mužov. Graf dokumentuje postupné starnutie obyvateľstva obce, pričom sa postupom času ešte viac prejaví pokles počtu narodených detí v základni pyramídy a súčasne sa do poproduktívneho veku začnú posúvať generácie narodené v šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia.

Graf č.5 - Porovnanie vývoja vekovej štruktúry obyvateľstva

Zdroj tab.č.7 a graf č.4 a č.5: ŠÚ SR, 2021

V porovnaní s rokom 2001 sa k roku 2020 znížil podiel občanov v predproduktívnom veku o 3,97 %. Podiel občanov v produktívnom veku sa za dvadsať rokov zvýšil o 1,26 %. Podiel občanov v poproduktívnom veku sa zvýšil o 2,72 %.

Podiel občanov v predproduktívnom veku v posledných 20 rokoch poklesol o 4 %. Zmenšovanie podielu mladej generácie a zvyšovanie podielu starších vekových skupín obyvateľstva (zhoršenie vekovej štruktúry obyvateľstva) má za následok pokles reprodukčných schopností populácie.

O reprodukčnej vitalite obyvateľstva vypovedá *Index vitality* (I_v) vyjadrený pomerom predproduktívnej a poproduktívnej zložky obyvateľstva. I_v mala v roku 2020 v Tekovských Lužanoch hodnotu 95,01. To znamená, že podiel občanov predproduktívnom veku tvorí 95,01 % občanov poproduktívnom veku, čo svedčí o regresívnom type populácie.

Index starnutia (I_s) – Sauvyho index - vyjadruje počet osôb poproduktívneho veku pripadajúci na sto osôb v predproduktívnom veku. V roku 2020 bola jeho hodnota 105,25 %, čo znamená, že občania v poproduktívnom veku tvoria 105,25 % občanov v predproduktívnom veku. Naznačuje to regresívny typ populácie.

Tab. č.8 – Vývoj indexu vitality, starnutia a ekonomického zaťaženia

Rok	Index vitality	Index starnutia	Index ekonomického zaťaženia osôb	Index ekonomickej závislosti mladých ľudí	Index ekonomickej závislosti starých ľudí
2001	142,60	70,13	50,23	29,52	20,70
2011	110,33	90,64	41,48	21,76	19,72
2020	95,01	105,25	47,44	23,11	24,33

Zdroj: vlastné výpočty autorky, 2021

Index ekonomického zaťaženia (I_{ez}) vyjadruje akým podielom v populácii je zaťažená produktívna zložka obyvateľstva neproduktívnu. Hodnota indexu mala v r. 2001 – 2020 mierne klesajúcu tendenciu, čo svedčí o postupnom znižovaní zaťaženia obyvateľov v produktívnom veku občanmi nepracujúcimi, resp. ekonomicky neaktívnymi.

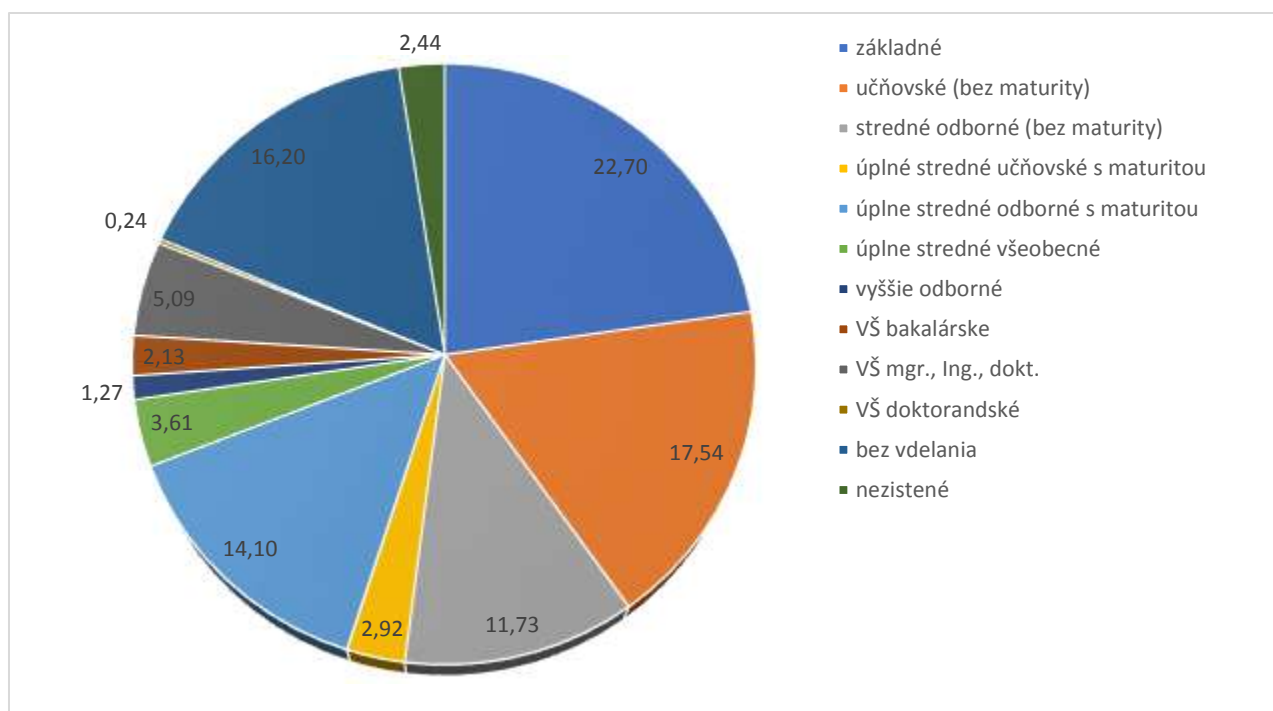
Index ekonomickej závislosti mladých ľudí – vyjadruje počet osôb v predproduktívnom veku (0 – 14 rokov) na 100 osôb v produktívnom veku (15 – 64 rokov).

Index ekonomickej závislosti starých ľudí – vyjadruje počet osôb v poproduktívnom veku (65+ rokov) na 100 osôb v produktívnom veku (15 – 64 rokov).

Vzdelanostná úroveň obyvateľstva

Vzdelanostná úroveň obyvateľstva má pre ďalší rozvoj obce zásadný význam. Štruktúru obyvateľov obce Tekovské Lužany v roku 2011 (v r. posledného sčítanie obyvateľov) z hľadiska najvyššej dosiahnutej vzdelanostnej úrovne znázorňuje graf č.6, z ktorého vyplýva, že najväčšiu časť obyvateľstva tvoria osoby, ktoré majú základné vzdelanie (22,7%). Druhá najpočetnejšia skupina obyvateľov je s učňovským vzdelaním (učňovské a stredné odborné bez maturity spolu 29,27%). Maturitu má 20,64 % obyvateľov obce., vyššie odborné 1,27%, vysokoškolské: 7,46%.

Graf č. 6 - Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva podľa posledného sčítania obyvateľov (2011)

Zdroj: SODB SR, 2011

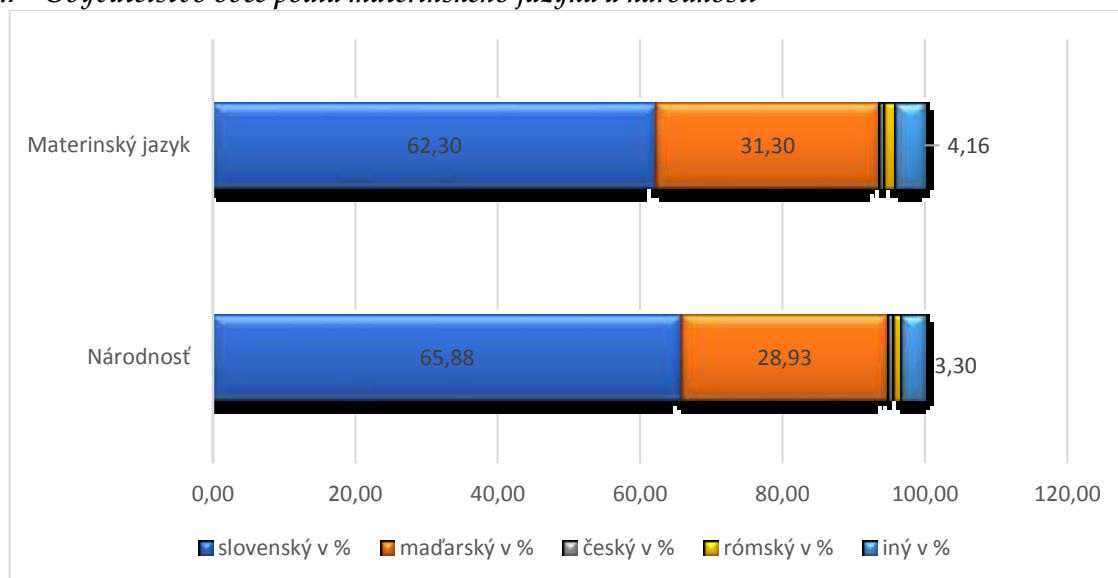
Takáto vzdelanostná štruktúra je typická pre väčšinu menších vidieckych obcí v tomto regióne, pričom platí, že základné vzdelanie majú hlavne občania v dôchodkovom veku, čo súvisí s tým, že v čase ich detstva nebol na území SR rozvinutý systém stredných škôl a rodiny žili hlavne z poľnohospodárstva – práce na poli vyžadovali viac pomocných rúk ako vyškolených hláv. Vyšší podiel absolventov odborných stredných škôl poukazuje na dostatočný odborný potenciál v obci.

Národnosť a materinský jazyk

Národnosťou sa rozumie príslušnosť osoby k národu, národnostnej či etnickej menšine. Pre určenie národnosti nie je rozhodujúca materinská reč, alebo ktorú občan prevažne používa a lebo lepšie ovláda, ale jeho vlastné rozhodnutie o príslušnosti k národu, národnostnej či etnickej menšine. Z toho vyplýva, že štruktúra obyvateľov obce podľa národnosti a materinského jazyka nemusí byť rovnaká.

Túto situáciu znázorňuje graf č.7, v ktorom je uvedené porovnanie štruktúry obyvateľov obce podľa toho, ku ktorej národnosti a materinskému jazyku sa prihlásili.

Graf č.7 - Obyvateľstvo obce podľa materinského jazyka a národnosti

Zdroj: SODB SR, 2011

Čo sa týka národnostného zloženia obce, Tekovské Lužany sú dvojnárodnostnou dedinou s prevažujúcim počtom obyvateľov hlásiacich sa k slovenskej národnosti (65,9 %). Druhou národnosťou je maďarská, ku ktorej sa prihlásila 28,9% občanov. Ostatné národnosti majú v obci nepatrné zastúpenie. V Tekovských Lužanoch žije aj menšia rómska komunita, ktorej členovia sa hlásia buď k slovenskej, alebo k maďarskej národnosti – z toho dôvodu je .

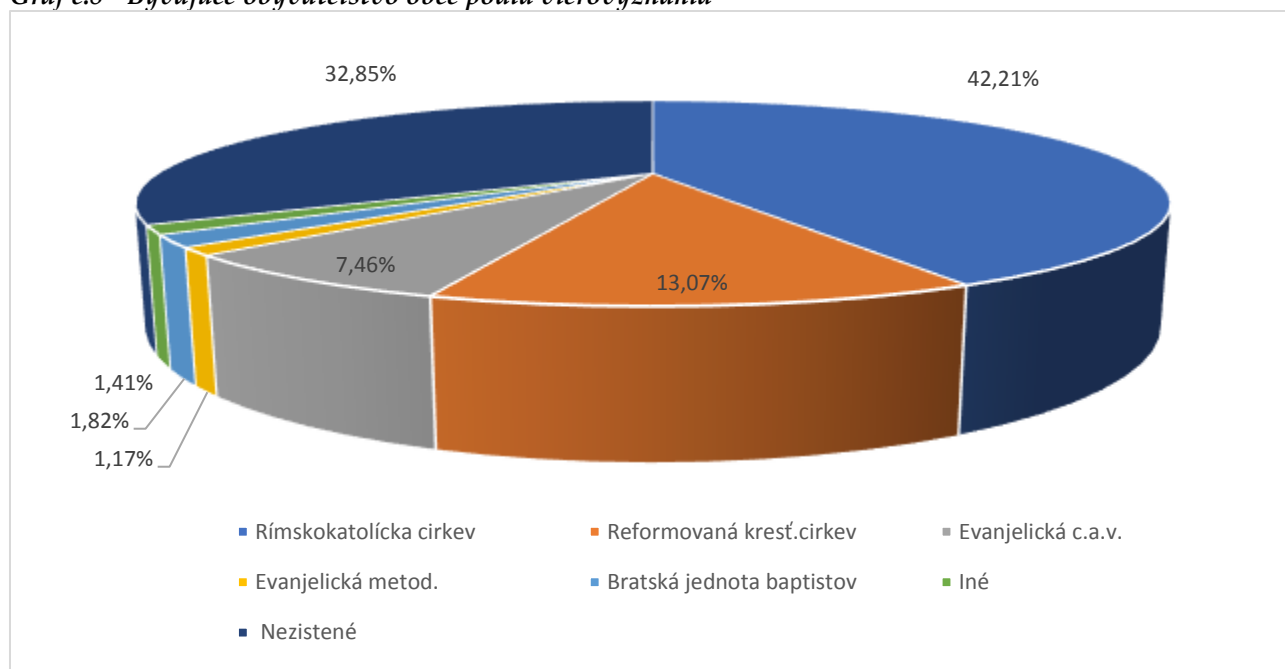
Štruktúra obyvateľov obce Tekovské Lužany podľa materinského jazyka je podobná štruktúre obyvateľov obce podľa národnosti, nie je však zhodná.

Z grafu č.7 je zrejmé, že nie všetci občania, ktorí sa prihlásili k slovenskej národnosti, majú aj materinský jazyk slovenský. Slovenský materinský jazyk uviedlo o 3,58 % menej občanov obce, ako slovenskú národnosť. Presne opačne je to v prípade maďarského materinského jazyka, ktorý má o 2,37 % viac obyvateľov ako je občanov hlásiacich sa k maďarskej národnosti.

Vierovyznanie

V obci Tekovské Lužany je duchovný život veľmi pestrý – podobne pestré je aj zloženie obce z hľadiska vierovyznania. Väčšina obyvateľov obce patrí do jedného zo štyroch cirkevných zborov: rímskokatolícke cirkev, reformovaná kresťanská cirkev, evanjelická cirkev a.v., bratská jednota baptistov. Okrem toho sú prítomné aj iné náboženské vyznania. Údaje sú k dispozícii iba z roku posledného sčítania obyvateľov obcí (2011), nakoľko údaje zo sčítania 2021 nie sú ešte spracované.

Graf č.8 - Bývajúce obyvateľstvo obce podľa vierovyznania

Zdroj: SODB SR, 2011

Ako to dokumentuje graf č.8, v obci Tekovské Lužany sa viac ako tretina veriacich sa hlási k rímskokatolíckej cirkvi (42,21%), k evanjelickej cirkvi augsburského vyznania menej ako 1/10 (7,46%). Reformovaná kresťanská cirkev má 13,07 % - né zastúpenie – je druhou najväčšou cirkvou v obci. K ostatným vierovyznaniam sa hlásili obyvatelia v menšom podiele. Náboženské vyznanie nebolo zistené u 32,85 % obyvateľov obce.

1.1.7 PAMIATKY, KULTÚRNY A SPOLOČENSKÝ ŽIVOT

1.1.7.1 Kultúrne a historické pamiatky

- V obci sa nachádzajú dve zákonom chránené kultúrne pamiatky a mnohé iné pozoruhodné objekty
- Pomník 1849 – kultúrna pamiatka na počesť víťazstva maďarských vojsk nad cisárskymi vojakmi dna 19. apríla 1849 (postavený v r.1876)
 - Pomník hrdinov padlých v r.1849 nad spoločným hrobom v reformovanom cintoríne (1910)
 - Trojičný stĺp (baroková plastika) – kultúrna pamiatka, ktorá sa nachádza vo farskej záhrade, bola pôvodne postavená na mieste hlavného oltára kostola zo 14. storočia, zničeného počas tureckého plienenia. Znova ju postavili v roku 1755 s reliéfom p. Márie a súsoším najsv. Trojice na hlavici.
 - Pôvodný kostol (reformovaný) bol znovu postavený s farou po tureckom spustošení v roku 1595 Máriou Thurzovou a Mihályom Vízkeletym. Rekonštruovali ho v rokoch 1857, 1886, barokovo – klasicistický. Pôvodne bol sieňový s polygonálnym uzáverom a predsieňou na bočnej fasáde, bez veže. V roku 1886 pristavili vežu a previedli zmenu fasády. Najstaršia zachovaná časť kostola je vstupný portál z roku 1784, do roku 2001 mal pôvodné dvere s rokokovým kovaním.
 - Nový barokový kostol sv. Štefana kráľa (rím.kat.) dal postaviť gróf Imre Eszterházy v rokoch 1742-1745. Je jednostupňový s prestavanou vežou.
 - Prícestná socha sv. Jána Nepomuckého, klasicistická, postavená v roku 1780 a obnovená v roku 1930
 - Zvonica (reform.) v Hulvinkách bola postavená v 18.storočí s pamätnou tabuľou občanov podlých počas 1. svetovej vojny z obecnej časti Hulvinky
 - Charakteristický kríž v rohu honu Csillapos postavila rímskokatolícka cirkev v roku 1827. Sem smerovali procesie veriacich pri pútiach a pri posväcovaní pšenice
 - Kaštieľ pôvodne renesančný zo 17 storočia, prestavaný a rozšírený v barokovom, resp. neoklasicistickom štýle sa nachádza v bývalej osade Arma, tesne za hranicou územia obce; potrebuje rekonštrukciu
 - vinohrady a vinohradnícke domčeky nachádzajúce sa v západnom a východnom cípe k.ú. pochádzajúce z 19.storocia
 - Pomník na počesť bývalých židovských obyvateľov obce – nachádza sa v židovskom cintoríne.
 - Židovské múzeum – vytvorené v budove bývalej židovskej školy.
 - Ľudový dom - v posledných rokoch za dobrovoľnej činnosti miestnej organizácie Csemadoku, občianskeho združenia FOLK-ART, za pomoci vedenia obce a dobrovoľníkov sa zrekonštruoval ľudový dom, ktorý bol slávnostne otvorený pre verejnosť v r.2017 pri príležitosti 70. výročia vysídlenia obyvateľov obce Tekovské Lužany a 20. výročia uzatvorenia priateľskej zmluvy s mestom Bátaszék.
 - Pamätná tabuľa prof. Endre Dudicha
 - Pomník obyvateľov obce Tekovské Lužany, Lužianky, Hulvinky padlých počas 2. svetovej vojny
 - Pomník srbských vojnových zajatcov
 - Socha Sv. Floriána – na dvore požiarnej zbrojnice

1.1.7.2 Kultúrny a spoločenský život

V obci Tekovské Lužany je počas celého roka organizované mnoho kultúrno-spoločenských a športových podujatí, ktorými sú napr.: deň matiek, stávanie mája – majáles, deň detí, deň dôchodcov, oslavy Mikuláša, oslavy rôznych výročí obce, obecné dni, divadelné predstavenia, koncerty, adventné stretnutia na námestí (v spolupráci s miestnymi cirkevnými zbormi), regionálna prehliadka mažoretkových súborov „Čarovná palička“, regionálna prehliadka detských folklórnych súborov pracujúcich pri ZŠ s VJM v okrese Levice „Nagysallói találkózó“, hodové oslavy, spomienkové akty (napr. slávnostné kladenie vencov pri

príležitosti výročia bitky 1849 alebo napomenutie obyvateľov padlých počas svetových vojen), výročia priateľstva s družobnými obcami obce, preteky v lovení rýb pri príležitosti dňa detí a obecných dní, súťaž DHZ, tenisové turnaje, futbalové turnaje, stolnotenisové turnaje (novoročný, veľkonočný, o pohár starostu obce), detské tábory a sústredenia, víťanie jari a ľudovom dome, jarný spomienkový pochod husárov, Ukážka Hornozemského husárskeho a tradície zachovávajúceho spolku, varenie guláša na Sv. Jána v ľudovom dome a pod.

Počas adventného obdobia sa v kostoloch a modlitebniach konajú koncerty, predstavenia hudobných skupín, speváckych zborov, ale aj organové koncerty.

Hody sú oslávnené v auguste na Sv. Štefana, podobne ako aj Dni obce Tekovské Lužany.

1.1.7.2.3 Neziskové organizácie, spolky, cirkevné zbory

Neziskový sektor, združenia a spolky, dobrovoľníci sú dôležitým motorom rozvoja spoločenského života obce, partnerom miestnej samosprávy v jeho rozvojových snahách. V Tekovských Lužanoch sú obyvatelia obce zoskupené do viac ako 20 organizácií, z ktorých väčšina aktívne pracuje: zapájajú do diania v obci, do kultúrno-spoločenského života obce, sú spoluorganizátormi obecných podujatí a organizátormi vlastných, tradičných kultúrno-spoločenských aktivít, projektov, spolupodieľajú sa na starostlivosti o verejné priestranstvá, kultúrno-historické pamiatky, na udržaní medzinárodných družobných vzťahov obce, na vzdelávaní a sociálnej starostlivosti o obyvateľov, na organizovaní voľnočasových aktivít a pod.

Tab.č.10 – Neziskové organizácie v Tekovských Lužanoch (vrátane cirkevných zborov)

IČO	Obchodné meno	Právna forma	Dátum vzniku
31102239	Telovýchovná jednota Družstevník Tekovské Lužany	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	1.8.1990
34009612	Rímskokatolícka cirkev Farnosť Tekovské Lužany	721 - Cirkevná organizácia	25.7.1994
34017305	Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku Cirkevný zbor Tekovské Lužany	721 - Cirkevná organizácia	20.12.1994
34077952	Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Tekovské Lužany	721 - Cirkevná organizácia	1.1.1995
36108561	Miestna únia malého futbalu Tekovské Lužany	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	15.5.2000
36109258	Bratská jednota baptistov cirkevný zbor Tekovské Lužany	721 - Cirkevná organizácia	26.9.2000
36113158	Občianske združenie EUROTREND Tekovské Lužany	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	29.3.2001
37864246	Základná škola s vyučovacím jazykom maďarským, Komenského 37, Tekovské Lužany Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola, Komenského 37, Tekovské Lužany	321 - Rozpočtová organizácia	1.4.2002
37864548	Základná škola, Komenského 37, Tekovské Lužany	321 - Rozpočtová organizácia	1.9.1949
37965271	Materská škola Tekovské Lužany	321 - Rozpočtová organizácia	1.7.2004
42114331	EURO-MÓKA TEKOVSKÉ LUŽANY- NAGYSALLÓ	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	22.2.2007

42119197	Stolnotenisový klub Tekovské Lužany	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	9.5.2008
42125570	FOLK-ART TEKOVSKÉ LUŽANY-NAGYSALLÓ	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	4.2.2009
42201161	Rybársky spolok PREKÁR Tekovské Lužany	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	15.3.2010
42335167	Poľovnícky spolok NIMRÓD Tekovské Lužany	141 - Poľovnícka organizácia	25.6.2013
51786303	Súkromné centrum voľného času Talentum, Komenského 37, Tekovské Lužany	119 - Nezisková organizácia	1.9.2018
	Iné aktívne organizácie (základné organizácie územných spolkov)		
177 717 205	ZO Csemadok Tekovské Lužany		1949
	MS Slovenského červeného kríža Tekovské Lužany		
	Dobrovoľný hasičský zbor Tekovské Lužany		1891
	Kresťanské združenie mladých ľudí YMCA MO Tekovské Lužany		1985
34009876	MO Matice Slovenskej Tekovské Lužany	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	12. júna 1994
31874835	Prameň nádeje	701 - Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	27. apríla 1993
	Hokejbalové mužstvo Gentlemans		
	Gastrotím Tekovské Lužany		

Zdroj: ŠÚ SR, 2021 + vlastný výskum

Spevácke zbory, hudobné a tanečné skupiny

Mažoretkový súbor MLADOSŤ (pôsobí od roku 1997)
Tamburášsky súbor Elim Tekovské Lužany (založený v roku 2009)
Detský folklórny súbor Mákvirágok (pracuje pri ZŠ s VJM)
Detský tanečný súbor Lienka (pracuje pri ZŠ)
Spevácky zbor Dúha (Szivárvány asszonykórus)
Spevácky zbor Reformovanej kresťanskej cirkvi (založený v r.2011)
Spevácky zbor Bratskej jednoty baptistov.

Obec Tekovské Lužany je členom viacerých združení:

- Dolnohronské regionálne združenie – t.j. regionálne združenie samospráv so sídlom v Želiezovciach
- Občianske združenie Dolnohronské rozvojové partnerstvo – verejno-súkromné partnerstvo so sídlom v Želiezovciach.
- Združenie obcí Lužianka (Predmetom činnosti združenia je dlhodobé komplexné riešenie nakladania s odpadmi)
- Združenie miest a obcí Slovenska
- Mikroregión Laurentius – záujmové združenie právnických osôb pre cestovný ruch.

Tekovské Lužany udržiavajú intenzívne priateľské vzťahy s inými zahraničnými obcami / mestami: mestom Bătașék (oficiálne od r.1997) a mestom Kondoros (oficiálne od r.1998). Spolupráca sa týka nielen samospráv, ale aj škôl, športových organizácií, neziskových organizácií, hasičských zborov a spolkov. Ďalšie partnerské mestá sú: Gyergyóditró (Ditrau, Rumunsko), Besigheim (nemecko), Ay – Champagne (Francúzsko).

1.1.8 BÝVANIE A BYTOVÝ FOND

Obec Tekovské Lužany v štruktúre osídlenia plní primárne obytnú funkciu. Obytné budovy tvoria väčšinu stavebného fondu. Bytový fond sa sústreďuje prevažne v tradičných rodinných domoch, v obci je 17 bytových domov.

Čo sa týka počtu a kvality bytového fondu obce, situácia bola pri poslednom sčítaní domov a bytov v r.2011 nasledovná: podľa údajov ŠÚ SR 2011 mala obec:

Domov spolu: 1 012 (100%)

trvale obývaných domov: 867 (85,7%)

z toho rodinných domov: 842

bytových domov: 25

neobývaných domov: 145 (14,3%)

Bytov spolu: 1 073 (100%)

trvale obývané byty: 917 (85,5%)

z toho v rodinných domoch: 838

z toho v bytových domoch: 79

neobývaných bytov: 156 (14,5%)

Bytov spolu: 1 073 (100%)

postavených pred rokom 1900: 366 (34,1 %)

postavených v rokoch 1900 – 1945: 324 (30,2 %)

postavených po roku 1945: 383 (35,7 %)

Na 1 000 obyvateľov pripadalo 366,7 bytov a na jeden byt 2,73 obyvateľa.

Slabou stránkou bytového fondu bolo, že 64,3 % domov bolo postavených pred druhou svetovou vojnou, polovica z toho ešte v 19. storočí. Kvalita bytového fondu - najmä postaveného pred rokom 1945 - si vyžaduje investície. V prípade ďalšieho pozitívneho rozvoja hospodárstva obce narastie potreba výstavby nových bytov. Obec má dostatok voľných plôch a prelúk ulíc, ako aj opustených chátraných domov v rámci zastavaného územia na nové stavby.

V ÚPN - O sú vyznačené vhodné lokality na výstavbu domov a bytov v budúcnosti (bez potreby rozšírenia existujúcich hraníc intravilánu).

Neobývané byty a domy tvorili v r.2011 cca. 14,4 % celkového bytového a domového fondu. Dôvodom neobývania bolo nenapojenie domu na inžinierske siete, netehelné steny, nestabilita domu, nevhodnosť na bývanie alebo odsťahovanie sa majiteľa.

V posledných rokoch sa zintenzívnila výstavba nových domov v obci, možno aj vďaka významných výsledkov v rozvoji obci, skvalitnení základných služieb poskytovaných obcou, zlepšení stavu a modernizácii objektov občianskej vybavenosti. Obec pripravuje výstavbu bytového domu v nasledovných rokoch.

1.1.9 TECHNICKÁ A SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA

1.1.9.1 TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

1.1.9.1.1 Miestna doprava

Miestne komunikácie

Obec Tekovské Lužany má z hľadiska dopravnej dostupnosti výhodnú polohu na ceste I. triedy č. I/75 Lučenec – Veľký Krtíš – Nové Zámky – Šaľa – Galanta – Sládkovičovo.

Cesta I/75 - cesta prechádza stredom katastrálneho územia obce od západu na východ, v budúcnosti predstavuje kostru rozvojovej osi 2.stupna.

Dôležitým bodom rozvoja cestnej siete územia obce je zabezpečenie budovania rozvojovej osi 2. stupňa (Bratislava – Dunajská Streda – Nové Zámky – Šahy – Lučenec - Košice) ako koridoru infraštruktúry a obchvatu štátnej cesty I/75 mimo zastavané územie obce.

Pripojené cesty III. triedy sú nasledujúce: č.51020 (smer Kalná nad Hronom), č. 51021 (smer Plavé Vozokany), č. 50818 (smer Želiezovce).

Cesta III/51020 - predstavuje najvýhodnejšie prepojenie obce na smery Levice, Nitra k ceste I/51.

Cesta III/51021 - z dopravného hľadiska nie je pre obec významnou trasou. V centre obce je napojená na cestu III/51020 a predstavuje spojnicu s Plavými Vozokanmi.

Cesta III/50818 - v trase z Tekovských Lužian do Želiezoviec vzájomne prepája cesty I/75 a I/76.

Cesta III/50840 - krátky úsek dĺžky 350 m mimo zastavaného územia obce, z trasy cesty I/75 k železničnej stanici, kde je zaslepená. Od obce je vzdialená 1 km.

Kostrovou dopravnou trasou je cesta III/51020, ktorou je obec rozdelená v pozdĺžnom reze na dve približne rovnaké časti. Na ňu je z oboch strán pripojená sieť miestnych komunikácií. Všetky majú charakteristiky miestnych obslužných komunikácií s priamou obsluhou objektov priľahlej zástavby. Niektoré ulice sú dopravne zaslepené, otočky sú vybudované len vo dvoch prípadoch. Celková dĺžka *miestnych komunikácií* je 15,12 km.

Miestne cesty potrebujú rekonštrukciu.

Účelové komunikácie

Je to kategória obecných komunikácií v zastavanom území, ktorou sú prístupné ojedinelé domy a objekty v okrajových častiach obce a slúžia aj na skrátenie dopravných vzdialeností lokalít mimo zastavaného územia. Všetky poľné cesty za hranicou zastavaného územia majú prašný povrch

Chodníky

Hlavné pešie ťahy vedú hlavne po trasách štátnych ciest i po priečných uliciach ku kostrovej dopravnej trase cesty III/51020, pozdĺž ktorej sú najviac sústredené objekty predajní, služieb a administratívy. V tejto trase je aj najväčšia hustota autobusových zastávok. Tu sú chodníky vybudované obojstranne v šírkach 1,50 – 2,00 m. Chodníky chýbajú hlavne pozdĺž ciest I. a III. triedy s vyššou dopravnou intenzitou ale i v trasách miestnych komunikácií. Miestne chodníky potrebujú doplnenie a rekonštrukciu.

Železničná doprava

1 km za východnou hranicou zastavaného územia obce sa nachádza železničná stanica Tekovské Lužany, na trati č. 152 Štúrovo – Levice. Trať je jednokoľajová motorovej trakcie. Rýchlikové spoje nie sú po trati prevádzkované.

V blízkosti železničnej stanice je úrovňové priecestie s trasou cesty I/75, ktoré je vybavené zabezpečovacou technikou t.j. výstražnou svetelnou a zvukovou signalizáciou bez závor. Stanica je výkonnou jednotkou a je vo vlastníctve Železníc SR, organizačne patrí ku stanici v Leviciach.

Železničná trať c.152 (Levice – Štúrovo) prechádzajúca k. ú. obce zo severu na juh ako súčasť pohronskej rozvojovej osi 1.stupňa (Žarnovica – Tlmače – Levice – Želiezovce - Štúrovo) bude prebudovaná na kategóriu TINA.

Autobusová doprava

Z Tekovských Lužian je prímestskými linkami možné priame spojenie do Levíc, Želiezoviec, Nových Zámkov a do susedných obcí. Obcou vedú aj dve expresné autobusové linky c. 401501 Komárno – Levice – Zvolen – Banská Bystrica a c. 811511 Trebišov – Košice – Lucenec – Levice – Komárno – Bratislava. Obe linky stoja aj na zastávke v centre obce.

Na trasách štátnych ciest je v obci 6 obojstranných autobusových zastávok.

V poslednom období neustále stúpa podiel individuálnej automobilovej dopravy pri dochádzke do zamestnania, za kultúrou a nákupmi. Ako alternatíva voči verejnej doprave sa presadzuje aj organizovaná skupinová doprava. Napriek tomu je udržanie dostatočného počtu spojov dôležité hlavne pre nižšie príjmové skupiny, žiakov, študentov a obyvateľov bez osobného automobilu.

Cyklistické trasy

Cyklistické chodníky v riešenom území nie sú vybudované ani vyznačené. Bicykel je však dôležitým dopravným prostriedkom v obci a pre dopravu medzi susednými obcami. Vzhľadom k topografii terénu je v území značný potenciál rozvoja cykloturistiky.

Obec plánuje zapojiť sa do výstavby cyklokoridoru a taktiež chce vybudovať cyklotrasy na území obce.

V rámci Stratégie rozvoja cyklotrás v Nitrianskom samosprávnom kraji na roky 2021 – 2027 je navrhnutý tento cyklokoridor ťahajúci sa v blízkosti obce Tekovské Lužany:

1. Bojná – Nemčice – Tovarníky – Topoľčany - Solčany – Nitrianska Streda – Čeladince - Kovarce – Oponice – Dolné Lefantovce – Podhorany – Drážovce – Nitra – Zobor – Hrnčiarovce – Štitáre – Žirany – Koliňany – Jelenec – Kostofany pod Tríbečom – Velčice – Mankovce – Hostovce – Topoľčianky – Machulince – Hronský Beňadik – Kozárovce – Tlmače – Levice – Horná Seč – Kalná nad Hronom – Tekovský Hrádok – Šarovce – Želiezovce – Hronovce – Pohronský Ruskov – Čata – Bíňa – Kamenín – Kamenný Most – Nána – Štúrovo – Mužla – Kravany nad Váhom – Moča – Radvaň nad Dunajom – Patince – Iža – Komárno.

Parkovacie plochy

Parkoviská sú vybudované aj v kombinácii so zásobovacími plochami pri areáloch poľnohospodárskeho družstva, pri reštauračných objektoch, pri objektoch obchodov, služieb a administratívy, resp. pri školách, futbalovom ihrisku a multifunkčnom ihrisku.

1.1.9.1.2 Zásobovanie pitnou vodou a odpadové vody

Obec Tekovské Lužany je zásobovaná pitnou vodou z verejného vodovodu. Na verejný vodovod sú napojené takmer všetky domácnosti. Vodovod je v súčasnosti zásobovaný prostredníctvom diaľkového privádzča Kolta – Dolný Pial DN 600, privádzajúceho vodu z vodného zdroja Gabčíkovo. Obec je zásobovaná gravitačne z vodojemu v Plavých Vozokanoch. Existujúca vodovodná sieť je v súčasnosti vo vyhovujúcom technickom stave a aj kapacita vodovodných zariadení vyhovuje.

Na území obce je vybudovaná kanalizačná sieť. Podobne je vybudovaná aj čistiareň odpadových vôd.

Splaškové odpadové vody z domácností boli do predchádzajúcich rokov (a v niektorých prípadoch sú ešte aj dnes) zachytávané do žúmp, ktoré často netesnia, v dôsledku čoho dochádza ku znečisťovaniu podzemných vôd prvého vodného horizontu a k zhoršovaniu životného prostredia.

Splaškové odpadové vody z vybavenosti boli / sú zväčša tiež zachytávané do žúmp.

Zrážkové vody sú zväčša zachytávané do rigolov pozdĺž komunikácií s odvedením do voľného terénu, kde postupne vsakujú resp. do jestvujúcich vodných tokov.

1.1.9.1.3 Odpady

Obec Tekovské Lužany riadi a zabezpečuje nakladanie s komunálnym odpadom na území obce v súlade s ustanoveniami zákona č. 79/2015 Z.z. o odpadoch a VZN č. 3/2020 o nakladaní s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom na území obce Tekovské Lužany, VZN č. 5/2020 o určení náležitostí miestneho poplatku za komunálny odpad a drobný stavebný odpad, VZN č. 6/2019 o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia malými zdrojmi znečisťovania ovzdušia na území obce Tekovské Lužany

Kompostovanie biologicky rozložiteľných odpadov prebieha v zmysle ustanovení zákona č.369/1990 Z. z. o obecnom zriadení v znení neskorších noviel a predpisov, zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch, zákona č. 136/2000 Z. z. o hnojivách, 364/2004 Zb. o vodách, stavebného zákona č. 50/1976 Z. z. v znení neskorších zmien a predpisov a zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší, resp. VZN obce č. 22 o spôsobe náhradného zásobovania pitnou vodou.

Od r. 2020 sa na území obce zaviedol množstvový zber komunálneho odpadu (do r.2020 sa poplatok za odvoz KO platil na osobu za kalendárny rok).

V Tekovských Lužanoch bol v r.2015 vybudovaný *zberný dvor*, ktorého prevádzka bola spustená 11/2015. Zberný dvor sa nachádza v areáli obecného úradu. Zberný dvor má vlastnú webstránku www.separovanyodpad.sk Na ploche 1 109 m² sa vybudovala hala so skladovacími priestormi na zber odpadov. Vybavenie dvora je nasledovné: podlahová váha, paletovací vozík, stohovací vozík a 10 ks vaňových uzatváracích kontajnerov, každý s kapacitou 7m³.

Na zefektívnenie logistiky a prispôbenie systému separovaného zberu občanom boli po obci rozmiestnené kontajnery (30 ks plastových nádob s objemom 240 l), do ktorých umiestňujú občania jednotlivé vyseparované zložky. Na zvoz odpadov v obci slúži zberové vozidlo - traktor a nakladač, ktoré slúžia aj na manipuláciu a zimnú údržbu na zbernom dvore.

V zbernom dvore je možné uložiť plasty, opotrebované pneumatiky, papier, biologicky rozložiteľný odpad, kovy, sklo. Ďalšie zložky odpadu - elektroodpad, akumulátory, železo je možné tiež priviesť na zberný dvor. Zber triedeného odpadu sa uskutočňuje prostredníctvom kontajnerov na triedený odpad, umiestnených pri verejných budovách.

Biologicky rozložiteľný odpad v obci je zbieraný zberným dvorom (zvyčajne v jarných a jesenných mesiacoch).

Tuhý komunálny odpad je vyvázaný z jednotlivých domácností v pravidelných intervaloch (každý druhý týždeň), prostredníctvom zmluvných partnerov obce. Tuhý komunálny odpad sa odnáša na riadenú skládku. Odvoz triedeného odpadu sa vykonáva raz do mesiaca.

Odpad sa zhodnocuje skládkovaním, separovaný odpad materiálovo.

V Tekovských Lužanoch nie je vybudované kompostovisko. Na oboch cintorínoch sú umiestnené kontajnery s účelom uloženia zeleného odpadu. Obec preferuje domáce kompostovanie biologického odpadu; za tým účelom obdržala každá domácnosť od obce plastové kompostéry.

Množstvo vyprodukovaného komunálneho odpadu (zmiešaného) v kg na obyvateľa sa z roka na rok postupne znižovalo, množstvo jednotlivých zložiek vytriedeného z tuhého komunálneho odpadu vďaka zintenzívneniu triedenia a osvete obyvateľov postupne rastie.

1.1.9.1.4 Komunikačné, informačné a energetické siete

Internet

Na území obce je verejne prístupný širokopásmový internet - bolo vybudovaných 10 WIFI externých prístupových bodov na verejných priestranstvách obce v rámci projektu WIFI pre Teba (Bod 1 Futbalový štadión, Bod 2 Hasičská zbrojnica, Bod 3 Zvonica- aut. Zastávka, Bod 4 Stolnotenisový klub, Bod 5 Park, Bod 6 Kultúrny dom, Bod 7 – Komunitné centrum/pošta, Bod 8 Židovské múzeum, Bod 9 Ľudový dom/múzeum, Bod 10 Obecný úrad). Internetové pripojenie poskytujú aj jednotlivé mobilné operátory.

Mobilné operátory

Sieť mobilných operátorov je v obci široká. Územie obce je pokryté signálom štyroch mobilných operátorov (Telekom, Orange, O2, 4ka), ponúkajúcich svoje služby na slovenskom trhu. Operátory neposkytujú len jednoduché volanie mobilným telefónom, ale taktiež informačné služby, 4G služby, finančné služby, rýchly internet, roamingový prenos dát, digitálnu televíziu, videohovory, pevnú linku.

Telefónna sieť

Obec je pokrytá pevnou telekomunikačnou sieťou s napojením na digitálnu telefónnu ústredňu s dostatočnými kapacitnými rezervami.

Miestny rozhlas

Miestny rozhlas je najmasovejším a najrýchlejším komunikačným prostriedkom v obci. Rozvody miestneho rozhlasu sú vyhotovené vzdušnými vedeniami umiestnenými spolu s rozvodmi NN na betónových alebo drevených podperných stĺpoch pri komunikáciách. Ústredňa miestneho rozhlasu je v budove obecného úradu (bola modernizovaná vyše desiatimi rokmi). Rozvody a technické zariadenia miestneho rozhlasu sú zastarané a vyžadujú rekonštrukciu.

Plánom obce je rekonštrukcia existujúceho systému na bezdrôtový rozhlas vrátane výmeny ústredne.

Elektrina

Zásobovanie elektrickou energiou je zabezpečované z elektrickej siete ZSE, a.s. prostredníctvom vonkajšieho kmeňového vedenia VN 22 č. 396. Z tohto vedenia sú napojené transformačné stanice zásobujúce obec. Technický stav vedení VN, sekundárnych rozvodov a transformačných staníc je vyhovujúci.

Trh s elektrickou energiou na Slovensku je už otvorený. Dodávku elektrickej energie zabezpečuje najmä Západoslovenská energetika, a.s., ale niektoré domácnosti odoberajú elektrinu od rôznych nových dodávateľov. Elektrina je rôzne využitá pre hlavné technológie v domácnostiach ako je osvetlenie, ohrev vody, vykurovanie a prevádzka elektrospotrebičov.

Verejné osvetlenie

V obci je vybudované verejné osvetlenie. Riešené je výbojkovými svietidlami situovanými na stĺpoch vzdušného sekundárneho rozvodu. Medzi plánmi obce je rekonštrukcia verejného osvetlenia, jeho prebudovanie na úspornejšie s LED technológiou.

Teplo

Obec Tekovské Lužany nie je zásobovaná teplom z centrálnych výhrevní a kotolní – na území obce sú objekty zásobované teplom z vlastných zdrojov – lokálnych domových kotolní na báze zemného plynu alebo iných palív.

Plyn

Obec je kompletne plynofikovaná, plynovodná sieť je vybudovaná vo všetkých hlavných uliciach a obývaných častiach. Je zásobovaná zemným plynom z vysokotlakového plynovodu DN 150, PN 25, ktorý prechádza severo-južne v smere Levice – Želiezovce súbežne so železničnou traťou neďaleko obce Tekovské Lužany. Na tento plynovod je pripojená obec prostredníctvom vysokotlakovej prípojky DN 100, PN 25, ktorá je dovedená k regulačnej stanici plynu s výkonom 3000 m³/h. Plynovod v obci je strednotlakový z oceľových potrubí, prípojky sú nízkotlakové. Existujúca plynovodná sieť je v súčasnosti vo vyhovujúcom technickom stave. Zemný plyn je v prevažnej miere využívaný na vykurovanie, prípravu teplej vody a varenie.

1.1.9.2 SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA

1.1.9.2.1 Sociálne služby

Význam sociálnych služieb je dôležitý nielen vzhľadom na množstvo ľudí, ktoré ich potrebuje, ale hlavne preto, že bez ich pôsobenia by časť občanov nemala možnosť podieľať sa na spoločenskom živote, nebolo by možné uplatnenie ich ľudských a občianskych práv a dochádzalo by k ich sociálnemu vylúčeniu.

V súčasnej dobe je poskytovanie sociálnych služieb u nás upravené zákonom č. 195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov. Cieľom sociálnych služieb je zmierniť alebo za aktívnej účasti občana prekonať hmotnú alebo sociálnu núdzu, zabezpečiť základné životné podmienky občana v prirodzenom prostredí, zabráňovať príčinám vzniku, prehĺbovania alebo opakovania sa porúch psychického vývinu a sociálneho vývinu občana a zabezpečiť integráciu občana do spoločnosti. Sociálna pomoc zahŕňa sociálnu prevenciu a riešenie sociálnej núdze, sociálnej núdze občana s ťažkým zdravotným postihnutím formou kompenzácie sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia. Sociálna pomoc sa uskutočňuje formou sociálnej práce. Sociálna prevencia má nasledujúce formy: vyhľadávacia činnosť, rehabilitačná činnosť, organizovanie výchovno-rekreačných táborov. Sociálna núdza sa rieši formou sociálneho poradenstva, sociálnych služieb, peňažných príspevkov na kompenzáciu a peňažných príspevkov na opatrovanie.

Sociálne služby sú jednou z foriem sociálnej pomoci, definovaných v zákone č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov. Sociálna pomoc je pritom jedným z troch základných prvkov systému sociálnej ochrany občana. Systém sociálnej ochrany v SR je tvorený nielen sociálnou pomocou, ale aj sociálnym poistením a štátnou sociálnou podporou.

Analyza sociálnych potrieb občanov

Základná sociálna analýza obce je nevyhnutnou podmienkou komunitného plánovania sociálnych služieb pre jej obyvateľov. Medzi hlavné faktory, ktoré majú vplyv na vývoj vybavenosti obce službami sociálnej pomoci patrí demografický vývoj (hlavne veková štruktúra obyvateľstva, prirodzený pohyb, starnutie), prognóza vývoja s prihliadnutím na jednotlivé sociálne skupiny, zdravotný stav občanov, doterajší vývoj sociálnych služieb (nielen v obci, ale aj v jej okolí) a očakávania, preferencie obyvateľstva.

Sociálne znevýhodnené skupiny v obci môžeme rozdeliť na:

- a) seniori
- b) nezamestnaní
- c) deti, mládež a rodiny v riziku sociálneho vylúčenia
- d) nezamestnaní a zamestnanci s nízkym vzdelaním
- e) uchádzači o zamestnanie so zdravotným postihnutím
- f) občania so sociálnymi a spoločenskými problémami.

V oblasti sociálnej a komunitnej práce boli v obci realizované nasledovné projekty:

- Terénna sociálna práca v obciach I. Trvanie: 2016 – jún 2019
- Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni. Trvanie: apríl 2016 – jún 2019
- Implementácia nového vzdelávacieho programu ZŠ žiakov z MRK. Trvanie: október 2012 – december 2014
- Skvalitnenie vzdelávania žiakov so ŠVVP a zo SZP v ZŠ Komenského 37, Tekovské Lužany. Trvanie: 2019 - 2022

Obec Tekovské Lužany má vypracovaný strategický dokument - *Komunitný plán sociálnych služieb na roky 2018 - 2023*.

Priority obce v oblasti sociálnych služieb definované v komunitnom pláne obce:

- Priorita č.1 Terénna opatrovateľská služba, Prepravná služba, Denné centrum
- Priorita č.2 Sociálna služba – denný stacionár
- Priorita č.3 Stravovanie starších a odkázaných osôb, vrátane detí
- Priorita č.4 Spoločensky neprispôsobivé osoby
- Priorita č.5 Nezamestnaní
- Priorita č.6 Vybudovanie bezbariérovosti v obci
- Priorita č.7 Legislatíva, Registrácia nových sociálnych služieb
- Priorita č.8 Bytová výstavba a podpora obnovy bytového fondu
- Priorita č.9 Rozšírenie sociálneho zariadenia v obci a podpora poskytovania sociálnej služby pre potreby obce

Obec Tekovské Lužany v oblasti sociálne starostlivosti poskytuje nasledovné služby:

- Terénna sociálna práca
- Komunitné centrum
- Uplatňovanie systému osobitného príjemcu
- Žiadosť o poskytnutie sociálnej služby
- Jednorazové peňažné dávky v hmotnej núdzi
- Príspevok dôchodcom na spoločné stravovanie

Vzhľadom na vyššie zastúpenie marginalizovaného rómskeho obyvateľstva v obci, sa obec Tekovské Lužany od roku 2013 zapojila do Národného projektu **terénnej sociálnej práce**. Cieľom terénnej sociálnej práce (ďalej len TSP) je podpora integrácie sociálne znevýhodnených občanov k zlepšeniu svojej situácie, k integrácii do spoločnosti i na trh práce.

Komunitné centrum vzniklo v r.2016 v rámci národného projektu "Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni. Počet klientov sa pohybuje medzi 450 – 500.

Zariadenie sociálnych služieb SAMARITÁN

V obci prevádzkuje Občianske združenie Prameň nádeje Zariadenie sociálnych služieb. Zariadenie poskytuje ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, opatrovateľskú starostlivosť, sociálne poradenstvo, sociálnu rehabilitáciu, úschovňu cenných vecí, základnú rehabilitáciu – cvičenie na lôžku, individuálne masáže, kultúrnu a záujmovú činnosť, ako sú rôzne kreatívne činnosti, kultúrne podujatia a výlety.

1.1.9.2.2 Zdravotnícke služby

Zo zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení obciam vyplýva povinnosť utvárania a ochrany zdravých životných podmienok a zdravého spôsobu života a práce obyvateľov obce, ako aj utvárania podmienok na zabezpečenie zdravotnej starostlivosti.

V obci je obvodné zdravotné stredisko, ktoré zabezpečuje zdravotnú starostlivosť pre obyvateľov obce Tekovské Lužany i okolitých obcí. Pôsobia tu praktickí lekári pre dospelých, gynekológ, detský lekár a stomatológ. Budovy zdravotného strediska sú vo vlastníctve obce. V zdravotnom stredisku je lekáreň.

V rokoch 2015 – 2020 bola vykonávaná vonkajšia rekonštrukcia budovy polikliniky v rámci projektu Rekonštrukcia zdravotného strediska (realizovaného v rámci pilotného projektu Slovenskej inovačnej a energetickej agentúry (SIEA): Zníženie energetickej náročnosti vo verejných budovách.).

V období 01/2020 – 6/2021 je realizovaný projekt Centrum integrovanej zdravotnej starostlivosti (CZIS) v obci Tekovské Lužany zameraný na rekonštrukciu vnútorných priestorov budovy jestvujúceho zdravotného strediska s cieľom zvýšenia kvality a efektivity zdravotných a sociálnych služieb, poskytovaných na regionálnej úrovni prostredníctvom modernizácie zdravotníckej infraštruktúry a integrácie primárnej ambulantnej zdravotnej starostlivosti na jednom mieste. V rámci projektu sa rekonštruuje vnútro ZS, doplní

sa zdravotnícka a IKT technika, zlepši sa materiálne vybavenie zdravotníckeho strediska, zvýši sa energetická hospodárnosť budovy, vykonávajú sa bezbariérové úpravy zdravotného strediska a vytvorí sa rezervný systém CZIS.

Zdravotnú starostlivosť poskytujú obyvateľom obce ďalej špecializované zdravotnícke zariadenia v Želiezovciach, kde je aj poliklinika. Nemocnica s poliklinikou II. typu je v Leviciach.

Zdravotný stav obyvateľstva

Obec Tekovské Lužany na základe vekového zloženia a dlhodobej hodnoty prirodzeného prírastku obyvateľstva patrí k obciam s nepriaznivými demografickými ukazovateľmi. Zvyšovanie podielu obyvateľstva produktívneho a poproduktívneho veku má za následok postupné zvyšovanie počtu zomretých. Najčastejším dôvodom úmrtí sú srdcovo - cievne ochorenia, nádorové a ostatné ochorenia a ako posledné úrazy. Hlavným dôvodom zdravotníckych problémov občanov je nesprávne stravovanie, fajčenie, alkohol, nedostatok pohybu.

Čo sa týka *zdravotného stavu detí a mládeže*, najčastejšie sa vyskytujú sezónne ochorenia (nachladnutia, ochorenia zažívacieho traktu a horných dýchacích ciest) a ochorenia získané v kolektívnej komunite. Epidémie sa nevyskytujú, ani ochorenia zo závislosti.

Zákon č. 355/2007 o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia za hlavný cieľ v oblasti zdravotníctva považuje prevenciu. Prevencia a očkovanie v tejto kategórii obyvateľov je bezplatná, nízka je ale zdravotnícka uvedomelosť rodičov.

Najčastejšie sa vyskytujúcou chorobou medzi dospelým obyvateľstvom v obci je vysoký krvný tlak. Na druhom mieste je arteoskleróza, ktorá vzniká v dôsledku zvýšeného množstva cholesterolu v krvi. Ako tretie sa uvádzajú ochorenia chrbtice a pohybového ústrojenstva, po nich nasledujú nádorové ochorenia, cukrovka a endokrinné ochorenia. Ochorenia horných dýchacích ciest sú na šiestom mieste. Menej sa vyskytuje vznik žľázových a obličkových kameňov, psychiatrických ochorení a ochorení zažívacieho traktu. V poslednej dobe sa v obci rozmáha aj gamblerstvo (závislosť na výherných hrách).

1.1.9.2.3 Občianska vybavenosť a služby

V Tekovských Lužanoch je široké spektrum základných služieb poskytovaných obcou svojim obyvateľom a návštevníkom obce, mnoho objektov občianskej vybavenosti.

Pre obyvateľov sú k dispozícii nasledovné služby občianskej vybavenosti spravované obcou: obecný úrad, kancelária prvého kontaktu, matrika, knižnica, kultúrny dom, komunitné centrum, služby terénnej sociálnej práce, obecná polícia, úsek technických služieb obce, park a amfiteáter, materská škola, základná škola, zariadenia pre rekreáciu a oddych (areál futbalového ihriska, multifunkčné ihrisko, detské ihriská), rybník Prekár a rybník v chotári obce.

Obyvateľom obce je k dispozícii dom smútku, ďalej cintoríny: rímskokatolícky, reformovaný, evanjelický, baptistický, židovský cintorín, pošta. V obci pôsobí aj dobrovoľný hasičský a záchranný zbor.

V Tekovských Lužanoch je veľmi široká sieť obchodov a služieb komerčného charakteru. Pôsobí tu viac ako maloobchodných jednotiek. Je tu niekoľko predajní potravín a zmiešaného tovaru; z nich najväčšia je predajňa COOP Jednota. Ďalej sú tu predajne kvetov, darčiekov, domácich potrieb, textilu a obuvi, ovocia a zeleniny, autosúčiastok, gazdovských potrieb, papiernictva, hračiek, drogérie, stavebného materiálu, záhradných a okrasných rastlín.

Pomerne široké je aj spektrum poskytovaných služieb. Viacero prevádzok poskytuje služby spoločného stravovania a občerstvenia – 3 pohostinstvá, vináreň, bistro, bary, reštaurácie poskytujúce denné menu a rýchle občerstvenie, rozvoz jedál. Ďalej sú to služby pre obyvateľstvo – čerpacia stanica pohonných hmôt, kamenárstvo, výkup poľnohospodárskych výrobkov, opravárenské služby, pohrebné služby, umelecké kováčstvo a rytectvo, kaderníctvo, kozmetika, materské centrum, zariadenia sociálnych služieb a tiež prevádzka pošty. Pripravujú sa nové investície (ako napr. autoumyváreň).

Pre účely miestnej administratívy slúži objekt obecného úradu, ktorý bol v roku 2015 komplexne

rekonštruovaný. V oblasti kultúry poskytuje svoje služby obecná knižnica (slovenská, maďarská, cudzojazyčná a odborná literatúra), priestraný kultúrny dom (veľká sála, pódium, skladacie, posúvacie hľadisko, menšie klubové priestory, šatník). Objekt má široké využitie – konajú sa tu festivaly, prehliadky, plesy, divadelné predstavenia, schôdze, mnohé kultúrne podujatia organizované obcou, miestnymi základnými a materskými školami a mimovládnyimi organizáciami.

1.1.9.2.4 Školstvo a vzdelávanie

Vzdelanie v súčasnosti predstavuje základný predpoklad na získanie a udržanie si zamestnania; kvalitné základné vzdelávanie znižuje riziko neuplatnenia sa na vyšších stupňoch vzdelávania a na trhu práce. Čoraz väčší dôraz sa kladie na výučbu odborných predmetov, najmä informačných a komunikačných technológií.

Financovanie základných a stredných škôl je postavené na normatívnom princípe, školy sú financované podľa počtu žiakov a personálnej a ekonomickej náročnosti výchovno-vzdelávacieho procesu v zmysle zákona č. 597/2003 Z.z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov a nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia v znení neskorších predpisov.

Tento systém financovania školstva v SR kladie vysoké nároky najmä na školy s malým počtom žiakov, obec musí prispieť na udržiavanie školy. Výdavky štátu na školstvo nestačia plne pokryť ani mzdové náklady, nehovoriac o prevádzke škôl (financie na kúrenie, vodu, elektrickú energiu, na základné opravy a údržbu školských budov atď.).

V Tekovských Lužanoch poskytujú základné vzdelávanie dve plne organizované základné školy a jedna materská škola s celodennou starostlivosťou o deti.

Základné školy sa nachádzajú spoločnom rozsiahlom areály, kde sú umiestnené dve osobitné, jednoposchodové pavilóny škôl. Areál škôl je vybavený športoviskami, detským ihriskom a záhradou, chýba ale telocvičňa. Budovy oboch škôl boli rekonštruované v roku 2012.

Základná škola Tekovské Lužany, Komenského 37 , 935 41 Tekovské Lužany je štátnou, plne organizovanou školou s vyučovacím jazykom slovenským.

Zriaďovateľom základnej školy s právnou subjektivitou je Obec Tekovské Lužany. Samosprávnym orgánom školy je Rada školy. Partnerom školy je rodičovské združenie. Škola realizuje 4 vzdelávacie programy (ISCED 1, ISCED 2, ISCED 1 MP, VPŠKD).

Škola mala v školskom roku 2019/2020 **231 žiakov** v šiestnástich triedach, Je zriadený aj školský klub detí. Školu navštevujú žiaci z Tekovských Lužian a z okolitých obcí – Málaš, Bajka, Ondrejovce. Počet pedagogických zamestnancov je 22. Všetci majú vysokoškolské vzdelanie, pedagogickú a odbornú spôsobilosť. Počet asistentov: 4, počet vychovávateľiek: 2. V škole pracuje aj výchovný poradca, sociálny pedagóg.

Webstránka školy: <https://zstekluzany.edupage.org/>

Základná škola s vyučovacím jazykom maďarským - Alapiskola, Komenského 37, Tekovské Lužany je štátnou, plne organizovanou školou s vyučovacím jazykom maďarským.

Zriaďovateľom základnej školy s právnou subjektivitou je Obec Tekovské Lužany. Samosprávnym orgánom školy je Rada školy. Partnerom školy je aj ZO ZMRS na Slovensku, ktorého členmi sú rodičia. Škola mala v školskom roku 2019/2020 **53 žiakov** v siedmych triedach, na 1. stupni v ročníkoch 1.-4. dve triedy, na 2. stupni v ročníkoch 5.-9. päť tried. Je zriadená 1 skupina ŠKD – počet detí: 20. Školu navštevujú žiaci z Tekovských Lužian a z okolitých obcí – Málaš, Bajka, Želiezovce. Počet pedagogických zamestnancov je 11. Všetci majú vysokoškolské vzdelanie, pedagogickú a odbornú spôsobilosť. Na I. stupni pracujú 2 učiteľky a 1 vychovávateľka.

Na škole pracuje výchovná poradkyňa – kariérový poradca, koordinátor pre výchovu k manželstvu a rodičovstvu, koordinátor pre environmentálnu výchovu a koordinátor protidrogovej výchovy, kto má na starosti aj ochranu detí pred fyzickým alebo psychologickým násilím a prejavmi šikanovania.

Webstránka školy: <https://zsvjmtekluzany.edupage.org/>

Materská škola, Osloboditeľov 36, Tekovské Lužany

MŠ v Tekovských Lužanoch bola zriadená v r.1964. Do r.2004/2005 existovali v obci dve materské školy (v Tek. Lužanoch a Tek. Lužiankach), ktoré boli v r. 2005 zjednotené pod jednu materskú školu.

MŠ Tekovské Lužany poskytuje predškolskú výchovu v štyroch triedach v slovenskom a maďarskom jazyku. Počet pedagogických zamestnancov: 8. Počet detičiek: 70.

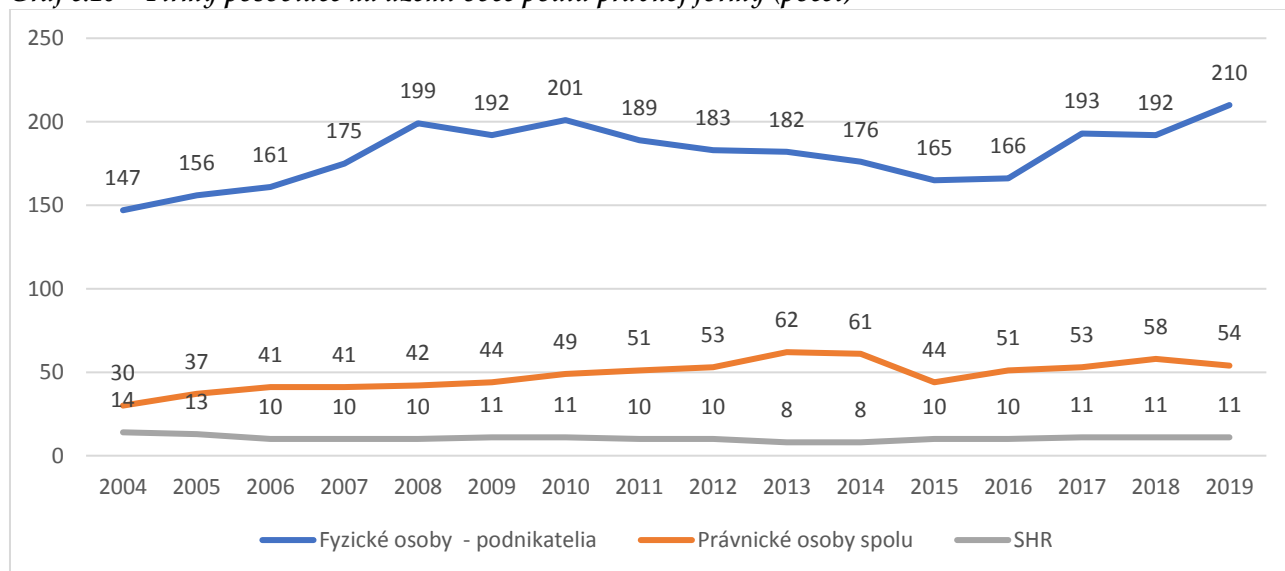
Jednopochoďová budova materskej školy sa nachádza v rozsiahlom, oplotenom areáli v strede obce. Budova je dimenzovaná pre 120 detí V areáli je dostatok zelene, na dvore sú preliezky, šmýkačka, čo zabezpečuje pravidelný a dostatočný pohyb detí. Budova bola postavená v 1980-tych rokoch. V roku 2018 bola realizovaná kompletná modernizácia a zateplenie budovy.

1.1.10 EKONOMICKÝ SEKTOR

1.1.10.1 Podnikanie

V Tekovských Lužanoch má podľa údajov obchodného a živnostenského registra Slovenskej republiky a Štatistického úradu SR, resp. OcÚ Tekovské Lužany sídlo alebo prevádzku 191 podnikateľských subjektov. Podnikateľská aktivita vyjadrená podielom fyzických a právnických osôb na celkovom počte obyvateľov obce je 9,36%.

Graf č.10 - Firmy pôsobiace na území obce podľa právnej formy (počet)

Zdroj: ŠÚ SR, OcÚ, 2021

V posledných rokoch sa počet fyzických osôb – podnikateľov, resp. živnostníkov zvýšil (mnohí skončili so živnosťou, iní ju majú pozastavenú a boli aj takí, ktorí namiesto podnikania v mieste bydliska vycestovali do zahraničia za prácou). V obci sa už formou SHR podniká malé množstvo hospodárov – ich počet sa dlhodobo pohybuje rovnomerne. Počet právnických osôb (s.r.o.) sa v posledných 15 rokoch pohyboval medzi 30 a 60.

Značným problémom je nedostatok pracovných príležitostí v obci i celom regióne. Je preto potrebné aktívne podporovať drobné podnikanie a hľadať aj spôsoby ako prilákať väčšieho investora.

Podľa evidencie Obchodného registra SR pôsobí na území obce 70 obchodných spoločností (z toho je v súčasnosti aktívnych cca 80%). Podľa evidencie živnostenského registra SR má v obci Tekovské Lužany sídlo alebo prevádzku 189 živností (z toho aktívnych, neukončených a nezastavených je cca 80%).

1.1.10.2 Primárny sektor

Poľnohospodárska pôda tvorí 89,94 % rozlohy katastra obce, z toho orná pôda zaberá 95,39%. Podľa kategorizácie poľnohospodárskych výrobných oblastí Slovenska patrí územie obce do kukuričnej výrobnjej oblasti.

Výrazný podiel poľnohospodárskej pôdy ukazuje teoretické nosné odvetvie hospodárstva obce. Nosným sektorom hospodárstva obce sa v posledných rokoch stal sektor služieb a obchodu.

Všetky pôdy sú v súkromnom vlastníctve, alebo vo vlastníctve obce a sú obhospodarované súkromnými podnikateľskými subjektmi.

Prevládajúcim spôsobom využitia pôdy v riešenom území je intenzívne poľnohospodárstvo.

Poľnohospodársku prvovýrobu reprezentuje v obci Poľnohospodárske družstvo Pokrok, založené v r.1991, ktoré sa okrem rastlinnej výroby venuje aj živočíšnej výrobe.

V obci v minulosti pôsobili 2 poľnohospodárske družstvá fungovali (PD Pokrok a PD Klas), ktoré len pre obyvateľov obce vytvárali 750 pracovných miest. (PD Klas je v likvidácii od r.2009.)

Na okrajoch obce, ako aj mimo zastavaného územia boli vybudované hospodárske dvory, mechanizačné strediská, skleníkové hospodárstva. V súčasnosti má PD Pokrok 3 hospodárske strediská, z toho 1 prenajíma samostatne hospodáriacim roľníkom. Bývalé stredisko PD Klas prevádzkuje spoločnosť SOMEK, s.r.o.

Predaji a nákupu agrokomodít sa venuje PROAGROS Levice, s.r.o., ktoré má v Tekovských Lužanoch stredisko (ktoré zabezpečuje čistenie a sušenie produktov rastlinnej výroby a ich skladovanie v deviatich podlahových skladoch o celkovej kapacite 20 000 t. V areáli sa nachádza taktiež certifikovaný sklad pesticídov.).

V Tekovských Lužanoch podniká väčší počet samostatne hospodáriacich roľníkov (napr. Ľudovít Hőnyi, Karol Tamáš – zelenina, Ján Balya, Mária Balyová – SHR, Alexander Szabó). Väčšina z nich má 0-2 zamestnancov, niektorí zamestnávajú aj 4 zamestnancov. Pestujú sa obilniny, strukoviny, olejiny, zelenina.

V obci sú aj pestovatelia bylín, pestovatelia ovocia a zeleniny, okrasných drevín a kvetov, ktorí vedú predaj svoje produkty v rámci predaja z dvora, na trhoch, jarmokoch, cez internet, resp. vo vlastnej predajni.

V Lužanoch je vyznačené aj trhovisko, nepravidelní predajcovia môžu predávať svoj tovar na priestranstve na to určenom.

1.1.10.3 Včelárstvo

V Tekovských Lužanoch sa chovu včiel venujú siedmi včelári.

Hlavný produkt je veľmi vzácny a zdravý med. Okrem toho sa produkuje vosk, medovina, propolis, v niektorých obciach aj materská kašička. Úroda je vystavená vplyvom počasia. V našom regióne sa med produkuje z kvetu repky olejnej, agáta, slnečnice. Sezóna sa končí na jeseň. V Tekovských Lužanoch sa produkuje med hlavne z kvetu repky olejnej, slnečnice a agátu.

Produkcia sa odovzdáva sprostredkovateľom, ktorí vykupujú med podľa aktuálnych cien na trhu. Cena závisí od vyprodukovaného množstva medu a od sezónnych kultúrnych plodín, z ktorých je med vyprodukovaný (najdrahší med je v našom regióne agátový). Priemerná výkupná cena slovenského repkového medu sa kolíše okolo 2,4 Eur/kg, medu z lipy okolo 2,8 Eur/kg. Najdrahší je agátový, jeho výkupná cena je na úrovni 3,4 Eur.

Najväčšími problémami tohto odvetvia z ekonomického hľadiska sú nízke výkupné ceny medu, dovoz lacného čínskeho medu a celková nízka rentabilita výroby.

Dotácie včelárom poskytuje MP SR každoročne na základe počtu prezimovaných rodín (včelstiev) na opeľovaciú činnosť. Výška dotácie v r. bolo 1,14 Euro / 1 rodinu (včelstvo).

Včelári z obce sa združujú do dvoch záujmových organizácií: Regionálny spolok včelárov Slovenska, Slovenský zväz včelárov.

Spolupráca medzi včelármi a poľnohospodárskymi subjektmi používajúcimi chemické postrekovanie rastlín je veľmi potrebná, nakoľko v nesprávnom čase používané nesprávne pesticídy sú hlavným dôvodom úhynu včelstiev, keďže nespôsobujú len totálny úhyn celých včelstiev, ale dlhodobo oslabujú životaschopnosť včelstiev. Problémy robia včelárom aj morené osivá.

1.1.10.4 Rybolov

Možnosti rybolovu sú obmedzené na dve miesta a to na vodnú plochu Prekár a na blízku rieku Hron. Vo vodnej nádrži zvanej Rybník je zákaz rybolovu, nakoľko sa jedná o chovný rybník. V oboch „jazerách“ v k. ú. obce sú vychovávané kapry, ktoré do rybníka dodáva rybársky zväz (zaobstarávajú sa z Českej republiky, Maďarska, zo Žiliny a od ostatných rybárskych zväzov).

V Tekovských Lužanoch je 30 športových rybárov, ktorí majú povolenie od *Slovenského rybárskeho zväzu*. Zväz v obci nemá miestnu organizáciu, rybári obce patria do MO v Želiezovciach alebo v Leviciach. Každý zväz vydáva povolenie na rybolov na svoje revíry. V obci pôsobí štátny kontrolór, ktorého úlohou je stráženie rybníka, kontrola kvality vody v Prekári a na rybníku, kontrola zdravotného stavu rýb a kŕmenie rýb. V predchádzajúcich rokoch bol rybník Prekár úplne obnovený, vegetácia ošetrovaná, obnovená, boli umiestnené lavice okolo rybníka.

Ďalší rozvoj odvetvia rybolovu je možný v kontexte zlepšovania kvality životného prostredia. Ďalší rozvoj odvetvia rybolovu je možný v kontexte rozvoja vidieckeho turizmu či agroturistiky na rybníku Prekár v intraviláne obce vybudovaním menších služieb pre športových rybárov.

1.1.10.5 Vinárstvo

Obec Tekovské Lužany patrí pod Nitriansku vinohradnícku oblasť, bližšie pod Želiezovský vinohradnícky rajón. Plocha registrovaných vinogradov patriacich pod Nitriansku vinohradnícku oblasť: 4 233 ha. Charakteristika územia: zrážky: 570 mm, priemerné teploty: 11,3°C, priemer počas vegetácie: 17,6°C, suma slnečného svitu počas vegetácie: 3 200 h, pôdne podmienky pre vinič a víno: pôdy s vysokým obsahom skeletu a minerálnym základom sú podkladom pre rozmanitosť vinogradov tejto oblasti.

Klimatické podmienky pre vinič a víno: veľmi teplý a suchý nížinný klimatický región. Heterogénny reliéf krajiny zapríčiňuje veľmi pestré mikroklimatické pomery pre variabilnosť vín.

Pre obec Tekovské Lužany je zaznamenaný Hulvínsky hon, s celkovou výmerou 2 975 m². Druh pôdy: hlinitá Pestované odrody: Veltlínske zelené, Frankovka modrá. Obyvatelia obce majú vinice aj v honoch Armanské vinice a Armanské – Plavé Vozokany, Medvecké – Plavé Vozokany

Želiezovský vinohradnícky rajón – obce: Čaka, Farná, Hronovce, Keč, Kukučínov, Kuraľany, Málaš, Malé Ludince, Nýrovce, Pastovce, Plavé Vozokany, Pohronský Ruskov, Sikenica, Šalov, Šarovce, Tekovské Lužany, Veľké Ludince, Zalaba, Zbrojníky, Želiezovce.

Najpestovanejšie odrody pre tento región sú: Veltlínske zelené, Müller-Thurgau (biele odrody), Muškát Otonel, Dievčie hrozno, Rizling rýnsky, Sauvignon. Feteasca regala, Otelo, Irsai Oliver, Chardonnay, Zweigeltrebe, Pesecká Leánka.

Mnoho občanov obce vlastnilo vinohrad s pivnicou či chalupou, z ktorých sú mnohé viničné domčeky už v zanedbanom stave, chátrajú, pestovatelia postupne strácali záujem (a čas) o vinič, výrobu vína. Väčšina občanov, ktorý sa s hroznom zaoberá, pestuje hrozno a vyrába víno pre vlastnú konzumáciu, nie na predaj.

Oživenie vinohradníctva, intenzívnejšie pestovanie viniča, pravidelné organizovanie ochutnávky mladého vína, príp. obaračkové slávnosti by mohli byť ďalším zdrojom príjmov obyvateľov a zaujímavým bodom agroturistiky. Predaj domáceho vína za určitých podmienok môže byť predmetom predaja z dvora.

1.1.10.6 Poľovníctvo

V obci pôsobí poľovnícke združenie Nimród - miestne združenie Slovenského poľovníckeho združenia.

Prínos poľovníkov spočíva v starostlivosti o divú zver v k. ú. obce, o poľovnícke revíry, sledovaní stavu jednotlivých druhov zvierat, v chove a lovení zveri, v dbaní na výkon práva poľovníctva. Združenie je v aktívnom kontakte s poľovníkmi a poľovníckymi združeniami z okolitých dedín a spolupracuje s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov, ktorých pozemky tvoria poľovnícky revír (t.c. 3 718 ha).

Z hľadiska poľovníckej rajonizácie zasahujú na územie revíru PZ dva druhy poľovných oblastí: pre srnčí zver je to poľovná oblasť S VII Štiavnické pohorie s podoblasťou Levice a pre malú zver ide o oblasť M XI Želiezovce so svojimi podoblasťami.

1.1.10.7 Domáci chov hospodárskych zvierat

V Tekovských Lužanoch existuje niekoľko domácností a gazdov, ktorí sa venujú chovu hospodárskych zvierat: ošípaných, hydiny, hovädzieho dobytku, králikov, oviec. Sú aj voľné stajne, kde by sa tento chov mohol obnoviť. Rozbehnutie chovu potrebuje účinnejšiu komunikáciu a pravidelné konzultácie medzi chovateľmi a výkupnými, spracovateľskými závodmi, intenzívnejšie vzdelávanie chovateľov a propagáciu ich činnosti, resp. vybudovanie spolupráce medzi domácimi a zahraničnými chovateľmi.

V súčasnosti vždy väčší výraz dostane tzv. „**predaj z dvora**“, ktorého cieľom je umožniť lokálnym, domácim producentom potravín predávať konečnému spotrebiteľovi vo vlastnom mene a na vlastný účet svoje domáce, gazdovské, tradičné výrobky. V obci Tekovské Lužany je v tomto smere značný potenciál – miestni obyvatelia ponúkajú na predaj z dvora najmä med, ale aj kozie mlieko, mäso, domácu hydinu, vajcia, zajace.

V budúcnosti skrývajú v sebe odvetvia primárneho sektora realizáciu doteraz málo využitých možností a funkcií poľnohospodárstva – napr. orientáciu na jej mimoprodukčné funkcie, na *diverzifikáciu poľnohospodárskych činností* dotované Európskou úniou (napr. pestovanie energetických rastlín, agroturistika, ubytovanie v súkromí na rodinných farmách, lokálne spracovanie miestnych produktov a pod.).

1.1.10.8 Sekundárny sektor

Sekundárny sektor – spracovateľský priemysel a stavebníctvo v obci reprezentujú stavebné firmy, miestna píla. Výrobné-remeselné aktivity v malom rozsahu prevádzkujú aj živnostníci. V obci mal tradície potravinársky priemysel – mliekareň Zelenyanszki je mimo prevádzky. Najvýznamnejším potravinárskym podnikom v obci je Pekáreň Bageta.

1.1.10.9 Terciárny sektor

Sektor predstavuje sieť maloobchodov a služieb.

Najväčšie zastúpenie v rámci činností miestnych podnikateľských subjektov má maloobchod a veľkoobchod. V obci sú prítomné nasledovné služby a obchody: autoservis, pneuservis, kozmetika, kaderníctvo, predaj kvetín, darčiekov, domácich potrieb, stavebného materiálu, gazdovských potrieb, autosúčiastok, textilu a obuvi, hračiek, papiera a drogerie, rastlín, okrasných drevín, reštauračné služby, rozvoz jedál, catering, stravovacie služby, doprava, obrábanie kovov, maliarske práce, stavebné práce, montážne práce, výroba videa a filmov, fotografické služby, kamenárstvo, pohrebné služby, tesárske práce, autobazár, pošta, bazár a pod.

1.1.10.10 Trh práce

Zamestnanosť

Zamestnaní ľudia tvoria časť populácie ekonomicky aktívnych obyvateľov (ďalej len EAO). Obec nemá k dispozícii informácie o zamestnaní svojich občanov

V Tekovských Lužanoch bol počet EAO obce podľa posledného sčítania obyvateľov, domov a bytov 1 412, t.j. 48,26 % z celkového počtu obyvateľov v tom čase.

Jedným z ukazovateľov, charakterizujúcich zamestnanosť, je *miera ekonomickej aktivity* vyjadrená podielom EAO na obyvateľoch v produktívnom veku. Miera ekonomickej aktivity bola v roku 2011 mierne vysoká (83,1 %). To zn., že viac ako 4/5 občanov v produktívnom vo veku bola zárobkovo činná.

Tab. č.16 - Zamestnanosť v obci podľa výsledkov posledného SODB (2011)

Zamestnanosť EAO v sektoroch	Spolu v sektore	v %
primárny sektor	202	14,31
sekundárny sektor	290	20,54
terciárny sektor	538	38,10
nezistené	382	27,05
Spolu	1412	100

Zdroj: SODB, 2011

Ako to znázorňuje tabuľka č.16, už aj pred desiatimi rokmi našlo uplatnenie najviac pracujúcich v službách a obchode (takmer 400% EAO), v sekundárnom sektore (rôzne odvetvia priemyslu, ako napr. stavebníctvo, výroba, odvetvia výroby a rozvodu elektriny, vody a plynu) 20 %, v primárnom 14% EAO obce.

Príležitosti zamestnania v našom regióne ponúkajú hlavne výrobné a spracovateľské podniky (v priemyselnom parku Géňa v blízkosti Levíc, v Leviciach, v Želiezovciach, vo Vrábloch a pod.).

Mnoho obyvateľov dochádza za prácou do zahraničia v rámci EÚ (pracujú v stavebných firmách, spracovateľských podnikoch, resp. ako opatrovatelia).

Samozamestnávajúci občania reprezentujú malé živnosti, rodinné firmy.

V súčasnosti a v novom programovacom období poskytuje EÚ napr. pre začínajúcich podnikateľov a mladých farmárov zaujímavé možnosti získania podpory na založenie a rozvoj podnikania.

Nezamestnanosť, ekonomická aktivita

Počet nezamestnaných evidovaných v obci Tekovské Lužany začiatkom januára 2020 bol 87.

Obec nemá k dispozícii informácie o zamestnaní svojich občanov, k dispozícii sú iba údaje z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý vedie evidenciu uchádzačov o zamestnanie (tento údaj však nezahŕňa celkový počet nezamestnaných z dôvodu chýbajúcich údajov o dobrovoľne nezamestnaných). Taktiež nie je k dispozícii údaj o počte osôb, ktoré pracujú v zahraničí. Skrytú nezamestnanosť, t.j. nezamestnanosť ľudí, ktorí nie sú evidovaní ako uchádzač o zamestnanie, alebo boli z evidencie z rôznych dôvodov vyradení, nie je možné zistiť. Taktiež počet evidovaných nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie nekorešponduje s počtom občanov nachádzajúcich sa v hmotnej núdzi.

Aktuálnu štruktúru nezamestnaných charakterizujeme z hľadiska doby evidencie na úrade práce, vzdelanostnej úrovne a veku. Údaje o zaradení nezamestnaných do jednotlivých profesií podľa typu vzdelania neboli k dispozícii.

V obci existuje tzv. ťažko zamestnateľná skupina nezamestnaných, ktorí sú bez práce viac ako štyri roky. Najviac obyvateľov je nezamestnaných krátkodobo – do jedného roka.

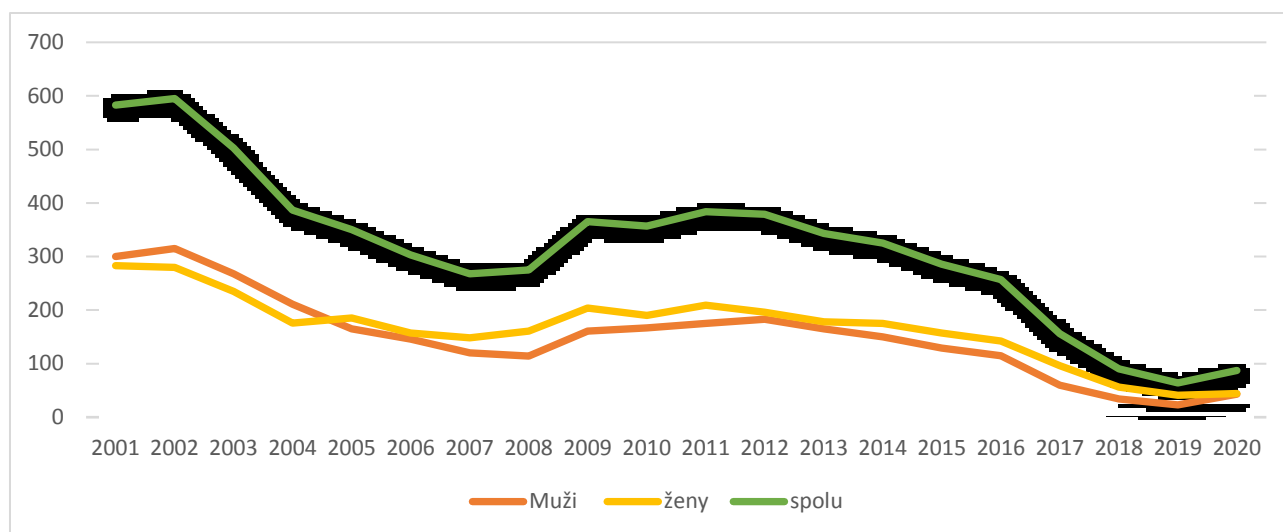
Tab.č.17 – Počet UoZ podľa dĺžky evidencie

UoZ spolu	v tom										
	do 3 m.	4 - 6 m.	7 - 9 m.	10 - 12 m.	13 - 18 m.	19 - 24 m.	25 - 30 m.	31 - 36 m.	37 - 42 m.	43 - 48 m.	nad 48 m.
95	23	22	7	13	15	6	1	0	1	0	7

Zdroj: ÚPSVaR SR, 2021

Najmenšie šance umiestniť sa na trhu práce majú hlavne starší občania nad 50 rokov, taktiež absolventi škôl, občania so zmenenou pracovnou schopnosťou, občania s nízkou úrovňou vzdelania a dlhodobo nezamestnaní. Kým pre starších ľudí je typické, že nie sú schopní pružne reagovať na zmenu trhu práce, absolventi škôl majú problém nájsť si svoje prvé zamestnanie kvôli nedostatočnej praxi.

Graf č. 11 – Vývoj počtu nezamestnaných v obci

Zdroj: ŠÚ SR, 2021

V obci Tekovské Lužany je miera nezamestnanosti umocnená prítomnosťou početnej rómskej komunity, ktorá vo všeobecnosti patrí medzi znevýhodnené skupiny na trhu práce. Vysoký podiel obyvateľov žijúcich na hranici chudoby spôsobuje sociálne napätie najmä v rómskej komunite, ktoré sa prejavuje aj zvýšeným výskytom niektorých sociálno-patologických javov.

Tab. č.18 znázorňuje vekovú štruktúru evidovaných nezamestnaných, z ktorej je zrejmé, že najväčšiu skupinu nezamestnaných tvoria osoby medzi 30 a 34 rokov (15,8%). 71,6% nezamestnaných má 20 a 49 rokov.

Sú to mladé generácie, ktoré živia rodinu, majú najviac sily. Nezamestnaní občania v pred dôchodkovom veku sú najproblémovejšími skupinami z hľadiska uplatnenia na trhu práce, nakoľko nezamestnaní v takomto veku majú najmenšiu šancu nájsť vhodné pracovné miesto. Značný podiel nezamestnaných mladého až stredného veku má vážne sociálne dôsledky a dôsledky na psychický (a zdravotný) stav týchto nezamestnaných.

Tab. č. 18 – Veková štruktúra evidovaných nezamestnaných

UoZ spolu	v tom										
	do 20 r.	20-24 r.	25-29 r.	30-34 r.	35-39 r.	40-44 r.	45-49 r.	50-54 r.	55-59 r.	60 r. a viac	n/a
95	3	11	10	15	11	10	11	6	10	8	0

Zdroj: ÚPSVaR SR, 2021

Obec Tekovské Lužany využíva aktívne opatrenia trhu práce poskytované ÚPSVaR, ktorý poskytuje obciam príspevky na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec: je to podpora udržiavania pracovných návykov dlhodobo nezamestnaného občana, ktorý je poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi.

1.1.10.11 Rekreačný potenciál, cestovný ruch

Z hľadiska turistiky obec Tekovské Lužany nemá v súčasnosti merateľný význam, má ale značný rekreačný potenciál, ktorý je t.č. málo využitý.

V záujme budúceho hospodárskeho a sociálneho rozvoja má pre obec Tekovské Lužany význam investovanie do infraštruktúry vidieckeho turistického ruchu. Obec má bohatý potenciál pre pokojný oddych strávený v tichom a malebnom prostredí, pre absolvovanie pešej turistiky a cykloturistiky, rybolovu, kultúrneho turizmu. Vytvorením ďalších aktivít a atrakcií v ľudovom dome, propagovaním historických hodnôt obce a mena jej významných rodákov, zriadením stálych expozícií venovaných týmto osobnostiam alebo udalostiam z roku 1849, zintenzívnením medzinárodných vzťahov a organizovaním stálych, tradičných kultúrno-spoločenských podujatí má obec Tekovské Lužany šancu na rozvoj kultúrneho turizmu.

Zároveň sa nachádza v blízkosti viacerých termálnych prameňov.

V Tekovských Lužanoch môže ísť teda o rozvoj výletného, víkendového, resp. prázdninového miestneho turistického ruchu, ďalej o cykloturistiku.

Dotazníkový prieskum preukázal záujem miestneho obyvateľstva o rozvoj miestne významného turistického ruchu, o rozšírenie možností oddychu, o budovanie cyklotrás, o vytvorenie informačných bodov, umiestnenie turisticko-informačných značení a tabúl v obci.

Pre existenciu vidieckeho cestovného ruchu v obci je nevyhnutný poznať primárnu a sekundárnu ponuku a mať dobrú komunikačnú dostupnosť, ktorá umožňuje prístup do obce.

Primárna ponuka

Primárna ponuka zahŕňa geografické, prírodné a kultúrno-historické danosti obce. Prírodné podmienky v prípade obce Tekovské Lužany tvorí pokojné vidiecke prostredie, možnosť rybolovu, poľovníctva, cyklistiky a jazdectva, zachovalé lesíky v extraviláne obce, resp. dostatok priestoru na vybudovanie ďalších rekreačných plôch (na lepšie využitie parku, pre výstavbu športových plôch, výstavbu detského areálu, na rozvoj hipoturistiky, vybudovanie outdoorového parku). Peknú panorámu okolia dotvárajú vinohradnícke lokality a Štiavnické vrchy. Blízky Hron a jeho okolie umožňuje jeho využitie na rybolov, kanoistiku, splav Hrona, stanovanie, organizovanie súťaží, táborov a pod.

Kultúrno – historický potenciál obce tvorí v súčasnosti rímskokatolícky kostol, reformovaný kostol, pomník padlých hrdinov v 1. a 2.svetovej vojne, židovské múzeum, pomník na pamiatku bitky dňa 19.apríla 1849 a významní rodáci obce. Medzi kultúrno-osvetové zariadenia je zaradený kultúrny dom s knižnicou. Konajú sa tu aj festivaly regionálneho charakteru s medzinárodnou účasťou a obec sa aktívne zapája do medzinárodných podujatí svojich európskych partnerských obcí.

Sekundárna ponuka zahŕňa supraštruktúru, teda ubytovacie a stravovacie zariadenia, infraštruktúru cestovného ruchu, technickú a dopravnú infraštruktúru.

Obec leží na dôležitom dopravnom ťahu – cesty prvej triedy spájajúcej obec s hranicou SR s Maďarskom a Budapešťou. Cez obec prechádza cesta tretej triedy, ktorá ju spája s okresným mestom a taktiež neďaleko obce sú vybudované kúpele s termálnym prameňom (Santovka, Podhájska).

V obci sa ubytovacie zariadenia typu penzión, motel alebo hotel v súčasnosti nenachádzajú. Sú tu ale stravovacie zariadenia typu bar, bistro, jedáleň a reštaurácia, poskytujúce nielen rýchle občerstvenie, ale aj denné menu a možnosť rozvozu.

V Tekovských Lužanoch bol v predchádzajúcich rokoch vbudovaný rekonštrukciu starého domu s regionálnymi charakteristikami ľudového stavebníctva ľudový dom, ktorý je postupne zariaďovaný a budovaný v pôvodnom štýle pôvodnými zariadeniami a nábytkom typickými pre obec na začiatku 20. storočia.

V obci sa nachádza čerpacia stanica PHM a má dobré dopravné spojenie nielen na okolité obce, ale aj mestá i vzdialenejšie centrá autobusmi a vlakom.

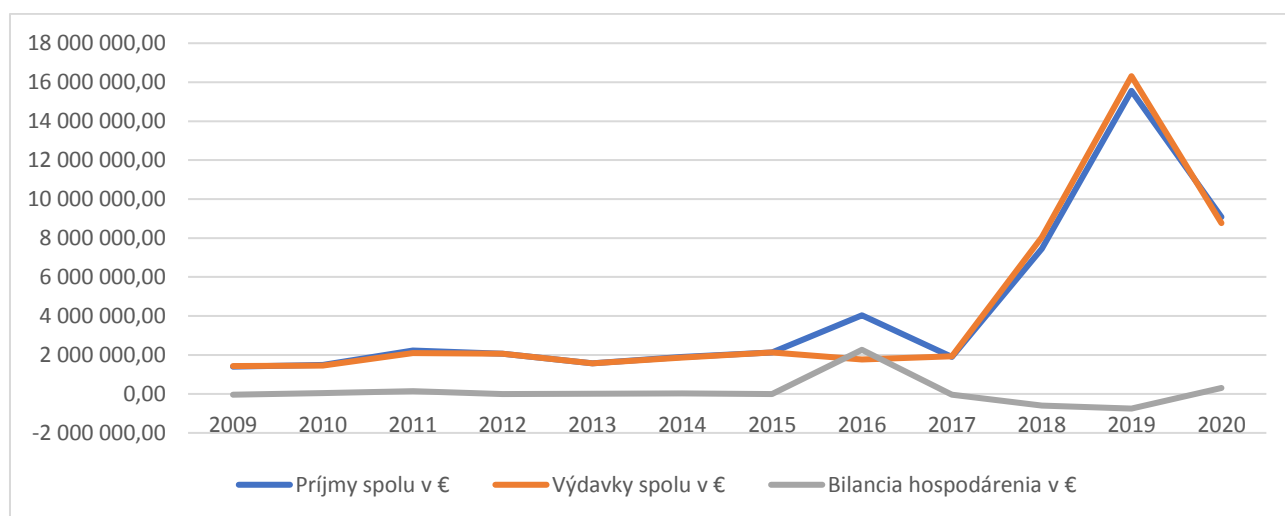
Tekovské Lužany sú bohato vybavené objektmi občianskej a technickej vybavenosti, ponuka služieb je na vysokej úrovni

1.1.11 Hospodárenie a rozpočet obce

Na ekonomickom rozvoji obce sa podieľa miestna samospráva okrem riadenia i prostredníctvom využívania majetku obce a disponibilných finančných prostriedkov. Na rozvoj obce môžu prostredníctvom finančných tokov vplývať aj občianske združenia alebo nadácie ako súčasť nevládneho sektoru, ich podiel je však na ekonomickom rozvoji obce minimálny.

Priame vstupovanie miestnej samosprávy do ekonomického rozvoja obce je značne diferencované a je ovplyvnené predovšetkým veľkosťou obce, ktorá vplýva ako na veľkosť príjmov, tak aj na rozsah disponibilného majetku a jeho štruktúru i schopnosťou samosprávneho manažmentu, ktorý rozhoduje o finančnom hospodárení a ktorý sa aktivizuje pri získavaní ďalších finančných prostriedkov z rôznych grantových schém a fondov.

Graf č.12 - Hospodárenie obce Tekovské Lužany v rokoch 2009 – 2020

Zdroj: Interné materiály obce, 2021

Celkový objem finančných prostriedkov, ktorými v r.2020 obec disponovala, predstavoval 9 075 534 Eur. Z týchto prostriedkov musí obec zabezpečovať všetky samosprávne úlohy, ktoré jej vyplývajú zo zákona o obecnom zriadení, ďalej nové kompetencie, ako aj rozvojové programy.

Obec hospodári s vyrovnaným, resp. mierne prebytkovým rozpočtom. V štruktúre príjmov prevládajú cudzie zdroje (transfery zo štátneho rozpočtu) nad vlastnými zdrojmi (miestne dane a poplatky). Značná časť výdavkov smeruje na zabezpečenie bežnej prevádzky obce, obecného úradu a vzdelávacích zariadení, predovšetkým na pokrytie mzdových nárokov a nákladov na energie.

Z analýzy vyplýva, že obecný rozpočet poskytuje len malý priestor pre financovanie rozvojových zámerov. Je preto potrebné uchádzať sa aj o získanie externých zdrojov – súkromných investícií, grantov a príspevkov z podporných programov, najmä na realizáciu náročnejších investičných projektov.

Obec má vo vlastníctve viaceré nehnuteľnosti – verejné budovy, pozemky, hlavne plochy verejných priestranstiev

Majetok, ktorým disponuje obec, sa využíva na niekoľko účelov - na výkon samosprávy, na zabezpečenie samosprávnych funkcií a na podnikateľskú činnosť. Veľkosť ako aj štruktúra majetku je v obci veľmi diferencovaná a tým sa podmieňuje aj jeho využiteľnosť.

Obec okrem výkonu svojich samosprávnych funkcií realizovala v predchádzajúcich rokoch viac väčších investícií, ktoré boli financované najmä z slovenských zdrojov.

Tab. č.19 - Väčšie projekty realizované v predchádzajúcich rokoch

Projekt	Rok	Náklady v Eur	Zdroj
Rekonštrukcia požiarnej zbrojnice	2010	241 000,00	Regionálny operačný program
Rekonštrukcia verejného osvetlenia	2011	189 000,00	OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast
Rekonštrukcia ZŠ na Komenského ulici v Tekovských Lužanoch	2012	550 000,00	Regionálny operačný program
Revitalizácia centrálnej zóny v obci Tekovské Lužany	2011	704 400,00	Regionálny operačný program
Rekonštrukcia a modernizácia verejného priestranstva a parku	2014	9 800,00	PRV SR 2007 - 2013
Rekonštrukcia zdravotného strediska	2013	200 000,00	SIEA
Rekonštrukcia budovy obecného úradu Tekovské Lužany, ul. SNP č. 43	2014	50 000,00	PRV SR 2007 - 2013
Komunitné centrum Tekovské Lužany	2015	199 300,00	Regionálny operačný program
Výstavba zberného dvora pre separovaný odpad	2015	413 025,00	
Implementácia nového vzdelávacieho programu ZŠ žiakov z MRK	2012 - 2014	156 000,00	Operačný program: Vzdelávanie
70 rokov po výmene obyvateľstva	2018		Program Európa pre občanov
Zlepšenie tepelnotechnických vlastností a modernizácia materskej školy v Tekovských Lužanoch	2018	337 500,00	OP Kvalita životného prostredia
Skvalitnenie vzdelávania žiakov so ŠVVP a zo SZP v ZŠ Komenského 37, Tekovské Lužany	2019 - 2022	51 840,00	Operačný program: Ludské zdroje
Centrum integrovanej zdravotnej starostlivosti v obci Tekovské Lužany	2020 - 2021	886 245,00	Integrovaný regionálny operačný program
Wifi pre Teba	2020	14 250,00	Operačný program: Integrovaná infraštruktúra
Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce (NP TSP II)	2019 - 2023		Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia
Budovanie odborných kapacít na komunitnej úrovni	2019		Operačný program: Ludské zdroje
Zvýšenie miery zhodnocovania odpadov - ZO Lužianka (Združenie obcí Lužianka)	2019	196 597,56	OP Kvalita životného prostredia

Zdroj: OcÚ, 2021

Štruktúra a činnosť miestnej samosprávy

Orgánmi obce sú:

a/ obecné zastupiteľstvo

b/ starosta obce

Obecné zastupiteľstvo zriaďuje podľa potreby alebo podľa osobitných predpisov svoje *orgány*, ktorými sú:

- a/ obecná rada
- b/ komisie obecného zastupiteľstva
- c/ obecný úrad
- d/ obecná polícia

Osobitné postavenie má hlavný kontrolór obce, ktorého volí obecné zastupiteľstvo.

Obecné zastupiteľstvo podľa potreby zriaďuje aj iné stále alebo dočasné výkonné a kontrolné orgány a určuje im náplň práce

Obecné zastupiteľstvo má 9 členov. Schôdze sa konajú spravidla 1x za 2-3 mesiace. Vo vzťahu k obecnému zastupiteľstvu plnia poradnú funkciu **odborné komisie**:

- **Komisia obecného zastupiteľstva pre financie a správu majetku**
- **Komisia obecného zastupiteľstva pre sociálne veci a zdravotníctvo**
- **Komisia obecného zastupiteľstva pre ochranu životného prostredia, výstavbu a regionálny rozvoj**
- **Komisia obecného zastupiteľstva pre šport a mládež**
- **Komisia obecného zastupiteľstva pre kultúru a medzinárodné vzťahy**
- **Komisia obecného zastupiteľstva pre ochranu verejného záujmu**

V obci je aj sídlo matričného úradu. Od roku 2003 obec vykonáva kompetencie stavebného úradu.

Obecný úrad pozostáva z nasledovných úsekov:

- Sekretariát, PaM
- Matričný úrad, evidencia obyvateľstva
 - Miestne dane a poplatky
 - Ekonomické oddelenie
 - Koordinátor aktivačnej činnosti
 - Miestne hospodárstvo
 - Komunitné centrum
 - Kultúrne stredisko
 - Vedúca školskej jedálne
 - Obecná polícia

Obecná polícia Tekovské Lužany – bola zriadená v r.1991 ako poriadkový útvar obce a je verejnou službou obce Tekovské Lužany. Základné úlohy, práva a povinnosti členov obecnej polície vymedzuje Všeobecné nariadenie obce Tekovské Lužany.

Komunikácia s obyvateľmi prebieha zväčša prostredníctvom neformálnych stretnutí. Obec prevádzkuje vysielanie obecného rozhlasu. Má zriadenú internetovú stránku www.tekovskelukazany.sk, kde sú zverejnené základné informácie o obci, histórii, rozvojové dokumenty, aktuálne oznamy a pod. Obec komunikuje so svojimi občanmi aj elektronicky.

Aplikácia Modelu CAF 2020 v riadení samosprávy

Model CAF (Common Assessment Framework – Spoločný rámec hodnotenia) je nástroj komplexného manažérstva kvality vytvorený pre verejný sektor. Je prvým európskym nástrojom manažérstva kvality vyvinutým verejným sektorom, ktorý je špeciálne prispôbený pre potreby organizácií verejnej správy. Je použiteľný vo všetkých častiach verejnej správy a dá sa aplikovať na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Model CAF je bezplatným nástrojom, ktorý je dostupný pre verejnú sféru, aby napomáhal organizáciám verejného sektora zlepšovať ich výkonnosť. Model CAF patrí do skupiny modelov komplexného manažérstva kvality (TQM – Total Quality Management).

Model CAF je založený na predpoklade, že vynikajúce výsledky výkonnosti organizácie a tiež výsledky voči občanom, zamestnancom a spoločnosti sa dosahujú pomocou vodcovskej stratégie a plánovania, čo sa premieta pri riadení zamestnancov, partnerstiev, zdrojov a procesov. Model sa zakladá na metodike samohodnotenia.

Kvalitná verejná správa a jej služby sa v konečnom dôsledku hodnotia podľa ich vplyvu na kvalitu života ľudí. Účelom modelu je poskytovať lepšie služby občanom.

Zavedením modelu CAF do riadenia samosprávy

1.2 ANALÝZA VONKAJŠIEHO PROSTREDIA

1.2.1 ANALÝZA VÄZIEB NA STRATEGICKÉ DOKUMENTY VÚC, SR A EÚ

PHSR VÚC

PHSR obce Tekovské Lužany je v súlade s Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022 – etapa II. PHSR NSK bol vypracovaný v súlade s prioritami stratégie Európa 2020 na roky 2014 – 2020 (ktoré sú tieto: inteligentný rast, udržateľný rast, inkluzívny rast).

Podobne boli špecifické ciele PHSR NSK zostavené vo väzbe na tematické ciele kohéznej politiky EÚ 2014 - 2020.

PHSR NSK je v súlade s národnými rozvojovými prioritami SR pre programové obdobie 2014 – 2020.

PHSR NSK 2016 – 2022 má stanovené 4 strategické ciele rozvoja: SC1: Konkurencieschopná ekonomika, SC2: Kvalitné ľudské zdroje, SC3: Zdravé životné prostredie, SC4: Komplexná technická infraštruktúra.

Prehľad navrhovaných špecifických cieľov a opatrení PHSR NSK ktoré sú relevantné z hľadiska PHSR obce Tekovské Lužany:

Špecifický cieľ I. III. Podporiť rozvoj multifunkčného poľnohospodárstva a rozvoj vidieka

Špecifický cieľ I. IV. Zlepšiť podmienky pre rozvoj cestovného ruchu

Špecifický cieľ II. I. Zlepšiť kvalitu zariadení sociálnej infraštruktúry

Špecifický cieľ II. II. Zabezpečiť súlad vzdelávania s požiadavkami trhu práce

Špecifický cieľ II. III. Zabezpečiť kvalitu a dostupnosť sociálnych služieb a zdravotníckych služieb pre obyvateľov kraja

Špecifický cieľ III. II. Znížiť produkciu odpadov zavedením efektívneho systému separovania a zhodnocovania

Špecifický cieľ III. III. Zlepšiť energeticky efektívne a nízkouhlíkové hospodárstvo

Špecifický cieľ IV. I. Skvalitniť regionálnu dopravnú infraštruktúru a jej napojenie na nadregionálne siete a zlepšiť dopravnú dostupnosť

Špecifický cieľ IV. II. Zlepšenie zásobovania pitnou vodou a odvádzanie a čistenie komunálnych odpadových vôd

Špecifický cieľ IV. III. Zlepšiť dostupnosť a kvalitu informačných a komunikačných technológií v kraji

Územný plán VÚC

Obec Tekovské Lužany má vypracovaný územný plán (2007), ktorý je v súlade s ÚPN Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Regionálna integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja na roky 2014 - 2020

RIÚS Nitrianskeho kraja vychádza z princípov vyváženého územného rozvoja, špecificky miestneho prístupu, zohľadnenia kľúčových výziev a príležitostí, využívania vnútorného potenciálu funkčných území a zamerania na konkurencieschopnosť, rast a zamestnanosť.

V RIÚS sú vytýčené tri priority: inteligentný rast, udržateľný rast, inkluzívny rast.

Určujúcim východiskom pre územne a vecne zvolené intervencie je **územná koncentrácia investičných priorít** determinovaná Konceptiou územného rozvoja Slovenska 2001 v znení KURS 2011 ako celoštátnym územnoplánovacím dokumentom.

Rozvinuté mestá, resp. obce so zariadeniami občianskej vybavenosti nadregionálneho až celoštátneho významu budú tvoriť východiskové zázemie regiónu pre nastavenie územných intervencií s cieľom rastu a zamestnanosti. Územné zameranie investícií v RIÚS sa bude v jednotlivých častiach regiónu stretávať s

podporou miestnych akčných skupín („MAS“) zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci komunitne riadeného miestneho rozvoja („CLLD“) v IROP a z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka prostredníctvom nástroja LEADER v Programe rozvoja vidieka.

Podporou špecificky územne a vecne vhodne zvolených investícií RIÚS prispeje zároveň k vytváraniu nových foriem vzťahov smerujúcich ku konkurencieschopným funkčným územiám. V tom zmysle je v RIÚS zadefinovaných 11 funkčných území pre projekty integrovaných územných investícií v regióne NUTS 3, ktoré sa viažu aj na územia s väzbami spolupráce regionálnych združení miest a obcí doplnené pôsobením miestnych akčných skupín. Ide o integrované investície do funkčných území („FÚ“) na úrovni územnej investičnej jednotky („ÚIJ“) pre jednotlivé špecifické ciele RIÚS. Funkčné územia kooperujú s územiami MAS, ktoré pôsobili v Nitrianskom kraji v programovom období 2007 – 2013 a transformujú sa do funkčných území MAS pre roky 2014 – 2020 (Príloha V.2.2 RIÚS):

Z hľadiska obce Tekovské Lužany je dôležité funkčné územie:

5. FÚ Dolnohronský región (ÚIJ LAU 2)

Strategická priorita 1 Bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji

Strategická priorita 2 Zlepšenie prístupu k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

Strategická priorita 3 Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

Strategická priorita 4 Zlepšenie kvality života v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie

Indikatívny zoznam projektových zámerov/návrhov integrovaných operácií sa nachádza v Prílohe č. V.2.7 RIÚS NSK.

Väzba na ostatné strategické dokumenty

PHSR obce je ďalej v súlade s Integrovanou stratégiou rozvoja územia Dolnohronského rozvojového partnerstva na rok 2015 – 2020, v znení ďalších zmien a doplnkov.

PHSR reflektuje na Stratégiu rozvoja cyklotrás NSK na roky 2021 – 2027 (Dokument nadväzuje, dopĺňa a aktualizuje „Stratégiu rozvoja cyklotrás a cyklo dopravy v NSK na roky 2016 – 2020“).

PHSR obce Tekovské Lužany je zosúladená s Víziou a stratégiou rozvoja Slovenska do roku 2030 (dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030). Tento dokument má snahu byť Národnou stratégiou regionálneho rozvoja SR. Stratégia obsahuje viacero integrovaných rozvojových programov:

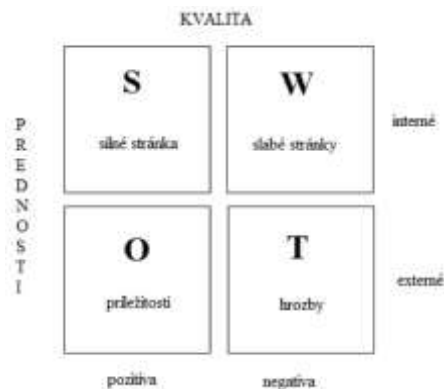
- a) Integrovaný rozvojový program I. Ochrana a rozvoj zdrojov
- b) Integrovaný rozvojový program II. Udržateľné využívanie zdrojov
- c) Integrovaný rozvojový program III. – Rozvoj komunit

Nitriansky samosprávny kraj má vypracovaný aj Regionálny plán udržateľnej mobility na podmienky územia kraja.

1.2.2 SWOT ANALÝZA

Východiskom pre formulovanie rozvojových cieľov, zámerov a stratégie rozvoja obce je SWOT analýza (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Predstavuje jednoduchú, a pritom výstižnú, vyčerpávajúcu a objektívnu charakteristiku silných a slabých stránok (vnútorná analýza) skúmanej oblasti a jej možných príležitostí a ohrození (vonkajšia analýza). Svojím obsahom poskytuje SWOT analýza poznatky o faktoroch,

ktoré je možné využiť v prospech rozvoja obce a naopak, ktorým je v navrhovanej rozvojovej stratégii potrebné čeliť, resp. ich eliminovať.

Silné stránky zahŕňajú komparatívne a konkurenčné výhody pre rôzne typy rozvojových aktivít, slabé stránky sú ohrozujúce, limitujúce.

Príležitosti ako možnosti a potenciál rozvoja spolu s ohrozeniami ako rizikami vonkajšieho prostredia môžu mať pravdepodobné účinky na strategický rozvoj územia.

Analýza rozvojového potenciálu obce formou SWOT analýzy bola spracovaná na základe auditu rozvojových zdrojov obce a dotazníkového prieskumu uskutočňovaného medzi obyvateľmi.

SILNÉ STRÁNKY (S)

- S1 vybudovaná infraštruktúra zásobovania pitnou vodou, plynom, elektrickou energiou, telekomunikačná infraštruktúra, kanalizácia, ČOV
- S2 plochy verejnej zelene v centre obce
- S3 vybudovaná základná občianska vybavenosť v obci
- S4 vhodné podmienky pre rozvoj agroturistiky a vidieckeho turizmu
- S5 vhodné prírodné podmienky pre poľnohospodárstvo, rybolov
- S6 tradícia poľnohospodárskej výroby, vzťah obyvateľstva k poľnohospodárskym aktivitám
- S7 dostatok voľnej a kvalifikovanej pracovnej sily
- S8 aktivita miestnych spolkov, súborov, občianskych združení
- S9 zachovaný vidiecky charakter obce
- S10 nízka miera priemyselného znečistenia životného prostredia
- S11 relatívne bezproblémové spolunažívanie obyvateľov rôznych národností
- S12 rozvinuté medzinárodné vzťahy
- S13 bohatý kultúrny, historický potenciál (kostoly, pamiatky, história, osobnosti, ľudový dom)
- S14 široká ponuka služieb na území obce

SLABÉ STRÁNKY (W)

- W1 zlý stav miestnych komunikácií
- W2 chýbajúce chodníky pozdĺž frekventovaných komunikácií
- W3 nízky počet pracovných príležitostí v obci
- W4 ekonomická nestabilita a nízka produktivita práce poľnohospodárskych subjektov
- W5 chýbajúca infraštruktúra a služby v oblasti cestovného ruchu (ubytovanie ...)
- W6 nízka ekologická stabilita územia
- W7 nedostatok kvalitnej zelene v katastri i v zastavanom území obce
- W8 nepriaznivá demografická situácia, nízka natalita
- W9 vysoká miera nezamestnanosti a vysoký podiel dlhodobo nezamestnaných obyvateľov
- W10 nepriaznivá sociálna situácia obyvateľstva, nízka kúpyschopnosť obyvateľstva

PRÍLEŽITOSTI (O)

- O1 poloha na významnej sídelnej rozvojovej osi
- O2 blízkosť centier cestovného ruchu (Štúrovo, Podhájska, potenciálne Plavé Vozokany/Bardoňovo) a administratívneho centra okresu (Levice)
- O3 dopravné napojenie prostredníctvom cesty I. triedy a železnice
- O4 stabilizácia počtu obyvateľov v poslednom období
- O5 možnosť samozásobenia agrárnymi produktmi pre slabšie sociálne skupiny a v prípade krízových období
- O7 posilnenie aktivít medziobecnej, regionálnej a medzinárodnej spolupráce
- O8 zapojenie nezamestnaných do verejnoprospešných prác pre udržanie pracovných návykov
- O9 výhoda relatívne nízkej ceny pozemkov a nehnuteľností, ako aj relatívne nízkej úrovne miezd v regióne v porovnaní s celoštátnym priemerom
- O10 priestorové možnosti pre rozvoj výrobných aktivít v rámci bývalých poľnohospodárskych areálov (priemyselný park)
- O11 predpoklad koncepčného a kvalifikovaného rozvoja obce na základe plánovacích dokumentov (ÚPN, PHSR)
- O12 využitie prihraničnej polohy na cezhraničnú spoluprácu
- O13 možnosti využitia finančných prostriedkov EÚ na financovanie rozvojových projektov
- O14 využitie alternatívnych zdrojov energie
- O15 história, kultúra, podujatia, spolky

OHROZENIA (T)

- T1 nedostatok verejných financií na rozvojové a investičné projekty
- T2 nízka konkurencieschopnosť vidieckej ekonomiky a jej nízka produktivita
- T3 nedostatočný kapitál na oživenie poľnohospodárskej výroby a spracovateľského priemyslu
- T4 nedostatočná aktívna politika zamestnanosti na trhu práce
- T5 nedostatočná legislatívna a finančná podpora malého a stredného podnikania
- T6 znižovanie miery sociálnej kohézie medzi rôznymi sociálnymi skupinami obyvateľov a riziko vyplývajúcich konfliktov
- T7 konkurencia okolitých obcí a miest v súťaži o investície a rozvojové impulzy
- T8 odkázanosť obyvateľov na dochádzanie za prácou mimo obce
- T9 starnutie obyvateľstva, rast počtu obyvateľov v poproduktívnom veku
- T10 sektorový prístup k riešeniu problémov rozvoja obce
- T11 ďalší nárast dlhodobej nezamestnanosti, možná kriminalita ťažko zamestnateľných skupín obyvateľstva
- T12 odlev kvalifikovanej pracovnej sily a ľudského potenciálu do iných regiónov a do zahraničia
- T13 roztrieštenosť vlastníctva pozemkov
- T14 ďalší útlm železničnej dopravy, zhoršenie spojenia s okresným mestom
- T15 časté a neprehľadné zmeny legislatívy
- T16 opúšťanie tradičných modelov a vidieckeho štýlu života
- T17 administratívna náročnosť získavania finančných prostriedkov z fondov EÚ

1.2.3 PROBLÉMOVÁ ANALÝZA

STEEP analýza

STEEP analýza je analýzou jednotlivých častí vonkajšieho prostredia, ktoré majú vplyv na daný subjekt, t.j. na obec. Analyzované sú faktory spoločenské – sociálne, demografické, hodnotové (S), technologické (T), ekonomické (E), ekologické (E), politické (P). Podstatou je ujasniť si, ktoré vonkajšie faktory, ktoré obec väčšinou vôbec nemôže ovplyvniť, majú na ňu významný vplyv.

Faktory

Spoločenské

- demografické zmeny
- zmeny postojov a správania populácie
- zmeny preferencií zákazníkov

Technologické

- úroveň technológie poskytovateľa
- dostupná / využívaná technológia
- technológie pre kontakt s verejnosťou

Ekonomické

- nové príležitosti a investori
- dodatočné finančné zdroje
- vplyv daňovej politiky

Ekologické

- dopady investičných projektov na životné prostredie
- environmentálna politika
- podpora tvorby a ochrany životného prostredia

Politické

- vládne sektorové politiky
- legislatíva
- zmeny centrálnej vlády
- zmeny vo vedení obce a v samosprávnom orgáne

Analýza problémov a možných rizík

Analýza problémov pomenúva hlavné nedostatky (disparity), na riešenie ktorých sa treba zamerať. Vychádza zo SWOT analýzy a dopĺňa ju o ďalšie faktory, ktoré neboli zaradené medzi slabé stránky a hrozby. Okrem primárneho problému sú predmetom analýzy aj ich následky (súčasný, resp. potenciálny). Výsledky tejto analýzy sú dôležité pre stanovenie prioritných oblastí, ktoré vyžadujú prioritné riešenie a výber vhodných projektov, aktivít a opatrení, ktoré by tieto problémy pomohli eliminovať.

Riziká ďalšieho vývoja, s uvedením zdrojov rizík, dôsledkov a odhadu pravdepodobnosti výskytu, sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tab.č. 20 - Kontrolný zoznam pre hodnotenie možných rizík

Druh rizika	Objekt rizika	Zdroj rizika	Nežiaduce dôsledky	Pravdepodobnosť
Individuálne	nezáujem obyvateľov (potenciálnych užívateľov)	užívatelia	nerealizácia aktivít	50%
Technické	chyby projektovej dokumentácie problémy pri verejnom obstarávaní poruchovosť systémov	PD legislatíva technológia	dodatočné náklady	10% 20% 20%
Ekologické	nedostatočná starostlivosť o zložky krajiny	užívatelia pôdy	degradácia krajiny / výsledkov	30%
Sociálne	medziľudské vzťahy	obyvatelia	nerealizácia aktivít	20%
Ekonomické	nedostatok finančných zdrojov, nezískanie NFP, dotácie	externý	nerealizácia projektov / aktivít	70%

Analýza príčin a dôsledkov problémov

Z analýzy problémov vyplýva, že väčšinou nejde o izolované problémy, ale navzájom medzi sebou súvisia, pričom je medzi nimi možné sledovať kauzálne vzťahy, t.j. *príčina – dôsledok*. Okrem primárneho problému sú teda predmetom analýzy aj ich následky (súčasný, resp. potenciálny).

V prípade riešeného územia sa objavujú tieto hlavné problémy a ich následky:

- zlý stav niektorých miestnych komunikácií - následok: problém dostupnosti objektov, nižšia atraktivita obce pre prisťahovanie obyvateľov
- zlý stav a absencia chodníkov, priechodov pre chodcov - následok: riziko dopravných kolízií, nízka estetická úroveň verejných priestorov, nízka bezpečnosť dopravy
- náhodná a nevhodná skladba zelene - následok: nízka estetická úroveň verejných priestorov, nedostatočné využitie potenciálu zelene pri zlepšení hygienickej kvality prostredia
- nízka ekologická stabilita územia - následok: ekologické problémy a vyčerpanie ekologických potenciálov krajiny, nízka atraktivita krajiny a obmedzené možnosti pre rekreáciu v krajine
- nedostatok pracovných príležitostí - nízka životná úroveň kúpyschopnosť obyvateľstva, vyššie riziko sociálnych problémov a výskytu sociopatologických javov - odchod obyvateľov za prácou mimo obce
- nie je vybudovaná materiálno-technická základňa cestovného ruchu - následok: nezáujem návštevníkov, málo pracovných miest mimo sektora poľnohospodárstva
- nízke priemerné mzdy v poľnohospodárstve - nezáujem o podnikanie v poľnohospodárstve - neudržiavaná krajina
- nepriaznivý stavebnotechnický stav niektorých budov občianskej vybavenosti - následok: nízky hygienický štandard, vysoké nároky na spotrebu energie, nízka estetická úroveň verejných budov
- absencia cyklistických ciest medzi okolitými obcami - následok: preferencia individuálnej automobilovej dopravy, obmedzené možnosti rozvoja cestovného ruchu.
- Starnutie obyvateľstva - následok: zvýšenie dopytu po sociálnych službách
- Potreba materiálno-technického rozvoja športu – nízka zapojenosť obyvateľov do pohybových aktivít, málo možností na aktívny oddych pre rôzne vekové kategórie
- Nízka úroveň informovania, propagácie obce, nízka úroveň využiteľnosti ľudového domu a historického potenciálu obce – absencia kultúrneho turizmu

Analýza faktorov rozvoja

Potreba identifikácie kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja je daná nevyhnutnosťou zabezpečenia čo najvyššej adresnosti programového dokumentu. Určenie kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja vychádza zo SWOT analýzy, spresňuje smerovanie podpory na odstránenie alebo zmierenie koherentne usporiadaných disparít s využitím faktorov rozvoja.

Rozvojový potenciál obce tvoria:

- prírodné zdroje, vidiecke prostredie
- pracovité obyvateľstvo
- miestne hospodárstvo
- technická infraštruktúra
- sociálna infraštruktúra
- kultúra, história, aktívne združenia
- miestna samospráva s jej ekonomickými podmienkami a efektívnym manažmentom

Keďže jednotlivé prvky života obce sú navzájom späté, je ťažké určiť, ktorý z uvedených faktorov je najdôležitejší. Preto pri analýze rozvojových faktorov a rovnako pri ich prognózovaní je potrebné venovať dostatočnú pozornosť všetkým faktorom. Nevyváženosť rozvojových faktorov obmedzuje dynamiku rozvoja a je jednou z príčin rozvojovej diferenciacie medzi obcami a regiónmi.

Prognóza budúceho vývoja a identifikácia východísk

Prognóza budúceho vývoja je v neustále sa meniacich podmienkach značne zložitá a v podstate nemožná. Možné je však uvažovať o troch odlišných scenároch rozvoja – optimistickom, pesimistickom a neutrálnom. Navrhnutá stratégia rozvoja je v zásade postavená na optimistickom scenári rozvoja.

Zo SWOT analýzy a z analýzy problémov vyplynuli hlavné faktory rozvoja obce a kľúčové disparity.

V rámci SWOT analýzy silné stránky a príležitosti identifikujú hlavné faktory rozvoja – t.j. rozvojový potenciál. Kľúčové disparity, t.j. limity rozvoja územia sú výstupom analýzy problémov a podporené sú slabými stránkami a ohrozeniami identifikovanými v SWOT analýze. Tieto faktory predstavujú hlavné východiská pre stanovenie stratégie rozvoja obce. Ťažiskovo by stratégia mala byť orientovaná na elimináciu slabých stránok a maximálne využitie príležitostí (stratégia WO).

2. STRATEGICKÁ ČASŤ

Vytypovanie prioritných oblastí rozvoja obce, stanovenie strategických cieľov a opatrení predstavuje definovanie *rozvojovej stratégie obce*. Tento proces nadväzuje na výsledky komplexnej analýzy rozvojového potenciálu obce a vychádza zo SWOT analýzy, ako aj z prieskumu názorov obyvateľov, pričom sa snaží odstrániť alebo zmierniť identifikované disparity pomocou faktorov rozvoja.

2.1 VÍZIA A CIELE ROZVOJA OBCE

Predmetom strategickej vízie je zodpovedanie otázky „ako by obec mala vyzeráť v budúcnosti“.

VÍZIA OBCE TEKOVSKÉ LUŽANY

„Tekovské Lužany budú príjemným miestom na bývanie s vybudovanou infraštruktúrou, kvalitnými službami i pracovnými príležitosťami.

Obec sa bude rozvíjať v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja budovaného na využití miestnych zdrojov, so zachovaním rovnováhy vo všetkých zložkách života a životného prostredia obce, udrží si vidiecky charakter, životaschopnosť a pestrý kultúrno-spoločenský život..“

Táto vízia je postavená na predpoklade, že obec spoločne so svojimi partnermi zlepši kvalitu života obyvateľov predovšetkým v piatich hlavných smeroch:

- vybudovaním plne funkčných prvkov infraštruktúry vytvorí dobré podmienky pre príjemné a bezproblémové bývanie jej obyvateľov - miestna infraštruktúra (technická infraštruktúra a občianska vybavenosť)
- zlepši starostlivosť o životné potreby obyvateľov v oblasti sociálnej, duchovnej i materiálnej – vytváranie pracovných príležitostí, vzdelávanie, oddych a informovanie (sociálna infraštruktúra, ekonomický sektor, kultúrno-spoločenský život a cestovný ruch)
- dbá na intenzívnu ochranu životného prostredia (ochrana okolitej prírody, starostlivosť o verejné priestranstvá)

Potrebné je presadzovať komplexnú a vyváženú stratégiu rozvoja, ktorá bude sledovať nasledujúce priority, resp. prioritné oblasti:

Prioritná oblasť A – Technická infraštruktúra

Prioritná oblasť B – Občianska vybavenosť, sociálna infraštruktúra

Prioritná oblasť C – Životné prostredie, verejné priestranstvá, odpady

Prioritná oblasť D – Kultúrno – spoločenský život, cestovný ruch

Prioritná oblasť E – Ekonomický sektor

STRATEGICKÉ CIELE ROZVOJA OBCE

Strategické ciele nemajú charakter „hotových návrhov“, ale reprezentujú istú filozofiu prístupu k riešeniu problémov, ktorú naznačila už strategická vízia. Strategické ciele sú špecifické – t.j. sú viazané na 5 vytypovaných prioritných oblastí, ktoré budú predstavovať hlavné oblasti smerovania finančnej a organizačnej podpory rozvoja.

Strategické ciele pre prioritnú oblasť A - Technická infraštruktúra

SC A1: Skvalitnenie a doplnenie miestnej dopravnej infraštruktúry

SC A2: Modernizácia a dobudovanie technickej infraštruktúry

AC A3: Rozvoj cyklodopravy

Strategické ciele pre prioritnú oblasť B - Občianska vybavenosť, sociálna infraštruktúra

SC B1: Zvýšenie štandardu a dobudovanie infraštruktúry vzdelávania

SC B2: Zvýšenie štandardu budov a dobudovanie prvkov zdravotnej infraštruktúry

SC B3: Vytvorenie a rozvoj objektov voľného času

SC B4: Rozvoj sociálnych služieb, vybudovanie objektov

SC B5: Rozvoj bytovej výstavby

SC B6: Rozvoj kultúrneho strediska

SC B7: Zvýšenie štandardu budov pre šport, dobudovanie

Strategické ciele pre prioritnú oblasť C - Životné prostredie, verejné priestranstvá, odpady

SC C1: Environmentálne prijateľné riešenie problémov s odpadom

SC C2: Zvýšenie krajinnoekologických a estetických kvalít územia

SC C3: Ekostabilizačné opatrenia a strategické dokumenty

Strategické ciele pre prioritnú oblasť D - Kultúrno – spoločenský život, cestovný ruch

SC D1: Pestrý kultúrno-spoločenský život

SC D2.1: Rozvoj existujúcich a budovanie nových prvkov cestovného ruchu

SC D2.2: Efektívne informovanie verejnosti

Strategické ciele pre prioritnú oblasť E - Ekonomický sektor

SC E1: Rozšírenie podnikateľských aktivít v obci

SC E2: Podpora vzniku pracovných miest

Základným predpokladom pre splnenie stanovených cieľov je získanie potrebných finančných zdrojov. Ide najmä o financie z verejných fondov, resp. z fondov Európskej únie. Okrem verejných finančných zdrojov sa počíta aj s účasťou súkromných zdrojov. Ďalším predpokladom pre úspešné splnenie strategických cieľov je dôsledné vypracovanie a predkladanie programových zámerov a zdôvodnených žiadostí o pridelenie finančných prostriedkov na príslušné inštitúcie. Nemenej podstatným pri dosiahnutí vízie obce a strategických cieľov je spolupráce obce so všetkými miestnymi aktérmi a externými inštitúciami.

3. PROGRAMOVÁ ČASŤ

Programová časť obsahuje podrobnejšie rozpracovanie stratégie na úroveň opatrení a aktivít. Pre každú prioritnú oblasť je navrhnutý súbor konkrétnych **opatrení, aktivít, resp. projektov** smerujúcich k naplneniu rozvojovej stratégie obce, reprezentovanou víziou a strategickými cieľmi. Opatrenia a aktivity dodávajú dlhodobej a abstraktnejšie ponímanej stratégii žiadúci operatívny aspekt tým, že ju transformujú do konkrétnych praktických krokov

3.1 NÁVRH OPATRENÍ A AKTIVÍT

Prioritná oblasť	Opatrenie	Aktivita / Projekt
A. Technická infraštruktúra	A.1 Doprava cesty a chodníky	A.1.1 Vytvorenie / vyznačenie priechodov pre chodcov
		A.1.2 Rekonštrukcia miestnych komunikácií
		A.1.3 Rekonštrukcia a výstavba chodníkov
	A.2 Technická vybavenosť	A.2.1 Kamerový systém na verejných priestranstvách - rozšírenie
		A.2.2 Vybudovanie bezdrôtového verejného rozhlasu
		A.2.3 Modernizácia verejného osvetlenia
	A.3 Cyklodoprava	A.3.1 Vybudovanie regionálnych cyklotrás / cyklokoridorov
		A.3.2 Vyznačenie / vybudovanie miestnych cyklotrás
	B. Občianska vybavenosť, sociálna infraštruktúra	B.1 Infraštruktúra vzdelávania
B.1.2 Vytvorenie špecializovaných učebni ZŠ		
B.1.3 Oplotenie školského areálu		
B.1.4 Výstavba školskej telocvične		
B.1.5 Vybudovanie školskej jedálne		
B.2 Zdravotná infraštruktúra		B.2.1 Modernizácia zdravotného strediska - pokračovanie
		B.2.2 Vybudovanie centra pre spoločenské aktivity občanov - Centrum zdravia
B.3 Oddych a voľný čas		B.3.1 Obnova amfiteátra s parkom
		B.3.2 Vytvorenie detského ihriska pre najmenších
		B.3.3 Vytvorenie regionálneho multifunkčného vzdelávacieho, športovo-oddychového komplexu
		B.3.4 Zlepšenie vybavenia knižnice a zavedenie elektronického výpožičného systému
B.4 Sociálne služby		B.4.1 Výstavba denného stacionára/denného centra.
		B.4.2 Sociálny taxík
		B.4.3 Elektronický strážca seniorov – GPS monitoring
		B.4.4 Zabezpečenie služby donášky nákupov, liekov starším obyvateľom obce
B.5 Bývanie		B.5.1 Výstavba nájomných bytov
B.6 Kultúrne stredisko		B.6.1 Obnova a modernizácia kultúrneho domu
		B.6.2 Priestory pre klubové aktivity v KD
B.7 Šport		B.7.1 Rekonštrukcia a rozšírenie športového areálu

		B.7.2 Vytvorenie možností na voľnočasové aktivity v prírode (napr. street workout)	
		B.7.3 Obnova budovy stolnotenisového klubu	
C. Životné prostredie, verejné priestranstvá, odpady	C.1 Nakladanie s odpadmi	C.1.1 Rozšírenie a prevádzkovanie zberného dvora	
		C.1.2 Odstránenie čiernych skládok v katastri	
		C.1.3 Organizovanie zberových akcií	
		C.1.4 Boj proti čiernym skládkam napríklad zavedením kamerového systému a fotopascí	
	C.2 Starostlivosť o verejnú zeleň a verejné priestranstvá	C.2.1 Revitalizácia a výsadba zelene v katastri	
		C.2.2 Kultivácia a údržba verejnej zelene v uliciach obce	
		C.2.3 Úprava areálov cintorínov a domu smútku	
	C.3 Strategické dokumenty	C.3.1 Vypracovanie Adaptačnej stratégie na zmeny klímy - napr. protipovodňové opatrenia (budovanie protipovodňových opatrení v podobe rekonštrukcie a dobudovania rigolov, odvodňovacích kanálov) – Zber a využitie zrážkových vôd – adaptácia obce na zmenu klímy	
		C.3.2 Ochrana lesných porastov, ekostabilizačný plán obce	
D. Kultúrno – spoločenský život, cestovný ruch	D.1 Kultúra	D.1.1 Výstavy umeleckých výrobkov a prác	
		D.1.2 Udržiavanie vyváženého spektra podujatí a aktivít kultúrno-spoločenského života	
		D.1.3 Oblastný kalendár kultúrnych a športových udalostí, slávností	
	D.2 Cestovný ruch	D.2.1 Dedina ako potenciál pre cestovný ruch (gastronómia, pestovanie, domáce zvieratá, agroturizmus)	
		D.2.2 Rekonštrukcia ľudového domu - pokračovanie	
		D.2.3 Podporovanie aktivít v ľudovom dome pre rozvoj cestovného ruchu	
		D.2.4 Vytvorenie informačných panelov na hlavnom námestí (kultúrne pamiatky, staré fotografie, obec s pohľadom našich detí)	
		D.2.5 Osadenie orientačných a navigačných tabúľ	
		D.2.6 Obnova a permanentná aktualizácia webstránky obce	
		D.2.7 Využitie rybníka pre vidiecky cestovný ruch	
	E. Ekonomický sektor	E.1 Podnikanie	E.1.1 Podpora podnikania v obci
			E.1.2 Podpora vzniku priemyselného parku
			E.1.3 Podpora vzniku nových prevádzok služieb a obchodu
E.1.4 Revitalizácia bývalých poľnohospodárskych areálov			
E.1.5 Katalóg priestorov vhodných na podnikanie			
E.1.6 Usporiadanie vlastníckych vzťahov k pozemkom a vytvorenie stavebných pozemkov			
E.2 Zamestnanosť		E.2.1 Podpora samozamestnanosti obyvateľov	

3.2 MERATEĽNÉ UKAZOVATELE

Súčasťou programovej časti je aj stanovenie merateľných ukazovateľov pre hodnotenie programového dokumentu. Merateľné ukazovatele majú charakter kvantitatívnych indikátorov úspešnosti, definujúcich cieľové hodnoty, ktoré sa majú dosiahnuť.

Tab.č. 21 – Merateľné ukazovatele výsledkov a cieľových hodnôt

Aktivita / Projekt	Názov ukazovateľa	Definícia	Merná jednotka	Vychádz. hodn.	Cieľová hodnota v r.2020
A.1.1 Vytvorenie / vyznačenie priechodov pre chodcov	Počet vytvorených priechodov	výsledok	kus	0	5
A.1.2 Rekonštrukcia miestnych komunikácií	Dĺžka rekonštruovaných miestnych komunikácií	výsledok	km	0,5	2
A.1.3 Rekonštrukcia a výstavba chodníkov	Dĺžka rekonštruovaných /vybudovaných chodníkov	výsledok	km	0,5	2
A.2.1 Kamerový systém na verejných priestranstvách - rozšírenie	Zníženie počtu prípadov majetkovej kriminality a vandalizmu	výsledok	%	10	20
A.2.2 Vybudovanie bezdrôtového verejného rozhlasu	spokojnosť, kvalita signálu	výsledok	%	30	100
A.2.3 Modernizácia verejného osvetlenia	zníženie energetickej náročnosti	výsledok	%	0	30
A.3.1 Vybudovanie regionálnych cyklotrás / cyklokoridorov	dĺžka cyklistických trás	výsledok	km	0	10
A.3.2 Vyznačenie / vybudovanie miestnych cyklotrás	dĺžka cyklistických trás	výsledok	km	0	5
B.1.1 Vytvorenie jazykovej školy	vznik jazykovej školy	výsledok	počet	0	1
B.1.2 Vytvorenie špecializovaných učební ZŠ	počet vytvorených učební	výsledok	ks	2	6
B.1.3 Oplotenie školského areálu	vznik oplotenia	výsledok	ks	0	1
B.1.4 Výstavba školskej telocvične	vytvorená telocvičňa	výsledok	ks	0	1
B.1.5 Vybudovanie školskej jedálne	vytvorená nová jedáleň	výsledok	ks	0	1
B.2.1 Modernizácia zdravotného strediska - pokračovanie	úroveň modernizácie	výsledok	%	50	100
B.2.2 Vybudovanie centra pre spoločenské aktivity občanov - Centrum zdravia	vytvorené centrum	výsledok	ks	0	1
B.3.1 Obnova amfiteátra s parkom	obnovené amfiteátrum	výsledok	ks	0	1
B.3.2 Vytvorenie detského ihriska pre najmenších	počet nových detských ihrísk	výsledok	ks	0	2
B.3.3 Vytvorenie regionálneho multifunkčného vzdelávacieho, športovo-oddychového komplexu	nový regionálny komplex	výsledok	ks	0	1
B.3.4 Zlepšenie vybavenia knižnice a zavedenie elektronického výpožičného systému	elektronizácia knižnice	výsledok	ks	0	1
B.4.1 Výstavba denného stacionára/denného centra.	denný stacionár	výsledok	ks	0	1

B.4.2 Sociálny taxík	existencia služby	výsledok	ks	0	1
B.4.3 Elektronický strážca seniorov – GPS monitoring	existencia služby	výsledok	ks	0	1
B.4.4 Zabezpečenie služby donášky nákupov, liekov starším obyvateľom obce	existencia služby / napojení dôchodcovia	výsledok	%	0	50
B.5.1 Výstavba nájomných bytov	počet nových bytov v nájomných bytových domoch	výsledok	ks	0	12
B.6.1 Obnova a modernizácia kultúrneho domu	uskutočnená modernizácia / obnova	výsledok	%	10	100
B.6.2 Priestory pre klubové aktivity v KD	počet nových klubových priestorov	výsledok	počet	1	4
B.7.1 Rekonštrukcia a rozšírenie športového areálu	Počet nových športových plôch / % rekonštrukcie areálu	výsledok	počet / %	0 / 10%	5 / 100%
B.7.2 Vytvorenie možností na voľnočasové aktivity v prírode (napr. street workout)	Počet nových vonkajších voľnočas.objektov	výsledok	počet	1	3
B.7.3 Obnova budovy stolnotenisového klubu	obnovená budova	výsledok	počet	0	1
C.1.1 Rozšírenie a prevádzkovanie zberného dvora	Podiel separovaného odpadu z celkového množstva komunálneho odpadu	výsledok	%	0	20
C.1.2 Odstránenie čiernych skládok v katastri	počet čiernych skládok	výsledok	počet	5	0
C.1.3 Organizovanie zberových akcií	počet zberových akcií / rok	výsledok	počet	2	4
C.1.4 Boj proti čiernym skládkam napríklad zavedením kamerového systému a fotopascí	zavedený kamerový systém / počet nových čiernych skládok	výsledok	počet	5	0
C.2.1 Revitalizácia a výsadba zelene v katastri	dĺžka revitalizovanej zelene - líniovej	výsledok	km	0	5
C.2.2 Kultivácia a údržba verejnej zelene v uliciach obce	miera údržby verejnej zelene	výsledok	%	80	100
C.2.3 Úprava areálov cintorínov a domu smútku	realizovaná rekonštrukcia domu smútku a areálu - miera	výsledok	%	10	100
C.3.1 Vypracovanie Adaptačnej stratégie na zmeny klímy - napr. protipovodňové opatrenia (budovanie protipovodňových opatrení v podobe rekonštrukcie a dobudovania rigolov, odvodňovacích kanálov) – Zber a využitie zrážkových vôd – adaptácia obce na zmenu klímy	Počet nových stratégií	výsledok	počet	0	1
C.3.2 Ochrana lesných porastov, ekostabilizačný plán obce	počet nových plánov	výsledok	počet	0	1

D.1.1 Výstavy umeleckých výrobkov a prác	počet podujatí / rok	výsledok	počet	1	4
D.1.2 Udržiavanie vyváženého spektra podujatí a aktivít kultúrno-spoločenského života	počet podujatí / rok	výsledok	počet	4	6
D.1.3 Oblastný kalendár kultúrnych a športových udalostí, slávností	vznik kalendára	výsledok	počet	0	1
D.2.1 Dedina ako potenciál pre cestovný ruch (gastronómia, pestovanie, domáce zvieratá, agroturizmus)	počet návštevníkov	výsledok	nárast v %	0	30
D.2.2 Rekonštrukcia ľudového domu - pokračovanie	miera rekonštrukcie	výsledok	%	50	100
D.2.3 Podporovanie aktivít v ľudovom dome pre rozvoj cestovného ruchu	počet nových aktivít / podujatí	výsledok	počet	0	4
D.2.4 Vytvorenie informačných panelov na hlavnom námestí (kultúrne pamiatky, staré fotografie, obec s pohľadom našich detí)	vznik informačných panelov	výsledok	počet	0	2
D.2.5 Osadenie orientačných a navigačných tabúľ	počet bodov s informačnými tabuľami	výsledok	počet	0	10
D.2.6 Obnova a permanentná aktualizácia webstránky obce	zvýšenie návštevnosti webstránky	výsledok	%	50	90
D.2.7 Využitie rybníka pre vidiecky cestovný ruch	počet nových služieb na rybníku	výsledok	počet	0	2
E.1.1 Podpora podnikania v obci	% podporených podnikaní	výsledok	%	0	20
E.1.2 Podpora vzniku priemyselného parku	počet vytvorených pracovných miest	výsledok	počet	0	50
E.1.3 Podpora vzniku nových prevádzok služieb a obchodu	počet nových prevádzok	výsledok	počet	0	5
E.1.4 Revitalizácia bývalých poľnohospodárskych areálov	miera revitalizácie	výsledok	%	0	50
E.1.5 Katalóg priestorov vhodných na podnikanie	počet katalógov	výsledok	počet	0	1
E.1.6 Usporiadanie vlastníckych vzťahov k pozemkom a vytvorenie stavebných pozemkov	miera usporiadania	výsledok	%	40	80
E.2.1 Podpora samozamestnanosti obyvateľov	Počet nových podnikateľov	výsledok	počet	0	10

4. REALIZAČNÁ ČASŤ

4.1 ZABEZPEČENIE IMPLEMENTÁCIE PROGRAMU

Realizácia aktivít naplánovaných v PHSR obce Tekovské Lužany bude vyžadovať úzku spoluprácu obce a miestnych aktérov v jednotlivých sektoroch života obce, ako aj spoluprácu vedenia obce s externými inštitúciami, orgánmi štátnej správy a regionálnej samosprávy, i okolitými obcami a združeniami obcí a verejno-súkromnými partnerstvami ktorých je obec Tekovské Lužany členom.

Inštitucionálne zabezpečenie implementácie programu

Hlavným koordinátorom aktivít smerujúcich k realizácii strategického cieľa obce Tekovské Lužany v programovom období 2021 - 2027 je starosta obce vedúci pracovný tím zostavený za účelom implementácie PHSR.

Organizačné zabezpečenie implementácie programu

Vypracovaním a schválením výsledného dokumentu proces strategického plánovania nekončí. PHSR je dokument živý, otvorený, reagujúci na zmeny. Pracovná skupina pre implementáciu by okrem úlohy „transformovať strategickú víziu a ciele na skutočnosť“ mala plniť aj monitorovaciu úlohu.

Špeciálnym nástrojom pre uskutočňovanie monitoringu sú kvantitatívne indikátory úspešnosti projektu, ktoré pomôžu odpovedať na otázku „či sa darí dosahovať to, čo sme si stanovili, či postupujeme správnym smerom“.

Pracovná skupina pre implementáciu a monitoring by sa mala schádzať na spoločných stretnutiach aspoň raz za rok. Na stretnutí by sa zhodnotilo plnenie plánu, doterajší postup realizácie a prediskutovali a odsúhlasili zmeny v pláne.

Odporúčané zloženie pracovnej skupiny: starosta obce, odborné komisie pri OZ, podnikateľské subjekty, zainteresovaní obyvatelia, predstavitelia subjektov spolupracujúcich na realizácii aktivít/projektov.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tekovské Lužany bude po schválení jeho znenia v obecnom zastupiteľstve zverejnený na internetovej stránke obce a v tlačenej forme verejne prístupný aj na obecnom úrade.

4.2 MONITORING

Monitorovanie plnenia jednotlivých strategických cieľov vytýčených v PHSR obce Tekovské Lužany bude uskutočnené na základe monitorovacích ukazovateľov, ktoré sa vzťahujú na strategické ciele, objasňujú stav implementácie, výsledkov a dopadov a poukazujú na dosiahnutý vývoj vo vzťahu k finančnému plánu. Po implementácii bude pracovná skupina plniť aj funkciu monitorovania a hodnotenia. Cieľom monitorovania pracovnými skupinami bude zabezpečiť konzistentné a pravidelné informácie o realizovaných a ukončených projektoch. Vhodným spôsobom na realizáciu monitoringu sú kvantitatívne ukazovatele úspešnosti, ktoré dávajú jednoznačnú odpoveď na stupeň alebo mieru naplnenia projektu v danom časovom období.

Zmyslom procesu hodnotenia je sumarizovať výstupy získané monitorovaním projektov na získanie informácií o účinnosti a efektívnosti vynaložených nákladov.

Monitorovanie plnenia programu rozvoja bude obsahovať nasledovné činnosti:

- každoročné hodnotenie napĺňania cieľov stanovených v PHSR,
- každoročné spracovanie plánu aktivít na nasledujúce obdobie
- vyhodnotenie dosiahnutých výsledkov ako popis stupňa realizovaných cieľov a opatrení,

- vyhodnotenie dopadov aktivít na občanov dotazníkovou formou a porovnanie s
- počiatočnými preferenciami občanov pri zostavovaní PHSR.

Hodnotenie je vykonávané pravidelne za účelom merania efektivity voči cieľom projektov. Vykonáva sa v priebehu realizácie jednotlivých projektov a po ich ukončení.

4.3 ČASOVÝ HARMONOGRAM

Implementácia opatrení a aktivít nadefinovaných v tomto dokumente je naplánovaná do konca aktuálneho programovacieho obdobia (rok 2027). Odhad realizácie PHSR vychádza zo všeobecne očakávaných zdrojov financovania.

Pre jednotlivé aktivity a projekty sú definované približné obdobia realizácie – sú rozdelené na dve kategórie: krátkodobé (2021 – 2024) a strednodobé (2021 – 2027). Do poslednej kategórie boli zaradené aj projekty, ktoré sú realizované permanentne.

4.4 KOMUNIKAČNÝ PLÁN

Komunikácia je neoddeliteľnou súčasťou efektívneho budúceho rozvoja obce realizovaného prostredníctvom PHSR.

Program rozvoja obce je teda dôležitým komunikačným nástrojom i nástrojom marketingovej komunikácie. Obec, ktorá má vypracovaný program rozvoja a verejne ho aj prezentuje, môže takto získať väčšiu dôveryhodnosť aj u potenciálnych investorov, ktorí sa pri svojich lokalizačných rozhodnutiach orientujú podľa stability miestnej rozvojovej politiky a tiež podľa ponuky konkrétnych investičných príležitostí obsiahnutých v rozvojových dokumentoch obcí.

Ďalšou cieľovou skupinou sú miestni obyvatelia. Na túto cieľovú skupinu sa komunikačné aktivity orientovali počas spracovania dokumentu. Komunikácia s verejnosťou by mala pokračovať aj naďalej, mali by sa vypracovať a zverejňovať každoročné hodnotiace správy o splnení opatrení PSHR a získavať spätné väzby od obyvateľov, ako aj ďalšie námety a nápady.

Hlavným komunikačným kanálom je internetová stránka obce (www.tekovskeluzany.sk), ktorá funguje vo 2 jazykových mutáciách. Doplnkovo sa na tento účel využíva miestny rozhlas a informačná tabuľa. Významnú úlohu majú aj poslanci OZ a členovia jednotlivých komisií v oblasti komunikácie s občanmi o rozvojových prioritách obce.

Pre úspešnú realizáciu viacerých navrhnutých projektov je dôležité získanie podpory kompetentných inštitúcií regionálnej úrovne – samosprávneho kraja. Vo fáze realizácie a aktualizácie programu rozvoja je žiadúce oboznamovať samosprávny kraj so základnými informáciami o vybraných kľúčových projektoch a aktivitách, pri ktorých sa počíta so získaním finančného príspevku z fondov EÚ, aby tieto projekty mohli byť zaradené do zásobníka projektov

5. FINANČNÁ ČASŤ

5.1 Finančná náročnosť stratégie

Obec Tekovské Lužany stanovila predbežný rozpočet na najstrategickejšie, už teraz predvídané investície. Tabuľka je informatívna, neobsahuje všetky aktivity potrebné k dosiahnutiu strategických cieľov obce, ani mnohé aktivity realizácia ktorých nie je v kompetencii miestnej samosprávy.

Tab. č.22 - Plánované investície v období 2021 – 2027 (nové)

Plánovaná investícia	Čas	Rozpočet v Eur s DPH - odhad
Obnova budovy stolnotenisového klubu	2022 - 2027	35 000,00
Vybudovanie centra pre spoločenské aktivity občanov – Centrum zdravia	2023 - 2027	65 000,00
Vytvorenie / vyznačenie priechodov pre chodcov	2022 - 2027	10 000,00
Vybudovanie bezdrôtového verejného rozhlasu	2023 - 2027	40 000,00
Vytvorenie možností na voľnočasové aktivity v prírode (napr. street workout)	2021 - 2027	8 000,00
Vytvorenie detského ihriska pre najmenších	2021 - 2027	8 000,00
Vytvorenie jazykovej školy	2023 - 2027	10 000,00
Vybudovanie školskej jedálne	2022 - 2027	50 000,00
Boj proti čiernym skládkam (napríklad zavedením kamerového systému a fotopascí)	2022 - 2027	15 000,00
Vypracovanie Adaptačnej stratégie na zmeny klímy - napr. protipovodňové opatrenia (budovanie protipovodňových opatrení v podobe rekonštrukcie a dobudovania rigolov, odvodňovacích kanálov) – Zber a využitie zrážkových vôd – adaptácia obce na zmenu klímy	2022 - 2027	10 000,00
Ochrana lesných porastov, ekostabilizačný plán obce	2022 - 2027	5 000,00
Oplotenie školského areálu	2021 - 2027	5 000,00
Dedina ako potenciál pre cestovný ruch (gastronómia, pestovanie, domáce zvieratá...)	2021 - 2027	2 000,00
Rekonštrukcia ľudového domu - pokračovanie	2021 - 2027	6 000,00
Podporovanie aktivít v ľudovom dome pre rozvoj cestovného ruchu - napr. vytvorenie múzea v ľudovom dome	2023 - 2027	15 000,00
Vytvorenie informačných panelov na hlavnom námestí (kultúrne pamiatky, staré fotografie, obec s pohľadom našich detí)	2022 - 2027	5 000,00
Výstavba denného stacionára/denného centra.	2023 - 2027	40 000,00
Sociálny taxík	2022 - 2027	2 000,00
Elektronický strážca seniorov – GPS monitoring	2023 - 2027	4 000,00
Zabezpečenie služby donášky nákupov, liekov starším obyvateľom obce	2021 - 2027	2 000,00
Výstavba chodníkov	2021 - 2027	50 000,00
Modernizácia verejného osvetlenia	2021 - 2027	50 000,00
Výstavba školskej telocvične	2022 - 2027	650 000,00
Obnova a modernizácia kultúrneho domu	2022 - 2027	200 000,00

Úprava areálov cintorínov a domu smútku	2021 - 2027	145 000,00
Rekonštrukcia a rozšírenie športového areálu	2021 - 2027	150 000,00
Výstavba nájomných bytov	2021 - 2027	300 000,00
Revitalizácia bývalých poľnohospodárskych areálov	2021 - 2027	200 000,00
Podpora samozamestnanosti obyvateľov	2021 - 2027	500,00
Katalóg priestorov vhodných na podnikanie	2021 - 2027	1 000,00
Vybudovanie regionálnych cyklotrás / cyklokoridorov	2022 - 2027	400 000,00
Vyznačenie / vybudovanie miestnych cyklotrás	2021 - 2027	100 000,00
Využitie rybníka pre vidiecky cestovný ruch	2023 - 2027	50 000,00
Udržiavanie vyváženého spektra podujatí a aktivít kultúrno-spoločenského života	2021 - 2027	21 000,00
Oblasťný kalendár kultúrnych a športových udalostí, slávností	2021 - 2027	3 500,00
Priestory pre klubové aktivity v KD	2021 - 2027	2 000,00
Osadenie orientačných a navigačných tabúľ	2021 - 2027	15 000,00
Vytvorenie regionálneho multifunkčného vzdelávacieho, športovo-oddychového komplexu	2022 - 2027	150 000,00
Spolu	2021 - 2027	2 825 000,00

Zdroj: Údaje obce, 2021

Pozn.: Projekt cyklotrás, resp. vybudovania cyklokoridorov má byť spoločným projektom viacerých susedných obcí a v súlade so Stratégiou rozvoja cyklotrás v NSK.

Tab. č. 23 - Plánované investície v r.2021 – 2027 (pokračovanie realizácie projektov a aktivít začatých pred r.2020)

Plánovaná investícia	Čas	Rozpočet v Eur s DPH - odhad
Rekonštrukcia miestnych komunikácií	2021 - 2027	250 000,00
Rekonštrukcia chodníkov	2021 - 2027	150 000,00
Kamerový systém na verejných priestranstvách - rozšírenie	2021 - 2027	25 000,00
Vytvorenie špecializovaných učební ZŠ	2021 - 2027	80 000,00
Modernizácia zdravotného strediska - pokračovanie	2021 - 2024	300 000,00
Obnova amfiteátra s parkom	2021 - 2024	100 000,00
Usporiadanie vlastníckych vzťahov k pozemkom a vytvorenie stavebných pozemkov	2021 - 2027	25 000,00
Podpora podnikania v obci	2021 - 2027	7 000,00
Podpora vzniku priemyselného parku	2021 - 2027	
Podpora vzniku nových prevádzok služieb a obchodu	2021 - 2027	2 000,00
Rozšírenie a prevádzkovanie zberného dvora	2021 - 2024	50 000,00
Odstránenie čiernych skládok v katastri	2021 - 2027	10 000,00
Revitalizácia a výsadba zelene v katastri	2021 - 2024	20 000,00
Kultivácia a údržba verejnej zelene v uliciach obce	2021 - 2027	25 000,00
Výstavy umeleckých výrobkov a prác	2021 - 2027	7 000,00
Zlepšenie vybavenia knižnice a zavedenie elektronického výpožičného systému	2021 - 2027	10 000,00
Organizovanie zberových akcií	2021 - 2027	7 000,00

Obnova vzhľadu a permanentná aktualizácia webstránky obce	2021 - 2027	3 500,00
Spolu		1 071 500,00

Zdroj: údaje obce, anketový prieskum 2021

5.2 Zdroje financovania stratégie

Realizáciu najpodstatnejších opatrení a aktivít predstavujú finančne náročné projekty (tab. č.22), preto je dôležité identifikovať finančné zdroje, ktoré umožnia ich realizáciu. Na realizáciu stratégie bude potrebné používať nielen vlastné zdroje, ale bude nutné hľadať aj finančné krytie z iných zdrojov. Finančné prostriedky potrebné na realizáciu projektov a dosiahnutia cieľov PHSR budú pochádzať z týchto zdrojov:

1. Verejné zdroje - rozpočet obce,
2. Ostatné verejné zdroje,
3. Súkromné zdroje,
4. Fondy Európskej únie

Verejné zdroje – rozpočet obce

Rozpočet obce je základným zdrojom financovania jej aktivít. Keďže výška voľných finančných prostriedkov obce je limitovaná, je preto vhodné prostriedky obecného rozpočtu použiť najmä na:

- zabezpečenie prípravy projektov – projektová dokumentácia a príprava žiadostí na čerpanie eurofondov,
- spolufinancovanie projektov – spoluúčasť obce je minimálne 5 %,
- financovanie bežných aktivít – neinvestičné aktivity v oblasti služieb občanom a spoločenského života v nej.

Z analýzy rozpočtovej situácie obce vyplýva, že jej finančné zdroje neumožňujú uhrádzať plánované investície a preto bude dôležité získanie finančných prostriedkov z externých zdrojov. Je potrebné počítať aj s variantom zamietnutia žiadosti o finančný príspevok. V takom prípade bude potrebné určiť náhradné zdroje financovania. Niektoré projekty bude možné realizovať v redukovanom rozsahu alebo na etapy (rozložené na dlhšie časové úseky) z obecného rozpočtu. V prípade iných projektov, najmä takých, ktoré sú schopné generovať zisky, prichádza do úvahy spoluúčasť súkromného sektora alebo využitie bankových úverových produktov.

Ostatné verejné zdroje

Mestá a obce majú obmedzené možnosti získať grant zo štátneho rozpočtu na rozvojové projekty. Nenávratný finančný príspevok pre investičné projekty – výstavba obecných nájomných bytov je možné získať z Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja. Na prefinancovanie ostatných nákladov je možné získať od ŠFRB úver. Dôležitú úlohu pri realizácii environmentálnej infraštruktúry plní Environmentálny fond, ktorý nahradil Štátny fond životného prostredia. Isté možnosti pre financovanie menších projektov v oblasti kultúry a športu vyplývajú z výziev vypisovaných samosprávnym krajom.

Súkromné zdroje

Súkromné prostriedky predstavujú najjednoduchšiu formu investovania, nakoľko ich použitie závisí výlučne od rozhodnutia ich vlastníka. Pri investovaní súkromných zdrojov investor primárne hľadá zisk. Ich význam pre regionálny rozvoj spočíva v tom, že obvykle prinášajú nové pracovné miesta, skvalitňujú služby pre návštevníkov obce i pre miestnych obyvateľov.

Investovanie súkromných prostriedkov do neziskových aktivít je zatiaľ zriedkavé. Vzhľadom k obmedzenej investičnej sile ekonomických subjektov pôsobiacich v obci bude potrebné zamerať pozornosť najmä na externé subjekty a aktívne vyhľadávať potenciálnych investorov.

Pokiaľ ide o projekty a aktivity obsiahnuté v tomto dokumente, časť z nich počíta s príspevkami zo súkromných zdrojov, prípadne sa budú realizovať v spolupráci s verejným sektorom.

Obec sa bude usilovať o získanie dotácií v rámci pomoci EÚ a ďalších grantových systémov podporujúcich princíp environmentálny, cezhraničnej spolupráce, rozvoja ľudských zdrojov a pod.

Realizácia, resp. financovanie niektorých aktivít PHSR bude v kompetencii súkromného a neziskového sektora.

Fondy Európskej únie

Pre programové obdobie 2014 – 2020 bola obec zaradená medzi obce nad 1 000 obyvateľov a čerpanie finančných prostriedkov bolo možné prioritne prostredníctvom Integrovaného regionálneho operačného programu a ostatných operačných programov. V niektorých opatreniach aj z Programu rozvoja vidieka Slovenskej republiky (napr. op.19 Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER (MRVK - miestny rozvoj vedený komunitou).

V novom programovacom období sa opatrenia a aktivity PHSR zosúladiť neskôr s novými programovacími dokumentmi gestorenými Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ktoré sú v čase spracovania PHSR v príprave.

Nakoľko je obec Tekovské Lužany členom verejno-súkromného partnerstva Dolnohronské rozvojové partnerstvo, ktoré má vypracovanú stratégiu CLLD, v rokoch 2021-2027 bude môcť obec čerpať z Nástroja 2 LEADER Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Programové obdobie 2021 – 2027 – politika súdržnosti

Európska komisia dňa 29. mája 2018 zverejnila balík novej legislatívy EÚ pre politiku súdržnosti na roky 2021 – 2027, ktorý stanovuje pravidlá pre využívanie eurofondov v programovom období po roku 2020. Súčasťou je aj nová alokačná metodológia, t. j. stanovenie kritérií, na základe ktorých jednotlivé členské štáty EÚ spoznajú výšku národnej finančnej obálky, s ktorou budú môcť v novom programovom období 2021 – 2027 počítať.

Hlavné prvky modernizovanej politiky súdržnosti po roku 2020 by mali byť:

1. Zameranie na kľúčové investičné priority.
2. Politika súdržnosti pre všetky regióny a individuálnejší prístup k regionálnemu rozvoju.
3. Menej početné, jasnejšie a stručnejšie pravidlá.
4. Silnejšie prepojenie s európskym semestrom na zlepšenie investičného prostredia v Európe.
5. V r.2019 bol schválený Radou vlády SR pre politiku súdržnosti 2021 – 2027 Východiskový návrh priorit SR pre politiku súdržnosti na roky 2021 – 2027 kľúčový dokument na začatie procesu negociácií s Európskou komisiou k zadefinovaným prioritám SR.

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR spustilo *Národnú konzultáciu k eurofondom 2021 – 2027* diskusiou so slovenskými europoslancami a členmi Partnerstva pre politiku súdržnosti 2020+.

Eurofondový investičný plán pre Slovensko na roky 2021 – 2027 sa dokončil koncom roka 2020.

Na webstránke Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky je zverejnený návrh Partnerskej dohody 2021 – 2027.

Na návrhu Partnerskej dohody, na základe ktorej sa bude prerozdeľovať 13 miliárd eur z eurofondov v nasledujúcom desaťročí, pracovali tímy špičkových odborníkov.

Pre Partnerskú dohodu SR na roky 2021 – 2027 boli navrhované nasledovné priority:

Cieľ politiky 1 – Inovatívne Slovensko (inteligentnejšia Európa)

Cieľ politiky 2 – Ekologické Slovensko pre budúce generácie (ekologickejšia nízkouhlíková Európa)

Cieľ politiky 3 – Mobilita, doprava, prepojenosť (prepojenejšia Európa)

Cieľ politiky 4 – Sociálne, spravodlivé a vzdelané Slovensko (sociálnejšia Európa)

Cieľ politiky 5 – Kvalitný život v regiónoch (Európa bližšie k občanom).

Možné zdroje financovania jednotlivých aktivít obsiahnutých v PHSR:

Operačné programy cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti

- Operačný program Výskum a inovácie
- Operačný program Integrovaná infraštruktúra
- Operačný program Ľudské zdroje
- Operačný program Kvalita životného prostredia
- Operačný program Technická pomoc
- Operačný program Efektívna verejná správa

Operačné programy cieľa Európska územná spolupráca

- Programy cezhraničnej spolupráce
- Programy nadnárodnej spolupráce
- Programy medziregionálnej spolupráce

- Operačný program Rybné hospodárstvo (2014 - 2020)
- Integrovaný regionálny operačný program (2014 - 2020)

- Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020, resp. následný programovací dokument
- Nadácie (Nadácia Slovenskej sporiteľne, Nadácia SPP, Nadácia ZSE, Nadácia Ekopolis, Nadácia ESET, Nadácia Orange)
- Úrad vlády SR
- Dotačné programy Ministerstva financií, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR
- **Programy priamo riadené Európskou Komisiou**
- WIFI 4 EU, Európa pre občanov, Interreg Europe, Program cezhraničnej spolupráce Maďarská republika - Slovenská republika, ESPON, INTERACT
- Grantové programy Visegradfund
- Environmentálny fond
- Program Stredná Európa, ETC Dunaj
- Podporné nástroje Nitrianskeho samosprávneho kraja

ZÁVER

Získanie finančnej podpory z verejných zdrojov (európskych, štátnych alebo regionálnych) si v súčasnosti vyžaduje existenciu spracovanej rozvojovej stratégie - republikovej, regionálnej, subregionálnej i lokálnej. Vyžaduje to aj zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja, resp. jeho novely. Podľa tohto zákona majú mať obce (združenia obcí, mikroregióny) schválený program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR), ktorý by mal byť v súlade s rozvojovým dokumentom vyššej hierarchickej úrovne.

Príprava PHSR je pomerne zložitá cesta, ktorá vyžaduje určitú vopred stanovenú postupnosť krokov, ktoré na seba logicky nadväzujú. Cieľom programu PHSR nie je vyriešiť všetky problémy, ktoré sa v obci vyskytujú, ale načrtnúť smer, ktorý vytvorí vhodné podmienky pre ich riešenie. Cieľom je vytvoriť programový dokument pre podporu rozvoja obce Tekovské Lužany aktivizáciou a koordináciou všetkých ekonomických, kultúrnych a spoločenských subjektov tak, aby bol maximálne využitý potenciál územia na dosiahnutie ekonomickej, kultúrnej a spoločenskej prosperity celej obce pri akceptovaní princípov udržateľného rozvoja.

Spracovaný dokument PHSR predstavuje súčasný stav i perspektívy rozvoja obce, ktorá sa snaží zlepšiť životné podmienky svojich občanov i uspokojiť nároky návštevníkov.

Poloha obce ponúka možnosti aj pre vstup zahraničných investorov, čo podporuje dostupnosť obce po komunikácii prvej triedy č. 1/75 a blízkosť komunikácie č.1/76. Najväčšou devízou obce sú však jeho obyvatelia, ktorí z veľkej časti majú o život vo svojej obci záujem a na jej rozvoji sú ochotní participovať.

Hlavným cieľom PHSR obce je zlepšiť kvalitu života jeho občanov, vytvoriť podmienky pre ekonomický rozvoj a presadzovať koncept udržateľného rozvoja obce.

Preto vyjadrujeme presvedčenie, že v spolupráci s vedením obce sa obyvateľom tohto územia v ich snahe zlepšiť si životné podmienky aj vďaka získavaniu finančných prostriedkov z verejných i neverejných zdrojov bude len dariť.

OBSAH

Úvod	3
1. ANALYTICKÁ ČASŤ	
1.1 Analýza vnútorného prostredia	
1.1.1 Základná charakteristika obce	5
1.1.2 Širšie územné vzťahy	5
1.1.3 História obce	6
1.1.4 Stav územnoplánovacej a programovej dokumentácie	9
1.1.5 Prírodné danosti, ochrana životného prostredia	10
1.1.6 Demografická situácia	17
1.1.7 Pamiatky a tradície, kultúrny a spoločenský život	26
1.1.8 Bývanie a bytový fond	30
1.1.9 Technická infraštruktúra, sociálna infraštruktúra	30
1.1.10 Ekonomický sektor	40
1.1.11 Hospodárenie a rozpočet obce	47
1.1.12 Štruktúra a činnosť miestnej samosprávy	48
1.2 Analýza vonkajšieho prostredia	51
1.2.1 Analýza väzieb na strategické dokumenty VÚC, SR A EÚ	51
1.2.2 SWOT analýza	52
1.2.3 Problémová analýza	54
2. STRATEGICKÁ ČASŤ	58
2.1. Vízia a ciele rozvoja obce	58
3. PROGRAMOVÁ ČASŤ	60
3.1 Návrh opatrení a aktivít	60
3.2 Merateľné ukazovatele	62
4. REALIZAČNÁ ČASŤ	65
4.1 Zabezpečenie implementácie programu	65
4.2 Monitoring	65
4.3 Časový harmonogram	66
4.4 Komunikačný plán	66
5. FINANČNÁ ČASŤ	67
5.1 Finančná náročnosť stratégie	67
5.2 Zdroje financovania stratégie	69
Záver	72
Obsah	73